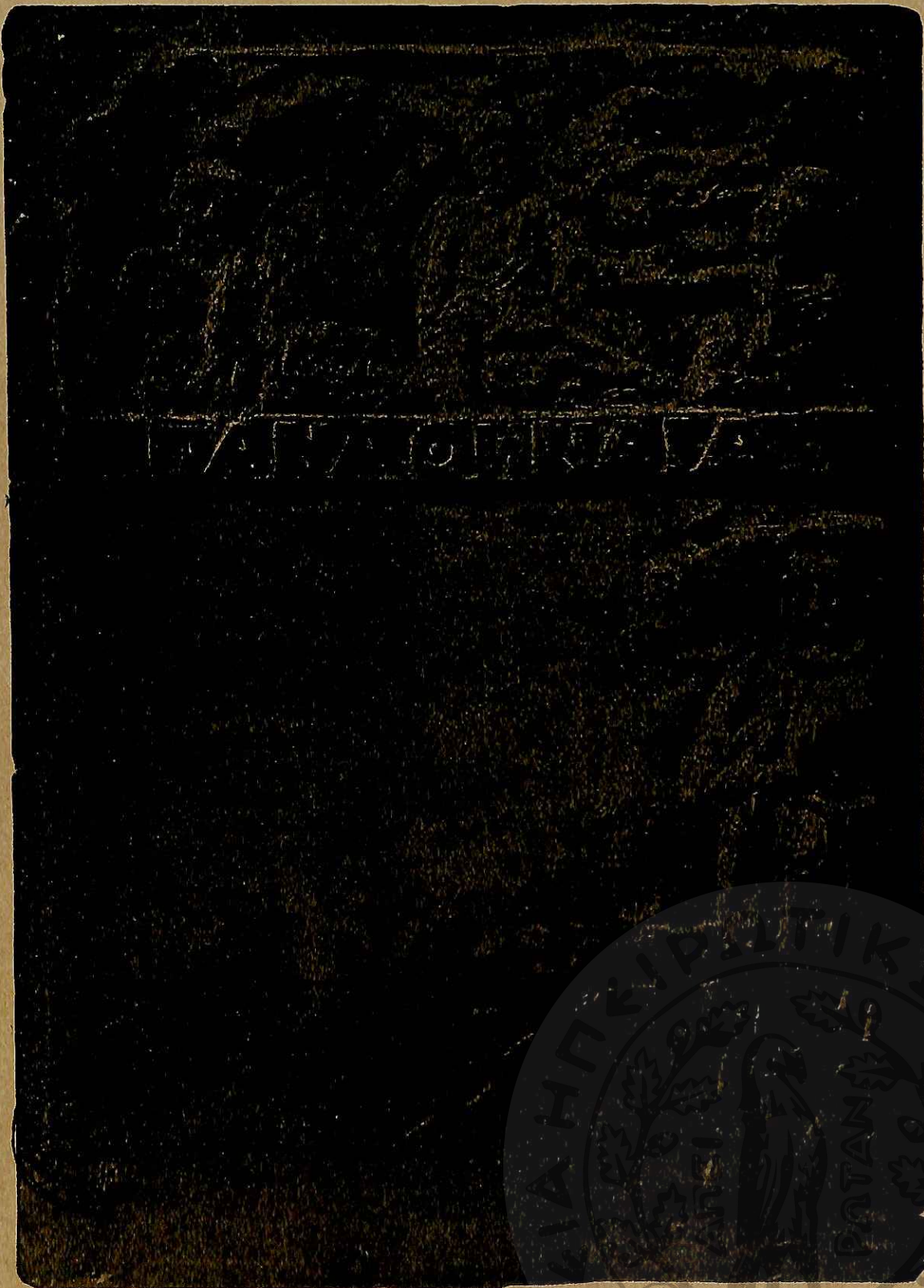

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ, 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ	δι' εν έτος	δρ. 25.	ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	δι' εν έτος	φρ. 25.
»	δι' εξ μηνας	» 13.	»	δι' εξ μηνας	» 13.

— Πάσα αίτησις πρὸς ἐγγράφην συνοδεύεται ἐπαραίτητως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ. ἢ ταχ. ἐπιταγὴν, ἢ τραπεζ. γραμμάτια, ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς διευθυνομένης:

πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

ἢ πρὸς τὴν

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» δδὸς Φιλελλήνων 18, Ἀθήνας.

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

- Τὰ χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.
- Αἱ ἐγγράφαι λογίζονται ἀρχόμεναι ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀπριλίου.
- Ἐν τεύχος ἀποστέλλεται δωρεὰν πρὸς πάντα αἰτοῦντα τοῦτο παρὰ τῆς Διευθύνσεως.
- Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ ὁποίου ἀποστέλλονται εἰς τὸ γραφεῖον δύο ἀντίτυπα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσίαν ὁ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος,
Ὁδησὸς Alexandrowski Prospect N° 3.

ΟΙ κ. κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ

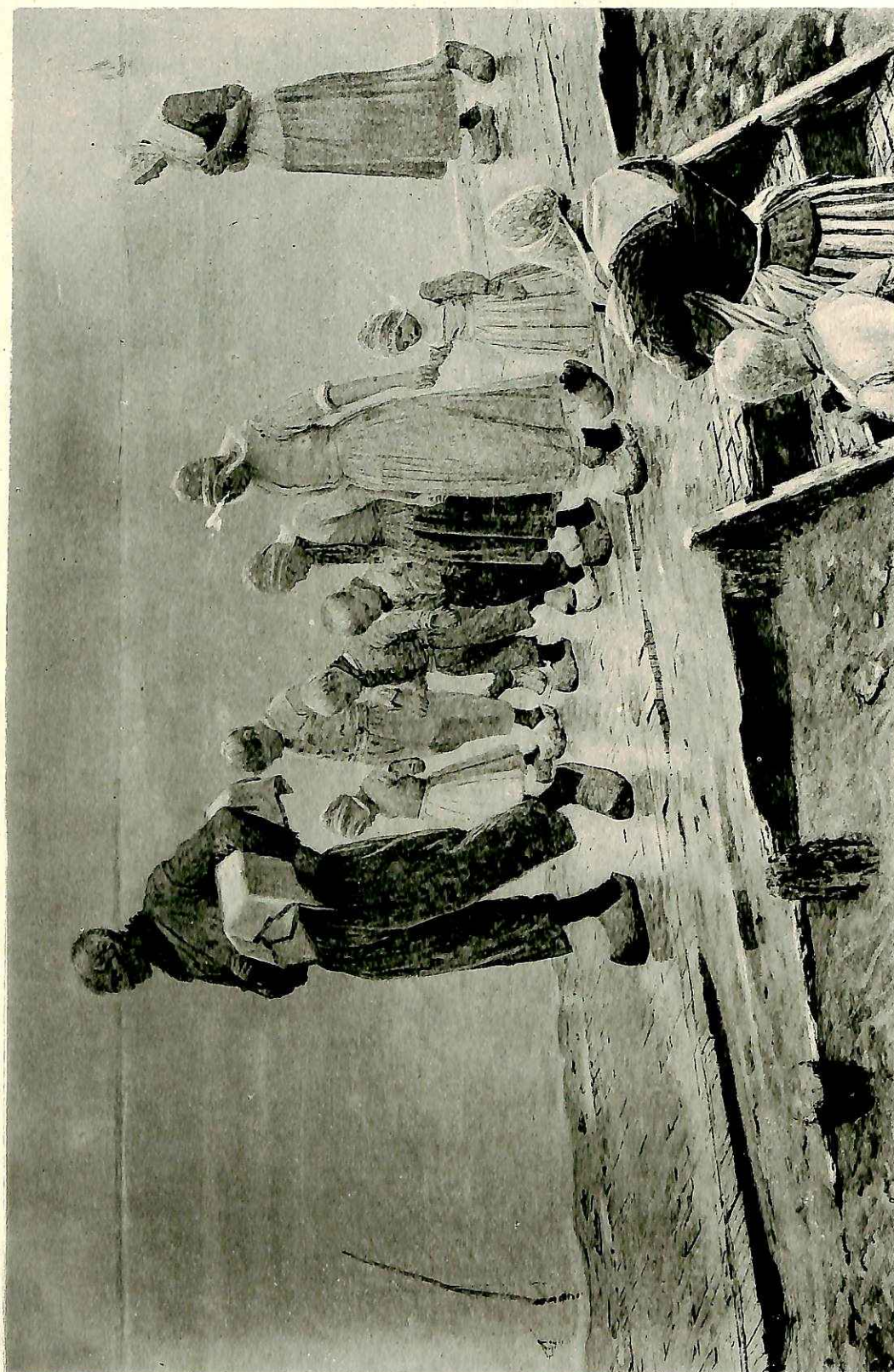
ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

Παρακαλοῦνται

Ν' ἀποστείλουν τὴν συνδρομὴν τοῦ
ἀρξαμένου έτους διὰ ταχυδρ. ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.

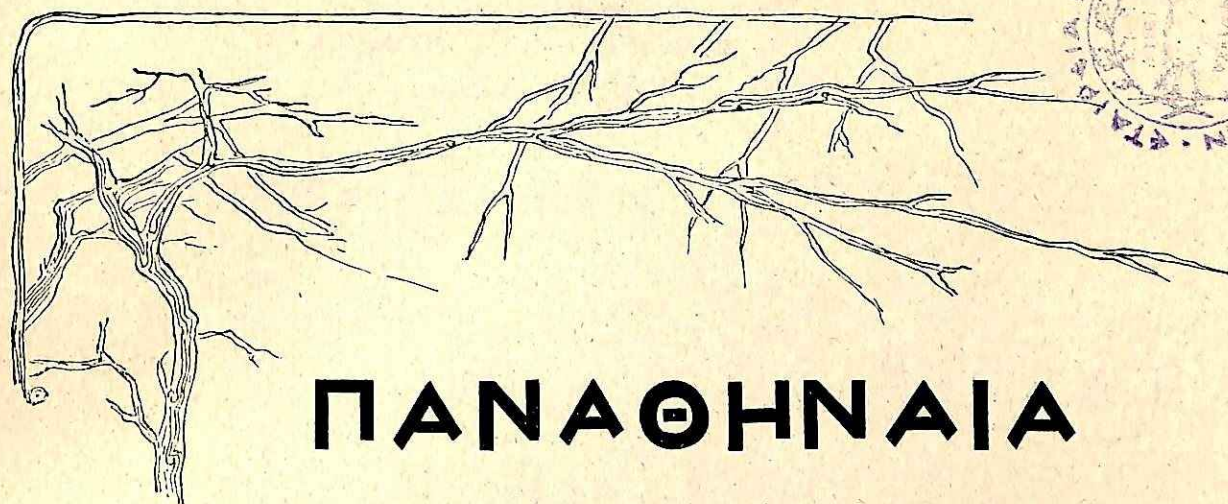
Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις.

EPICON G. SHERWOOD HUNTER

ΚΗΔΕΙΑ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Β

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1901

Η ΠΕΘΑΜΜΕΝΗ ΚΟΡΗ

ΣΤΟ ΜΑΡΑΜΜΕΝΟ ΛΟΥΛΟΥΔΙ ΤΗΣ

Τὴν ἴδια τύχη ἐλάβαμε,
Λουλοῦδι ἄγνό, κ' οἱ δύο·
Ἐμὲ σὲ μνημα ἐκλείσανε,
Καὶ σένα σὲ βιβλίο.

Μὴν, ἀκριβό μου, θλίβεσαι,
Καὶ μοναχὰ στοχάσου
Ποῦ ἄλλοῦ ἢ ψυχὴ μου ἐπέταξε
Κ' ἡ ὥραία μοσχοβολιά σου.

Σὰν ἕνας κλαίῃ, ποτίζοντας
Τοῦ τάφου μου τὸ χῶμα,
Δέω πῶς δροσιὰ μαγιάτικη
Μὲ ἀναγαλλιάζει ἀκόμα.

Τὰ μαραμμένα φύλλα σου
 Ἄν ὁ θλιμμένος ράνη,
 Θὰ σὲ ζηλέψουν τ' ἀφθάρτα
 Ποῦ ἐπῆρα γιὰ στεφάνι.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΓΑΒΡΙΕΛΛΑ ΡΕΖΑΝ

Τὴν διηγῆθησαν πολλοὶ καὶ τὴν ἐπανελάβον κατὰ κόρον ἄλλοι, τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνην τῆς ἰσχνῆς καὶ ἀναιμικῆς καὶ σχεδὸν ἀσχήμου μικρᾶς, ἡ ὁποία κρυμμένη ὀπίσω ἀπὸ μίαν γωνίαν τοῦ θεάτρου, ἐπερίμενε νὰ ἐξέλθουν οἱ ἠθοποιοὶ διὰ νὰ τοὺς θαυμάσῃ, ἀφοῦ δὲν εἰμποροῦσε νὰ τοὺς θαυμάσῃ εἰς τὴν σκηνήν. Καὶ τὴν διηγῆθησαν τὴν ἱστορίαν αὐτὴν μὲ τὸν πόθον τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος καὶ πρὸ πάντων ὁ χρονογράφος, ν' ἀνατρέξῃ εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθὸν καὶ νὰ τὸ συνδέσῃ μὲ τὸ παρόν, καὶ ν' ἀνακαλύψῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς μίαν περασμένην ἐποχὴν προεμάντευεν ἀσφαλῶς τὴν λάμπριν τοῦ παρόντος.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι κάθε προφητεία ἡ ὁποία θὰ ἐρρίπτετο μεγαλοφώνως ὑπὲρ ἑνὸς λαμπροῦ μέλλοντος, εἰμποροῦσε νὰ θεωρηθῇ παρακινδυνευμένη. Ἡ Γαβριέλλα Ρεζάν, ἀπὸ τὸν πόθον τῆς καὶ ἀπὸ μίαν νευρικὴν ὑπερευαισθησίαν ἀνυπολόγιστον, δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο τὸ ὁποῖον νὰ ἠδύνατο νὰ τῆς ἐγγυηθῇ μελλούσας ἐπιτυχίας. Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἄλλως τε τὸ ἀπέδειξε. Καὶ εἰς τὸ Vaudeville καὶ εἰς τὸ Ambigu ἡ ἐπιτυχία ἀργεῖ νὰ τῆς προσμεδιάσῃ καὶ ἡ κριτικὴ δείκνυται συχνὰ ὑπερμέτρως αὐστηρά. σκληρὰ σχεδόν, εἰς τὴν μικρὰν παρτίσιν αὐτῆς ἡ ὁποία πετᾷ ἀπὸ ῥόλου εἰς ῥόλον χωρὶς νὰ σταματήσῃ κάπου, χωρὶς ν' ἀφήσῃ πονθῆναι τὰ ἔχνη τῆς. Ὁ Ἀρνόλδος Μορτιέ μάλιστα, μὲ τὴν διορατικότητά των κριτικῶν, ἡ ὁποία εἰς ἐννενηντα πέντε περιπτώσεις ἐπὶ τῶν ἑκατὸν, διαφεύδεται πανηγυρικῶς, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν τοῦ ἔλεγεν ἀπολύτως τίποτε τὸ ἀσθενικὸν ἐκεῖνο πλᾶσμα τὸ ὁποῖον μάλιστα μετὰ τὴν πρώτην οἰκονο-

μικὴν εὐεξίαν, τὴν παρακολουθοῦσαν τὴν ἐπιτυχίαν, ἤρχισε νὰ χάνῃ τὸ μόνον τῆς καλλιτεχνικὸν προτέρημα, τὴν ἰσχύνητά της

Ἀπὸ τὴν πρώτην ὅμως ἐποχὴν τοῦ θεάτρου Vaudeville ἐμεσολάβησαν σχεδὸν εἴκοσι ἔτη, καὶ ἡ ἐπιτυχία εἰς τὸ μεταξύ, ἡ ἐπιτυχία ἡ ἀνυπότακτος, ἡ φεύγουσα ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὴν κυνηγοῦν, ἐδαμάσθη καὶ κατέστη ὑποχείριος. Ἄν ἐλπιτοῦντο ἡ ἰσχύνη τὴν ὁποῖαν ἐθεώρουν οἱ κριτικοὶ μίαν μικρὰν ἐγγύησιν, ἐτονώθη ὁ πόθος καὶ ἐκρατύνθη ὁ ἔρως τῆς σκηνῆς. Καὶ μὲ τὸν πόθον καὶ μὲ τὸν ἔρωτα δὲν παλαίει ἀποτελεσματικῶς πάντοτε ἡ ἐπιτυχία. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, κοινὸν καλαίσθητον καὶ δύσκολον μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ πεισθῇ, δὲν ἐφειδωλεύθη πλέον τὸν θαυμασμόν του.

Μία φιλολογία θεατρικὴ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ῥηγνύουσα τὰ δεσμὰ τοῦ κλασικισμοῦ, μὴ φιλοδοξοῦσα νὰ ὑψώνῃ τὸ θέατρον ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς σκηνῆς, ἀλλ' ἀρκουμένη νὰ τὸ φέρῃ παράπλευρον τῆς πραγματικότητος, ἤρχισε νὰ κατακλύζῃ τὴν σκηνήν. Οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου ἐφιλοδόξησαν τὴν δημιουργίαν ἑνὸς νέου εἴδους. Ἀπέναντι τοῦ κλοιοῦ τῆς φιλολογίας τοῦ Βορρά ὁ ὁποῖος σφίγγει κατ' ἡμέραν στενότερον τὰς παλαιὰς ἐξηγητέας φιλολογίας, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ νεωτερίσουν. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς λογικότητος, νὰ ὑψωθῶν ἑντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ πιθανοῦ, τοῦ δυνατοῦ, τοῦ διαυγοῦς. Χωρὶς ν' ἀπομακρύνουν μὲ φρίκην καὶ ἀγανάκτησιν τὴν ἐπίδρασιν τῶν ρωμαλέων νεωτεριστῶν, ἠθέλησαν νὰ δημιουργήσουν τὸ

ΓΑΒΡΙΕΛΛΑ ΡΕΖΑΝ

ιδιόν των θέατρον, λεπτότατα διαφέρουν εκείνου, ἢ μᾶλλον διαφέρουν ἐκείνου κατὰ τὴν λεπτότητα. Καὶ ἐγεννήθη τὸ Παρισινὸν εἶδος.

Αὐτοῦ τοῦ Παρισινοῦ εἶδους, αὐτῆς τῆς λεπτοτάτης παραλλαγῆς τῆς θεατρικῆς φιλολογίας, ἡ ὁποία ἐξαπλοῦται σιγὰ σιγὰ εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τῆς πνευματικῆς ὑψηλότητος, ἀντιπρόσωπος εἰς τὴν σκηνὴν θεωρεῖται σήμερον ἡ Γαβριέλλα Ρεζάν.

Τὸ εἶδος αὐτὸ διὰ τὴν σκηνὴν εἶναι τὸ κατ' ὑπερβολὴν δύσκολον· ἡ λεπτότης τῆς ὑποκρίσεως ἔρχεται εἰς τὸ ἄκρον ἀντίθετον τῆς τραγικῆς μεγαλοπρεπείας τῆς τραγωδίας καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ δράματος τῶν παλαιότερων ἐποχῶν. Εἰς αὐτὰ ὁ καλλιτέχνης ἦτο ἔξω τῆς ζωῆς καὶ δὲν τὸ ἐκρυπτεν. Εἰς τὸ λεπτὸν Παρισινὸν δράμα πρέπει νὰ εἶναι ἐντὸς τῆς ζωῆς, νὰ μὴν ἀπομακρύνεται κατὰ βῆμα ἀπὸ αὐτῆς ἐνῶ συγχρόνως εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν λεπτύνη, νὰ τὴν ὑψώνη, νὰ τὴν ἐξωραΐζη. Χρειάζεται ἐπομένως ὑπερβολικὸν τὸ τάλαντον, καὶ ὑπερλεπτόν τὸ πνεῦμα, καὶ αἱ πτήσεις, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν πτήσεις, εἶναι ἀνάγκη νὰ παρουσιάζονται μετρημένα, προδιαγεγραμμένα, περασμένα καλὰ ἀπὸ τὸν μῦλον τῆς ψυχῆς.

Αὐτὸ κατῳρίθωσεν ἕως τώρα ἡ Ρεζάν καὶ εἰς αὐτὸ ὀφείλει τὴν φήμην τῆς. Ἡ ὑπόκρισις τῆς κατοπτρίζει μίαν κοινωνίαν καὶ μίαν ἐποχὴν. Τὴν κοινωνίαν ὅμως εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν καὶ τὴν ἐποχὴν τὴν ὁποίαν διερχόμεθα. Καὶ ὁ θεατὴς ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ ἐλεγκτὴς συγχρόνως, ἐλεγκτὴς πραγμάτων τὰ ὁποῖα γνωρίζει, ὑποκρίσεως τῆς ὁποίας τὰ πρωτότυπα ἔχει καθημερινῶς ἐνώπιόν του, ἐρμηνείας τῆν ὁποίαν πραγματικῶς αἰσθάνεται — ἀφ' οὗ δὲν μεσολαβοῦν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λογείου αἰῶνες συμβάντων ἢ ἰδέαι αἰώνων, — ὁ θεατὴς λοιπὸν εἶναι τὸ δυσκολώτερον εἶδος τοῦ θεατοῦ, τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ ὀνειροπολήσῃ κριτὴν τοῦ ἀληθινὸς σκητοῦχος τῆς τέχνης.

Εἶναι δύσκολον καὶ ἐπίπονον ἀλλὰ καὶ ἀνωφελές νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς τὴν Παρισινὴν ἀριστοτέχνην διὰ μέσου τῶν ῥόλων τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησε καὶ τῶν ἔργων εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκε τὴν ζωὴν καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς εὐφυΐας τῆς.

Διὰ μέσου ὅλων τῶν προσώπων, τῶν ποικίλων κατὰ τὴν τάξιν, κατὰ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν θέσιν ἐν τῷ ἔργῳ, ἐνουμένων ὅμως ὅλων μετὰ τὸ αὐτὸ ἰσχυρὸν πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἡ

Ρεζάν περιέφερε τὴν χάριν τῆς ἐξιδανικευμένης ὀλίγον, ἀλλὰ εὐρύτατα φυσικῆς τῆς ὑποκρίσεως. Ἐπειτα ἀπὸ μίαν διαβόλημένην ὑπὲρ τῆς εἰς τὴν «Φανὴν Λήρ», — ὑπὲρ τῆς ὁποίας παρουσίασε τὸν τελειότερον τύπον τῆς συμπεριπέρας τὸν ὁποῖον ἡμποροῦσε νὰ φαντασθῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὁ Μολιέρος καὶ μαζὴ ὁ Ρονσάρ καὶ ὁ Μαριβώ — οἱ κριτικοὶ τὴν παρέβαλαν πρὸς τὴν Βιργινίαν Δεζαζέ καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ Ρεζάν ἐτοποθετήθη πλέον ὀριστικῶς εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τῆς ὁποίας πολλοὶ ἦσαν οἱ ἀπαιτηταί. Εὐθὺς ὅμως μετὰ τὴν μικρὰν θαυμασίαν συμπεριπέραν τῆς «Φανῆς Λήρ» ἡ Ρεζάν ἐδημιούργησε τὸν ῥόλον τῆς συμπαθητικωτάτης Γαβριέλλας εἰς τὸ δράμα «Κυρία Λιλὴ» καὶ ἡ κριτικὴ κατεπλάγη πρὸ τῆς μεταμορφώσεως. Ὅσα ἀκριβῶς χαρίσματα ἀπέδειξεν ἡ Ρεζάν εἰς τὸν πρῶτον πετακτὸν καὶ ἔξυπνον ῥόλον, ἄλλα τόσα τὴν ἐξήραν εἰς τὸ συμπαθητικώτατον πρόσωπον τῆς ὥραιας ἐρωτευμένης, τὸ ὁποῖον ἐλέγχθη ὅτι ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν ἑνὸς προσωπικοῦ ἐπεισοδίου, ἑνὸς τρυφεροῦ ἔρωτος τὸν ὁποῖον διαιώνισεν ὁ συγγραφεὺς διὰ τοῦ ἔργου του.

Ἄλλ' ἡ καλλιτέχνης ἐζητεῖ ἀκόμη τὸν εἰδικὸν προσορισμὸν τῆς, ἕνα βέβαιον καὶ ἀσφαλὲς προσανατολισμὸν διὰ μέσου τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα τῆς ἐνεπιστεύετο, ἐνθαρρυνόμενη ἐκ τῆς ἐπιτυχίας, ἡ καθημερινὴ δραματικὴ παραγωγή. Ἡ ἀνοδος ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα τῆς ἐπιτυχίας καὶ φήμης, δὲν ἦτο ἀκόμη ἄλλο ἀπὸ μίαν εὐσυνείδητον καὶ ἐπίμονον ἀναζήτησιν τῆς τελειοποιήσεως. Διογένης ζητῶν μετὰ τὸν φανὸν τοῦ τάλαντου τὴν θέσιν πρὸς τὴν ὁποίαν ἐφύετο τελειώτερον, ἤθελε νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ κρατήσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνεβίβαστο ἀρμονικώτερον πρὸς τὰ ἰδιαίτερα προσόντα τὰ ὁποῖα ἔφερον εἰς τὴν σκηνήν.

Καὶ ἦλθε μίᾳ πρωτίστῃ δραματικῇ ἐπιτυχίᾳ εἰς τὴν «Σεζάμπρ» — εἰς τὸ δράμα La Glu τοῦ Ρισπέν — νὰ ὑψώσῃ τὴν φήμην τῆς, καὶ ἀνατέλλει ἐπὶ τέλους ὁ «Παρασημοφορημένος» εἰς τὸ θέατρον τῶν Ποικιλιῶν διὰ νὰ διαλύσῃ κάθε ἐπιφύλαξιν ἀπέναντί τῆς καὶ νὰ μαλᾶξῃ καὶ τὴν μᾶλλον ἀχαλίνωτον ἀπαίτησιν τῆς κριτικῆς. Ὁ Σαρσά ἔπειτα ἀπὸ τὴν παράστασιν ἐκείνην τὴν καθιέρωσε. Καὶ ὅσοι ἀκόμη ἠκολούθουν μετὰ θρησκευτικῆς πεποιθήσεως τὴν γνώμην τοῦ γηραιοῦ κριτικοῦ καὶ ὅσοι δὲν τοῦ ἠμφισβήτησαν τὴν διαύγειαν τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὴν εὐθύτητα τῆς κρίσεως.

ἐθεώρησεν ὅτι τὸ Παρισινὸν θέατρον παρέσχευσε πλέον τὴν καλλιτέχνην ἡ ὁποία ἐκπροσωπεῖ εἰς τὴν τελειότητα τὸ εἶδος αὐτό, τὸ μὴ ἔχον τὰς ὑπεροπτικὰς ἀξιώσεις τῶν προγενεστέρων, τὸ διατηροῦν ὅμως ἀκεραίας τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀληθείας.

Καὶ ἦλθεν ἀκόμη ἡ «Κυρία Sans Gêne» ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκηνοῦ δράματος, νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν σκηνοὶ ἐπιτυχίαν. Κατηγορήθη τὸ δράμα, καὶ οἱ νεωτερισταὶ καὶ οἱ ψυχολόγοι ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸ κατασκευασμὰ αὐτὸ τοῦ δραματικοῦ ἐργαστασίου Σαρδοῦ, ὅπως τὸ ὀνόμασαν. Διὰ μέσου τῶν ἐπικρίσεων ὅμως ἐπέρασεν ἀλώβητος καὶ ὑμνουμένη ἡ φήμη τῆς ἐκτελεστῆρας ἡ ὁποία εἰς τὸν παράδοξον ῥόλον τῆς πλυντρίας τῆς ἀναγομένης εἰς ἀρχιστρατηγίαν, κατέσπειρεν ἄφθονα τὰ χαρίσματα τῆς τέχνης τῆς.

Καὶ ἠκολούθησαν ἔπειτα ἡ «Ζαζά» καὶ ἡ «Σαπφώ» καὶ ἡ «Ἐξαδέλφη μου» καὶ ἡ «Συλβία», ὅλοι οἱ κρῖκοι τῆς ἐπιτυχίας, ἡτις προχωρεῖ αὐξάνουσα καὶ ἐξογκουμένη καὶ καθιεροῦσα τὴν φήμην τῆς καλλιτέχνης, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τὸ Παρισινὸν εἶδος τῆς ὑποκρίσεως, τώρα, ὅτε φαίνεται ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ Παρισινὸν εἶδος τῆς δραματουργίας.

Εἰς τὰ παρασκήνια ἡ Ρεζάν εἶναι ἐπίσης ἀξία μελέτης καὶ παρατηρήσεως ὅπως εἶναι εἰς τὴν σκηνήν. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ κατέλθῃ τῆς ἀμάξης τῆς διὰ νὰ εἰσέλῃ διὰ τῆς ὀπισθίας θύρας τοῦ θεάτρου, ἀποκαλύπτεται ἡ γυνή, ἡ ἀληθὴς Παρισινή, μετὰ τὰς κινήσεις τὰς χαριτωμένας καὶ τολμηράς, μετὰ τὴν ἀφέλειαν ἡ ὁποία τῆς ἐπιτρέπει καὶ τὸ πόδι νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τοὺς περιμένοντας τὴν ἀφίξιν τῆς.

Εἰς τὰς δοκιμὰς μαζὴ τῆς εἰσέρχεται ἡ ζωὴ ἡ σπινθηρίζουσα, ἡ ἀκτινοβολοῦσα, ἡ νευρικὴ καὶ ὑπερτεταμένη ζωὴ. Τὸ μικρὸν μανδηλάκι τὸ ὁποῖον διαρκῶς κρατεῖ, — τὸ λεπτότατον μανδηλάκι τῆς μουσλίνας τὸ ὁποῖον ἐπέχει τόπον φυλακτοῦ ἢ τόπον ραβδίου ταχυδακτυλουργοῦ, — ὑφίσταται κυριολεκτικῶς μαρτύρια εἰς τὰ χέρια τῆς τῆς χρησιμεύει εἰς τὰς δυσκόλους σκηνοὶ περιστάσεις καὶ αὐτὸ πρῶτον ὑφίσταται τὸ ἀπεγνωσμένον σφίξιμον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ σφίγῃ καὶ τὴν καρδίαν τῆς. Ἄλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ

ἡλεκτρικὸς συγκεντρωτὴρ, εἰς τὸν ὁποῖον συναντῶνται τὰ ρεύματα καὶ μεταβιβάζονται ἐκεῖθεν εἰς τὰ χέρια καὶ εἰς τὰ πόδια καὶ κινοῦν τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τῆς δίδουν τὴν διαβολεμένην ἔκφρασιν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν μεσημβρινὴν καλλιτέχνην καὶ τὴν χαρακτηρίζει ἐξόχως.

Ἴσως τὸ μανδηλάκι ἐκεῖνο τὸ λεπτότατον τῆς κανονίζει μυστικὰ καὶ μετὰ μίαν ἄγνωστον διὰ τοὺς ἄλλους φωνὴν τὰς ἀποτόμους καὶ νευρικὰς κινήσεις καὶ τὰς ἀποτόμους διακοπὰς, τὰς χάριν ἑνὸς μορφασμοῦ — τῶν σιωπηλῶν μορφασμῶν, τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νὰ ἔχῃ τὸ μυστήριον — καὶ τὴν ζωὴν τοῦ χρωματισμοῦ μιᾶς λέξεως, τὴν ἔμπνευσιν μιᾶς γυναικείας ἀδυναμίας, καὶ τὴν δύναμιν μιᾶς ἐπιμόνου ἐκδηλώσεως, ὅλα αὐτὰ εἰς τὰ μικρά, τὰ σχεδὸν ἀσύλληπτα διαλείμματα τῶν μεταπτώσεων.

Οἱ ἀκόλουθοι τῶν παλαιῶν παραδόσεων, οἱ ἐκζητηταὶ τοῦ ὑπερμεγάλου εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης, οἱ μόλις ἐνθουσιαζόμενοι μετὰ τὴν Σάραν Μπερνάρ καὶ δειλοὶ ἀκόμη ἀπέναντι τῆς Δουζέ καὶ τῆς Σόρμα, βεβαίως δὲν ἐξεδήλωσαν ἀπεριόριστον τὸν θαυμασμόν των πρὸς τὴν Ρεζάν.

Εἰς τὴν ἐκτίμησιν των δὲν ἐπεβλήθη ἡ εἰδικὴ θεατρικὴ φιλολογία, τῆς ὁποίας ἐρμηνεύτρια φιλοδοξεῖ νὰ εἶναι ἡ Παρισινὴ καλλιτέχνης καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ὑπόκρισις τῆς δὲν εὐχαριστεῖ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι φαντάζονται ὑψηλότερον τὸ θέατρον τῶν κατασκευασμάτων τοῦ Σαρδοῦ καὶ τοῦ Μεγνὰ καὶ Ἀλεβῦ. Δι' αὐτοὺς καὶ ὁσάκις ἐρρηφοκινδύνευσεν ἡ Ρεζάν εἰς ἔργα τῆς ἀνωτάτης θεατρικῆς μορφῆς δὲν ἐπέτυχεν τὸ τέλειον καὶ ἡ «Νόρα», τὴν ὁποίαν παρέστησε ὀλίγας φορὰς, ἀφῆκε σχεδὸν ψυχρὸς τοὺς θεατὰς τῆς.

Ἴσως οἱ ἐπικριταὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν ἄδικον. Ἡ Ρεζάν δὲν ἐκπροσωπεῖ καὶ ἴσως δὲν φιλοδοξεῖ νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὸ παγκόσμιον θέατρον τῆς τελευταίας ὥρας. Ἐκεῖνο πρὸς τὸ ὁποῖον φέρεται καὶ τὸ ὁποῖον ἀνοίγεται εὐρὸ στάδιον εἰς τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὸ τάλαντόν τῆς, εἶναι τὸ Παρισινὸν εἶδος, μετὰ τὰς μυρίας λεπτάς του ἀποχρώσεις, τὴν ἀεικίνητον ζωὴν του, τὴν ἐλαφρὰν καὶ περιτεχνοὺ καὶ ἐξιδανικευμένην θεατροποίησιν τῆς ἀληθείας.

Καὶ εἰς αὐτὸ ἐπέτυχεν.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΧΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΗ

«... Νομίζω δύο ἐναντιώτατα εὐβουλία
εἶναι τάχος τε καὶ ὀργήν...»

Διόδωτος (εἰς Θουκυδίδην γ' § 42).

Εὐαριθμοὶ οἱ ὑπὸ τῆς φύσεως κατ' ἐξαίρε-
σιν εὐνοηθέντες, δυνάμενοι δὲ νὰ σκέπτον-
ται ταχέως καὶ καλῶς. Οἱ πολλοὶ ἀδύνατον νὰ
σκέπτονται πάντοτε, μάλιστα δὲ καὶ νὰ ὁμι-
λῶσι, καλῶς καὶ ἐν ταχύτητι.

Ἡ ταχέα σκέψις προδήλως εὐκολύνει τὴν
εὐγλωττίαν. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι καὶ ἡ ἀπαιδευ-
σία οὐχὶ σπανίως αὐξάνει... τὴν φλυαρίαν.
Ἐφ' ὅσον δὲ τις ἐγκύπτει εἰς μελέτας καὶ ἀτε-
νίζει εἰς τοὺς ἀτέρμονας ὠκεανούς τῆς παγκο-
σμίου σοφίας, γίνεταί προσεκτικώτερος εἰς τὴν
ἐκφρασιν, ἀπαιτητικώτερος εἰς τὴν ἀκοήν, θη-
ρευτικώτερος εἰς ἄγρην λέξεων χάριν τῆς ἀκρι-
βολογίας καὶ τῆς βραχυλογίας.

Τοῦτο, νομίζω, ἐξηγεῖ καὶ τὸν λόγον οὗ
ἐνεκα, ἐνῶ ἡ ὀμηρικὴ ρητορεία ἦτο φυσικὴ,
ἡ ἀττικὴ ἐγένετο ἔντεχνος, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ ἀτ-
τικοὶ ρήτορες, κατὰ μίμησιν τοῦ Περιλέους,
ἀπέφευγον τοὺς αὐτοσχεδίους λόγους. Αὐτὸς
οὗτος ὁ τὰ σκῆπτρα τῆς ρητορείας κατέχων
Δημοσθένης, καίπερ ὑπὸ τῆς φύσεως μὴ προ-
ορισθεὶς εἰς τοῦτο, οὐδέποτε ἀπαράσκευος καὶ
ἀμελέτητος προσήρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ
ἐπιμόνως δ' ὑπὸ τοῦ δήμου καλούμενος, δὲν
παρήρχετο εἰς τὸ βῆμα, ἀναπληρούμενος ἐνίοτε
ὑπὸ τοῦ ναύτου μὲν, λαϊκοῦ δὲ ρήτορος Δη-
μάδου⁽¹⁾, ὅτε καὶ οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὸ ἀντι-
μακεδονικὸν στρατόπεδον. Διὰ τοῦτο ὁ Πυ-
θέας ἐπέσκωπτε τὸν Δημοσθένη, ὅτι τὰ ἔργα
αὐτοῦ ὄζουσιν ἐλλυχνίων⁽²⁾. Καὶ ὁ ἴδιος δὲ
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀγορεύων, ἔλεγεν⁽³⁾
«οὐχ οἱ ταχὺ εἰπόντες μάλιστα εἰς δέον λέ-
γουσι».

Τὸ ἐκ τοῦ προχείρου λαλεῖν εἶναι ἀναμφη-
ρίστως ὁ φυσικώτερος τρόπος τῆς ἐκδηλώσεως
παντὸς διανοήματος καὶ πάθους. Ταῦτα δ' ἐν

ἀνέσει μὲν, βεβιασμένως δ' ἀπεικονίζονται καὶ
διατυπῶνται ἐν τῷ λόγῳ. Ἀλλὰ τὸ αὐτοσχε-
διάζειν τοῖς μὲν πολλοῖς, ὑπερτιμῶσι τὰς ἰδίας
τῶν δυνάμεις, δὲν εἶναι ἀκίνδυνον. Εὐαριθμοὶ
δὲ εἰς αὐτὸ ἐπιτυγχάνουσιν, οἱ ὁποσδήποτε
ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας δεόντως ἀσκηθέντες, διότι
καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἀσκησις.

Ἐν γένει δὲ τὸ τάχος δὲν θεωρεῖται διὰ
τοὺς κοινούς θνητοὺς γόνιμος παράγων εἰς
καλὰ ἔργα, ὅθεν καὶ τὸ σοφώτατον «σπεῦδε
βραδέως».

Οὐδὲ εἰς ὅμως καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἡσκημέ-
νων βροτῶν, ὑπὸ τοῦ κράτους τῆς ὀργῆς κατε-
χόμενος, ἔχει βούλησιν ἐλευθέραν. Διότι ἡ ὀργὴ
συσκοτίζει τὴν διάνοιαν, ὡς ἡ θύελλα ταράσσει
τὴν θάλασσαν, ἥς ἐν νηνεμῖα εὐκόλως διακρί-
νεται πολλάκις καὶ αὐτὸς ὁ πυθμὴν. Ἡ ἀνε-
μοζάλη αὕτη τοῦ ἐγκεφάλου, ὁμοιάζουσα προ-
σωρινῇ μανίᾳ, ἔχει, κατὰ τοὺς ψυχολόγους, ὡς
αἷτιον, ὅτε μὲν τὴν ἐξύβρισιν, ὅτε δὲ τὴν πε-
ριφρόνησιν καὶ ἄλλοτε τὴν παρακώλυσιν τοῦ
πάσχοντος ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τοῖς πόθοις
αὐτοῦ Ἐντεῦθεν γεννᾶται, ἐξ ὑπερηφανίας, ἡ
πρὸς ἐκδίκησιν ἐπιθυμία, ἄγουσα εἰς τηλικού-
τον βαθμὸν παραλογισμοῦ, ὥστε, ὁ ταρασσό-
μενος νὰ ὀργίζεται, ὡς τὰ παῖδια καὶ τὰ
ζῷα, πολλάκις καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἀφύχων!

Πολλοὶ γονεῖς, προχείρως θέλοντες νὰ θε-
ραπεύσωσι τὸν θυμὸν τῶν νηπίων, ἴν' ἀπαλ-
λαγῶσι τῶν φωνῶν τῶν, διδάσκουσιν αὐτὰ νὰ
κτυπῶσι τὰ ἄμρυχα, π. χ. τὸ κάθισμα, εἰς τὸ
ὁποῖον ἐκεῖνα προσέκρουσαν. Δὲν ἐννοοῦσιν
οἱ δυστυχεῖς ἐν τῇ παιδαγωγικῇ τῶν ἀμαθείᾳ,
ὅτι διὰ τοιούτων μαθημάτων καλλιεργοῦσιν
εἰς τὰς εὐπλάστους τῶν ἀδφῶν πλασμάτων
ψυχὰς τὸ τῆς ὀργῆς πάθος. οὕτινος πολλάκις
τὸ μικρόβιον δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐκ κλη-
ρονομικότητος. ἄλλοτε δ' ἐκ νευρικῆς παθί-

σεως, ἀναπτύσσομένης καὶ ἐν ὀριμότητι ἡλι-
κίᾳ. Ἰδοὺ μία τῶν γονιμότερων πηγῶν τῆς
ἐγκληματικότητος, αὐξάνουσα τὰ πινάκια τῶν
δικαστηρίων ἐκ παντοίων ἀξιοποιῶν πράξεων.

Πρῶτος ὁ Εὐριπίδης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Μάρ-
κος Ἀντωνῖνος, ὁ αὐτοκράτωρ φιλόσοφος⁽¹⁾,
ἀποτρέπει τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ὀργῆς κατὰ
τῶν πραγμάτων:

«Τοῖς πράγμασιν οὐχὶ θυμοῦσθαι χρεὼν οὐδὲν
μέλει γὰρ αὐτοῖς».

Τὸ ψυχικὸν τοῦτο πάθος εἴτε κεκρυμμένον
ὡς χόλος εἴτ' ἐκδηλούμενον ὡς θυμὸς ἢ ὀργή
εἴτε διαρκέστερον ὡς κότος ἢ μῆνις δεινῶς βα-
σανίζει τὸν πάσχοντα, ἐφ' ᾧ καὶ μεγάλως ἀπη-
σχόλησε τοὺς ψυχιάτρους.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ἐκτὸς τῶν ὅσων ἐν τοῖς
πολιτικοῖς καὶ τοῖς ἠθικοῖς ἔγραψεν, ἀναλυτι-
κώτερον εἰς τὴν ρητορικὴν του⁽²⁾ ἀνέπτυξε τὰ
περὶ τῆς ὀργῆς, ἣν καὶ ἄλογον ὄρεξιν ὠρίσεν.
«Ὁ θυμὸς — σὺν ἄλλοις εἶπεν ὁ πανδαῖς Στα-
γειρίτης — ἐστὶ πάθος θηριῶδες μὲν τῇ διαθέ-
σει, συνεχὲς δὲ τῇ λήψει, σκληρὸν δὲ καὶ βί-
αιον τῇ δυνάμει, φόνων αἷτιον, συμφορᾶς
σύμμαχον, βλάβης συνεργὸν καὶ ἀτιμίας, χρη-
μάτων ἀπώλεια, ἐτι δὲ καὶ φθορᾶς ἀρχηγόν».

Ὁ δὲ Πλούταρχος καὶ εἰδικὴν περὶ «ἀορ-
γησίας» μελέτην συνέγραψε. Λυπούμαι, μὴ δυ-
νάμενος νὰ μεταφέρω ἐξ αὐτῆς τὰ πλεῖστα τῶν
χωρίων, ἅτινα, τῇ ἀληθείᾳ, ἱσάζια νομίζω πρὸς
ἀδάμαντας. Ὁ Χαιρωνεὺς ἠθοφιλόσοφος προ-
σομοιάζει τὸν ὀργιζόμενον τῷ πυρπολοῦντι τὴν
ἰδίαν αὐτοῦ οἰκίαν, ὅστις «... πάντα ταραχῆς
καὶ καπνοῦ καὶ ψόφου μεστὰ ποιεῖ τὰ ἐντός,
ὥστε μὴτ' ἰδεῖν μὴτ' ἀκοῦσαι τῶν ὠφελούντων».
Διὰ τοῦτο, λέγει ὅτι εἶναι εὐκολώτερον εἰς πλοῖον
παντέρημον, κινδυνεῦον ἐν καιρῷ χειμῶνος,
νὰ εὖρη ἔξωθεν κυβερνήτην «... ἢ προσδέ-
ξεται λόγον ἀλλότριον, ἀνθρώπος ἐν θυμῷ καὶ
ὀργῇ σαλεύων, ἂν μὴ παρεσκευασμένον ἔχη
τὸν οἰκεῖον λογισμὸν». Ἡ ψυχὴ — προσθέτει —
«... πρὸς τοὺς ἐνισταμένους τραχύτερον ὀρε-
θίζεται καὶ γὰρ ὑπερήφανος καὶ αὐθάδης καὶ
ὅλως ὑφ' ἐτέρου ὁ θυμὸς δυσκίνητος ὢν, ὥσπερ
ὄχυνά τυραννίς ἐξ ἑαυτοῦ (ἥς) ἔχειν, ὀφείλει
σύννοικον καὶ συγγενὲς τὸ καταλύον⁽³⁾».

Ἐξετάζων δὲ ὁ Πλούταρχος τὰ ἐκ τῆς συ-
νεχείας τῆς ὀργῆς ὀλέθρια ἀποτελέσματα, πα-

ρατρεῖ, ὅτι μεταβάλλεται αὕτη εἰς ἕξιν πονη-
ρὰν «... ἦν καλοῦσιν ὀργιλότης, εἰς ἀκρο-
χολίαν καὶ πικρίαν καὶ δυσκολίαν τελευτῶσαν,
ὅταν ἐλκώδης καὶ μικρόλυπος ὁ θυμὸς γένη-
ται καὶ φιλαίτιος ὑπὸ τῶν τυχόντων, ὡς σίδη-
ρος λεπτὸς καὶ ἀσθενὴς θαμὰ χρασσόμενος»⁽¹⁾.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς εἰδικῆς συνταγῆς περὶ
ἀοργησίας, — εἰς ἣν παραπέμπω πάντα ἀσθενῆ,
οὐ μόνον ζητοῦντα, ἀλλὰ καὶ δυνάμενον νὰ
λάβῃ ἔστω καὶ εἰς μικροτέρας δόσεις τοιαῦτα
δύσκολα μὲν, σωτήρια δὲ φάρμακα — καὶ πλεῖ-
στα ἄλλα παραγγέλματα ἐκληροδότησαν εἰς τὴν
πάσχουσαν ἀνθρωπότητα οἱ ἀειθαλεῖς πρόγο-
νοι ἡμῶν.

Οὕτως ὁ μὲν Ὀμηρὸς πολλὰ ψάλλει κατὰ
τῆς ὀλεθρίας μῆνιδος τοῦ Ἀχιλλέως, ἥτις πολ-
λὰς γενναίας ψυχὰς ἠρώων Ἀχαιῶν ἐσφενδό-
νισεν εἰς τὸν Ἀδην, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν πα-
ρέδωκεν ὡς βορὰν τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρ-
νέων⁽²⁾, ἀνακράζει δὲ πρὸς τὸν Πηλεΐδην: «Δά-
μασον θυμὸν μέγαν»⁽³⁾. Ὁ δὲ Πυθαγόρας:

«... Κρατεῖν ἐθίξω τῶνδε,
γαστρός μὲν πρότιστα, καὶ ὕπνου, λαγνείης τε,
καὶ θυμοῦ...»

Δὲν γνωρίζω ὅμως ἄλλην δίαitan, ὑποσχο-
μένην θεραπείαν ἐξ ἴσου ἀσφαλῆ, ὅσον τὴν
ὑπὸ τοῦ Ἀθηνοδώρου διαγραφομένην⁽⁴⁾, ὅστις
ἀφελέστατα καὶ ἀπλούστατα παραγγέλλει ἡμῖν
ὅτι, ὅταν ἐπείκεται ἡ ἔκρηξις τῆς ὀργῆς ὀφεί-
λομεν νὰ κλείσωμεν τὸ στόμα ἡμῶν καὶ νοε-
ρῶς νὰ εἰπώμεν τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφα-
βήτου! Ψυχραινομένου οὕτω τοῦ πάθους, πα-
ρέχεται τὸ κακόν. Καλὸν μὲν καὶ ἅγιον τὸ ἐν
ἐχεμυθίᾳ δίκην ἐξορκισμοῦ ἀπαγγελλόμενον τοῦ-
το ἀλεξικέρανον. Ἀλλὰ τίς ἐκ τῶν βροτῶν,
μὴ πεποικισμένος διὰ σωκρατείου ἀπαθείας,
θὰ ἔχη τόσην δύναμιν ὥστε νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ
ἐπιτυχῶς; Αἱ πλεῖστα, ἴσως ὅλοι, ἐκ τῶν φιλ-
τάτων ἀναγνωστῶν καὶ αὐταὶ αἱ μὴ θερμό-
αιμοι, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς τὸ γράμμα Γ, θὰ
ἐβλασφήμουν βροντοφωνοῦσαι ὡς ὁ κώδων
τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας κατὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ
τῇ λήξει Ἀθηνοδώρου, ὡς προτείνοντος φάρ-
μακα ἀνεκτέλεστα.

Ὁ Ἱπποκράτης ἐχαρκτήρισε τῆς ὀργῆς
τὴν νόσον χαλεπωτάτην, ἥτις καὶ τὸ πρόσωπον

(1) Ἀπόθ. § γ.

(2) Ἰλιάδος Δ στ. 1-5.

(3) Ὀμήρου, Ἰλιάς I στίχ. 496.

(4) Πλούταρχου ἐκ τῶν ἀποφθεγμάτων περὶ παιδῶν
καὶ στρατηγῶν.

(1) Πλούταρχου, Δημοσθένους § 8.

(2) Πλούταρχου, Δημοσθένους § 8.

(3) Δημοσθένους κατὰ Φιλίππου Α' § 14.

(1) «Ἐκ τῶν εἰς ἑαυτὸν» Ἐκδοσις Κοραῆ. βιβλ. ζ'.

(2) Ἀριστοτέλους, ρητορικὴ II § β'.

(3) Πλούταρχου, Περὶ ἀοργησίας § β'.

τοῦ νοσοῦντος καθιστᾷ ἀνόμοιον, μεταβάλλει δὲ τὴν ὄψιν, τὸ χρῶμα, τὸ βάδισμα καὶ ἰδίως τὴν φωνὴν του, ἥτις γίνεται ἀπηνὴς καὶ τραχεῖα. Ἔνεκα τούτου δὲ ὁ ὀργιζόμενος μεταβάλλεται πρὸς πάντας εἰς ἄγριον καὶ φοβερόν⁽¹⁾.

Ὁ Ἀρίστιππος, ἰδὼν τινα ὀργιζόμενον καὶ διὰ τῶν λόγων χαλεπαίνοντα, εἶπε: «Μὴ τοὺς λόγους δι' ὀργῆς ἄγωμεν, ἀλλὰ τὴν ὀργὴν διὰ τῶν λόγων καταπαύωμεν».

Ὁ Εὐριπίδης ὀνομάζει σοφώτερον τὸν μὴ ἀντιτείνοντα εἰς τοὺς λόγους τοῦ θυμουμένου, ὃν συμβουλεύει καὶ ὁ Πλούταρχος⁽²⁾, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐρεθίζωσιν οἱ ἄλλοι.

Ἐὰν ἡ τοιαύτη θεραπεία ἐδοκιμάζετο καὶ ἐν τοῖς κοινοβουλίοις, οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι βουλευταί, συνεχῶς κατεχόμενοι ὑπ' ὀργῆς ἁγίας κατὰ τὴν ραгдаίαν βροχὴν τῶν ἐπερωτήσεων θὰ ἐστεροῦντο τῆς ζωτικώτερης τροφῆς καὶ τῶν πειστικωτέρων ἐπιχειρημάτων. τῶν... διακοπῶν, οἱ δὲ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ἐγκάθετοι ὄφειλον νὰ θέσωσι φρίκωτρον εἰς τὰ στόματά των.

Τότε ὅμως θὰ εἴχομεν ἐν τοῖς ἐθνικοῖς συνεδρίοις τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα τοῦ Σωτῆρος, ὅστις ἔλεγεν, ὅτι ὡς πλοῖα γενναῖα εἶναι οὐχὶ ὅσα ἐν εὐδίᾳ πλέουσιν. ἀλλ' ὅσα ἀντέχουσιν καὶ σῶζονται ἐν τρικυμίᾳ, οὕτω καὶ ὅσοι ἀντέχουσιν ἐν ἐπιθέσεσιν ὀργιζομένων, εἶναι μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι. Τότε οὐτε πόλεμος θὰ ἐγίγνετο εἰκονικός, ἀκούσης τῆς κυβερνήσεως, οὐτε εἰρήνη διὰ πάσης θυσίας ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων...

Ὁ Στοβαῖος διετήρησε καὶ ἄλλας ψυχολο-

γικὰς παρατηρήσεις τινῶν ποιητῶν, ὡς τοῦ Εὐθύνο, τοῦ Φιλίμονος καὶ τοῦ Μενάνδρου.

Διδακτικὰ παραδείγματα ὀργῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων ἔχομεν πολλά, χαρακτηριστικώτερα δὲ πάντων ἴσως εἶναι τὰ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Περικλέους. Ἀμφοτέρω ἦσαν, ὡς καὶ οἱ νεώτεροι Σοπενχάουερ καὶ Νορδάν, ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας, ὅτι ἡ τιμὴ προσβάλλεται μόνον διὰ τῶν ἰδίων πράξεων καὶ οὐχὶ διὰ τῶν λόγων τῶν ἄλλων.

Ἐκ τῶν Λατίνων ὁ Σενέκας ἔγραψεν εἰδικὴν πραγματείαν ἐκ τεσσάρων βιβλίων De ira (περὶ ὀργῆς).

Καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ρήτορες, τὰ τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας διδάγματα παραλαβόντες, πολλὰ κατὰ τῆς ὀργῆς προσέθηκαν, ὡς ὁ Βασίλειος ὁ Μέγας Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ σοφὸς Σεραφὶμ καὶ ὁ Σολομών.

Πάντων ὅμως τῶν κατὰ τῆς ὀργῆς ἀφορισμῶν γνώμη ὑπερέχουσα, θαυμασία, ἐπιβάλλουσα καὶ ἀνεκτίμητος εἶναι ἡ τοῦ Ἀθηναίου στείλιω πώλου Διοδώρου, τοῦ ἀντιπάλου τοῦ Κλέωνος. Περὶ αὐτοῦ ἰδίαν ἀλλαγὴν δημοσιεύω μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «**Δύο τριήρεις ἀγγελιαφόροι**, ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Μυτιλήνην [τῷ 427 π. Χ.]». Διότι ἡ εὐγλωττος φωνὴ τοῦ λαϊκοῦ καὶ φιλοσόφου ἐκείνου ρήτορος τοὺς μὲν Μυτιληναίους ἔσωσεν ἐκ τῆς μαχαίρας τοῦ δημίου, τοὺς δὲ Ἀθηναίους ἐκ τοῦ ὀνείδους τῆς δολοφονίας ἀθῶων, ἀνακράζων ἀπὸ τῆς Πνυκός:

«... νομίζω δύο ἐναντιώτατα εὐβουλία εἶναι τάχος τε καὶ ὀργήν, ὃν τὸ μὲν μετὰ ἀνοίας φιλεῖ γίνεσθαι, τὸ δὲ μετὰ ἀπαιδευσίας καὶ βραχύτητος γνώμης. . . ».

Γ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(1) Πλούταρχου, περὶ ὀργῆς § 6

(2) Πλούταρχου, περὶ παιδων ἀγωγῆς.

ΜΟΥΧΤΑΡΗΣ

Κανείς δὲν θὰ ἐπίστευεν ὅτι εἰς τὸ γιγάντιον σῶμα τοῦ Χρήστου κατοικοῦσε τόσο ἀσθενικὴ ψυχὴ ποῦ νὰ πτοῖται ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν τῶν ἀνθρώπων.

Κανένα δὲν συναναστρέφετο. Κανείς δὲν ἐγνώριζε τὴν κατοικίαν του Κἄποτε, ποῦ τὸν ἠρώτησα, μοῦ ἀπήντησε μὲ χαμόγελο, μισὸ θλίψις, μισὸ εἰρωνεία: στήν Ἀκρόπολι...

Ὅταν συνεδέθημεν περισσότερο, μὲ παρέσυρε καὶ ἐμὲ εἰς τὰ ἐρημικά του καταφύγια. Καὶ ἂν ἐνίοτε τὸ ἄσουλόν μας ἀνεκαλύπτετο ἀπὸ κάποιον—τίς οἶδε ἂν καὶ ἐκεῖνος ὁ κάποιός δὲν ἐξητοῦσεν ὅτι καὶ αὐτὸς—ἀλλάζαμεν ἀρχηγεῖον κατὰ τὴν φράσιν του καὶ ἐπανηρχόμεθα τότε μόνον, ὅταν ἡμεῖς βέβαιοι ὅτι θὰ μείνωμεν καὶ πάλιν μόνοι.

Μὲ ὅλην τὴν φιλίαν ποῦ μᾶς συνέδεε, πολλές φορές τὸν εἶδα ἀπὸ μακρὰν ν' ἀλλάξῃ πεζοδρομῶν διὰ νὰ μὴ μὲ συναντήσῃ. Ἐγὼ ἐπροσποιούμην ὅτι δὲν ἐννοοῦσα τίποτε. Μοῦ ἦτον ἀγαπητὸς καὶ τοῦ συγχωροῦσα τὴν ἰδιοτροπίαν αὐτήν. Ἐσεβόμην τὴν ἀδυναμίαν του. Ποιὸς ξεύρει τί συνέβαινε μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του...

Τί ἐλέγαμεν κατὰ τὰς ὥρας ποῦ ἐπηγαίναμεν μαζὶ; Παράπονα, παράπονα, παράπονα. Ἐλεγεν ὁ Χρήστος. Ἐγὼ ἤκουα καὶ τὸν ἐμελετοῦσα. Παράπονα διὰ τὴν κοινωνίαν, παράπονα διὰ τὴν πολιτικὴν μας, παράπονα διὰ τὸν χαρακτήρα μας ὡς ἔθνους. Ἡ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη μου δὲν ἠλαττόνετο ἔνεκα τούτου. Μέσα εἰς τὰ παράπονά του ἠσθανόμην μίαν ψυχὴν ποῦ πονοῦσε.

Ἦκουσα κάποιον μίαν ἡμέραν νὰ τὸν ἀποκαλῇ Μουχτάρην! Ἐμαθα ὅτι ὅλος ὁ κόσμος ἔτσι τὸν ὠνόμαζε. Καὶ ἡ φιλία μου, νομίζεις, ἐκλονίσθη. Ἦρχισα νὰ σκέπτομαι μήπως τὰ λόγια του δὲν ἦσαν παράπονα ἀλλὰ μᾶλλον κακία. Τὸν ἀπέφυγα μερικὸν καιρόν. Αὐτὸ βέβαια δὲν θὰ τοῦ ἔκαμνεν ἐντύπωσιν. Μόνος ἦ μαζύ μου, ἐν καὶ τὸ αὐτό. Τὰς σκέψεις του ἀντὶ νὰ τὰς εἰπῇ εἰς ἐμέ, θὰ τὰς ἔλεγεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του.

Ὅταν καὶ πάλιν συνηντήθημεν:—Θὰ ἔμαθες βέβαια κάτι νέον γιὰ μένα. Μήπως ἤκουσες τὸ παρατσούκλι μου; Ἐλα, μὴν κρύβεσαι.

Τὸ διαβάζω μέσα τὰ μάτια σου. Ἔτσι εἶναι ὁ κόσμος. Μ' ἀρέσει τὸ πνεῦμα τοῦ ρωμιοῦ. Σὲ κάθε ἀνθρώπον θὰ δώσῃ καὶ ἓνα παρατσούκλι. Ἐγὼ τὸ ξεύρω τὸ δικό μου. Ἄς τους νὰ λένε. Ἐσὺ κύτταξε τὴ δουλειά σου. Ἔτσι μόνον θὰ πᾶς ἐμπρός.

Ἄλλ' ὅσον ἤκουα τὰ κατ' αὐτόν, τόσο ἤθελα νὰ μάθω περισσότερα. Κανείς ὅμως δὲν τὸν ἐγνώριζε διαφορετικὰ, τὸν μισάνθρωπον φίλον μου, παρὰ ὡς Μουχτάρην. Ἡ ζωὴ του ἦτο μέσα στὸ σκοτάδι. Ἐχει χρήματα, μοῦ εἶπαν. Ποιὸς ξεύρει ὅμως. Ἰσως μίαν ἡμέρα τ' ἀφήσῃ στὸ ἔθνος!

Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἀπεστρέφετο τὸ στάδιον τοῦ δικηγόρου. Πνεῦμα θεϊκώτατον. Ἡ Τέχνη! Κουταμάρες, ἔλεγε. Σοῦ δίνει νὰ φᾶς; Κύτταξέ τους. Ὅλοι τους κακομοίρηδες! Ἐχεις παρᾷ; Αὐτὴ εἶνε ἡ Τέχνη. Ἐξω ἀπ' αὐτό, ὅλα βλακεῖες. Τέχνη, ἔρωτες, ἐνθουσιασμοί, εἶναι καλὰ γιὰ τῆς γυναῖκες. Δόσε μου ἑκατὸ χιλιάδες καὶ δὲν μένω οὔτε μίαν ὥρα στήν Ἀθήνα.

Δὲν ἐσυζητοῦσα μαζὶ του. Τὸν ἄφρινα νὰ λέγῃ. Οὔτε τὸν διέκοπτα. Διὰ τί δὲν ἤξεύρω. Ἰσως ἀπὸ ἀγάπην. Ἰσως καὶ ἀπὸ σεβασμόν. Ὅμως εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μου συνετελεῖτο ἐνίοτε κάποια ἐξέγερσις ἐναντίον του.

— Πατρίς! Κολοκύθια... Γι' αὐτὸ προκόβομε. Ὅλοι εἴμεθα Μπίσμαρκ. Τὸν κακό μας τὸν καιρό. Χειρότεροι ἀπὸ Βούλγαροι!

Ἦτο γραμματεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ Τηλεγραφείου. Εἶχε κατορθώσει νὰ ἐργάζεται μόνος εἰς ἓν δωμάτιον, χωριστὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων υπαλλήλων. Ὁ διευθυντὴς του τὸν ἐγνώριζε καλὰ καὶ παρέβλεπε χάριν τῆς ἐκασότητός του. Κἄποτε προσελήφθη νέος υπάλληλος. Ὁ κληρὸς ἐπέσεν εἰς αὐτόν νὰ τὸν ἔχῃ ὡς βοηθόν. Καὶ τί δὲν ἔκαμε διὰ νὰ τὸν ξεφορτωθῇ! Μόλις ποῦ ἔβγαινεν ἀπὸ τὰ χεῖρά του ἡ καλὴ μέρα. Ἄν ὁ βοηθὸς του ἐπήγαγεν εἰς τὸ γραφεῖον ἓνα λεπτὸν ἀργότερα τῆς ὁρισμένης ὥρας, τοῦ ἔκαμνε μοῦτρα. Ἄν ἓνα λεπτὸν ἐνωρίτερα, τοῦ ἔλεγεν ὅτι ἦτο περιττὸν νὰ πηγαίνῃ τόσο πρῶτ. Ἔως ὅτου τὸν ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῇ.

Ἦλθε τὸ 97. Βοοῦσεν ὁλος ὁ κόσμος Παντοῦ ἐνθουσιασμός, ζητωκραυγαί, συζητήσεις. Ὅλα τὸν ἐπεύραζαν. — Ὅριστε μας, ἔτοιμοι γὰρ πόλεμο! Δὲν βλέπομε τὰ χάλια μας!

Τὸ γραφεῖον ὅπου εἰργάζετο ἔτυχε νὰ ἔξη παράθυρον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου. Ὅλοι λοιπὸν οἱ ὑπάλληλοι, νέοι γεμάτοι ζωὴν, ὁσάκις ἤκουαν νὰ περνᾷ στρατὸς ἢ ἐδελονταί, ἔτρεχαν εἰς τὸ δωμάτιόν του νὰ ἰδοῦν. Ἐκεῖνος ποτὲ δὲν ἐκινεῖτο ἀπὸ τὴν θέσιν του. Αὐτὸ ἠνάγκαζε τοὺς ἄλλους ἀπὸ διάκρισιν ν' ἀποσύρωνται. Τότε μόνον, ἐπῆγαινε εἰς τὸ παράθυρον καὶ με ὕψος παράδοξον ἐκκυνόυσε τὸ κεφάλι του. — Τὰ χάλια σας, καμομοίρηδες!

Δὲν ἦτο πλέον ἐποχὴ ν' ἀκούω τὰ παρόνα τοῦ φίλου μου. Καθεὶς ἔτρεχεν ὅπου μία συνάθροισις ν' ἀκούσῃ νέα. Παντοῦ κίνησις, λόγοι πατριωτικοί. Αἱ στιγμαὶ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν στρατιωτῶν, τί στιγμαὶ μοναδικαί! Ἐνα βράδυ ὅπου ἐπρόκειτο ν' ἀνα-

χωρήσῃ ἐν τάγμα, ἀκουμβημένος εἰς τὸ κυκλίδωμα τοῦ σταθμοῦ τῆς Ὀμονοίας, ἀκούω ἔξαφνα: Ἐχε γειά. Πάω ἐδελοντής.

Εἶδα δύο μάτια νὰ λάμπουν ἀπὸ σπάνια ὁμορφιά, γεμάτα συγκίνησιν. Τοῦ ἔσφιξα τὸ χέρι. — Στὸ καλό.

Ἐμείνα ἐκεῖ μέχρι τέλους, ἕως ὅτου ξεκίνησεν ὁ σιδηρόδρομος. Ὅταν ἤκουσα τὸ τελευταῖον σφύριγμα, ἡσθάνθην μέσα μου ἕνα κενόν.

Ὅλα πέρασαν σὰν ἀστραπή. Ὅλα ἔσβυσαν. Τώρα, φυσικώτατα, εὗρισκα μόνος εὐχαρίστησιν εἰς τὸ ἐρημικὸν καταφύγιον, ὅπου ἄλλοτε ἐπῆγαινα με τὸν φίλον μου. Σὰν νὰ περίμενα νὰ τὸν ἀνταμώσω. Δὲν ἤργησα νὰ τὸν ἰδῶ. Ὁ ἴδιος πάντοτε, ὁ ἄλλοτε τηλεγραφικὸς γραμματεὺς, ὁ ἀπαισιόδοξος, μαυρισμένος τώρα, ἀδύνατος, σιωπηλὸς. Ποῦ ἡ λάμψις τῶν ματιῶν του, τὴν νύκτα, ὅταν ἔφρευγεν ἐδελοντής! Οὔτε παρόνα, οὔτε τίποτε.

KIMON MICHAILIDIS.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Η ΛΑΪΚΗ *

Εἰς τὸν διδάσκαλόν μου **Paolo Serrao**
πρώην διευθυντὴν τοῦ Ὁδείου Νεαπόλεως.

Ο φιλόπατρις λαὸς ἐσυνείθισε νὰ βαπτίζῃ **ἐθνικοὺς ποιητάς**, κυρίως, τοὺς ἐνθουσιώδεις ψάλτας τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ εἰκοσιένου καὶ τοὺς ὑμνητάς τῆς φυγαδικῆς καὶ πλήρους αἱματηρῶν κινδύνων ζωῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. ἢ ὅποια εἰς κάθε τῆς ὅσιν ἐπαρουσίαζε τὴν σφραγίδα τοῦ ἡρωϊσμοῦ. Καὶ ἐσυνείθισε νὰ κάμνῃ τοῦτο ὁ λαός, χάρις εἰς τὸν φλογερὸν πατριωτισμὸν μερικῶν ποιητῶν οἱ ὅποιοι εἶχαν τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τῆς πινδαρικῆς τῶν λύρας νὰ ἰδρῶσιν μίαν σχολὴν **ποιητικο-πατριωτικὴν**.

* Εἰς ἀντίθεσιν τῆς θερησκευτικῆς.

— πῶς νὰ λεχθῇ; — ἢ ὅποια εἶχε τοὺς μιμητάς της ἕως εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη.

Ὁ ἦκμασεν, ὡς γνωστόν, περίοδος κατὰ τὴν ποίαν ἐθεωρεῖτο σχεδὸν νόμος διὰ τοὺς ποιητάς, εἴτε λυρικοὺς, εἴτε τραγικοὺς, εἴτε εἰδυλγιακοὺς, κόντὰ εἰς τὰς ἄλλας ποιητικὰς συλλογὰς, νὰ παρουσιάζουν τοῦλάχιστον μίαν πατριωτικὴν ποιημάτων.

Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ πατριωτικὴ μοῦσα ἐνέπνεε τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ψυχὴν τοῦ Σολωμοῦ ἢ τὴν πινδαρικὴν τοῦ Κάλβου, καὶ εἴχομεν ἕνα **Ῥυμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν** τοῦ πρώτου, ἢ τὴν **Ὠδὴν εἰς τὸν Ἰερὸν λόγον** τοῦ δευτέρου, ἢ ψυχὴ παντὸς Ἑλλήνος δὲν εἴμπορουσε νὰ ἀ-

ποφύγῃ μίαν ὑψηλὴν φρικίαν πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θαυμασίων ἐκείνων στίχων. Ἀλλ' ὅταν ἡ πατριωτικὴ ποίησις, εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους περιορίσθῃ εἰς μίαν κατὰ συνθήκην ποιητικὴν παραγωγὴν, ὑπὸ τὴν ῥυθμικὴν χλιαρότητα τῶν δεκαπεντασλλαβῶν στίχων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στίχων γεμάτων στόμφου καὶ κοινοτοπίας, συνοδευομένη συνήθως μετὰ τὴν ὠμὴν φρασεολογίαν τῆς **κλέφτικης** ζωῆς, χωρὶς καμμίαν ἀληθινὴν ἔξαρσιν καὶ ἰδανικὸν κάλλος, προστρέχουσα πάντοτε εἰς τὰ κοινὰ μέσα ἐντυπώσεως, ἔπαυσε καὶ ἡ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῶν ὀλίγων νὰ περιβάλλῃ τοὺς ἐθνικοὺς αὐτοὺς ποιητάς, καὶ ἡ ἐθνικὴ κατὰ τὴν κοινὴν σημασίαν λεγομένη ποίησις ἔξεπεσε, δὲν διστάζω νὰ τὸ εἰπῶ, μέχρι τῆς σημασίας τοῦ γελοίου.

Προκειμένου λοιπὸν νὰ γράψω περὶ ἐθνικῆς μουσικῆς, φαντάζομαι ὅτι πολλοὶ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πνεύματος ὠνούμενοι, θὰ σκέπτονται ἴσως ὅτι πρόκειται περὶ ἐπινοήσεως μιᾶς μουσικῆς, ἢ ὅποια νὰ διεξηγηθῇ αἴφνης, διὰ πομπωδῶν ἐμβατηρίων καὶ ὑπὸ τὴν ἀδιάκοπον συνοδείαν **γκράν-κάσσας**, τὴν κινητηρίαν δύναμιν πολεμικοῦ καὶ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποῦ ὤθησε τὸν Κανάρην νὰ πυροπολήσῃ τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καρὰ Ἀλῆ, ἢ νὰ περιγράψῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μιαούλη κατὰ τοῦ στόλου τοῦ Μεχμέτ.

Δὲν πρόκειται περὶ τούτου.

Ἡ ἐθνικὴ τέχνη εἶνε τι πολὺ εὐγενέστερον καὶ πολὺ εὐρύτερον παρ' ὅ,τι εἴμπορουν νὰ τὸ φαντασθῶν οἱ πολλοί.

Δὲν εἴμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ δευτέρα γνώμη, νομίζω, εἰς τὸ ὅτι ἂν ἡ τέχνη τῶν διαφόρων ἐθνῶν εἴμπορεῖ νὰ εἶνε μία, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ποῖόν τῶν βλέψεων, τῶν ἰδεωδῶν, καὶ τὸ σύστημα τῶν τεχνικῶν μέσων μετὰ τὰ ὅποια αὕτη ἐκδηλοῦται, κανεὶς ὅμως δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐν σημείον εἰς τὸ ὅποιον ἀφίστανται μετὰ τῶν αἰ τέχναι τῶν διαφόρων λαῶν, καὶ ἐκεῖ βέβαια, ὅπου ἰσχύει ὁ **ἐθνικὸς τῶν χαρακτήρ**.

Κινδυνεύω νὰ ἐπισύρω ἐναντίον μου τὴν μομφὴν τῶν Ἑλλήνων **ὑπεραιθερίων** καλλιτεχνῶν, ὁμιλῶν περὶ ἐθνικοῦ χαρακτήρος εἰς τὴν τέχνην. Ἡ τελευταία προοδευτικὴ φράσις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος φέρει καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον, ὅτι ἐπενόησε μίαν κοινὴν τῶν λαῶν τέχνην, μὴ ὑποκειμένην εἰς καμμίαν ἐπίδρασιν φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, φυλῆς κτλ., ὁρίσασα δι' αὐτὴν μίαν θέσιν

σχεδὸν **ἀεροστατικὴν**, εἰς ἕνα ὁρίζοντα ὅπου νὰ ὑπάρξῃ μόνον διαφορὰ ποσότητος καλλιτεχνικῆς ἰδιοφυΐας.

Τὸ νὰ παραδεχθῇ κανεὶς ἐθνικότητα εἰς τὴν τέχνην, εἶνε τὸ ἴδιον διὰ τοὺς καλλιτέχνους αὐτοὺς ποῦ ἀνέφερα ὡς νὰ περιορίζῃ τὰ ὁριά της, ὡς νὰ μὴ εἴμποροῦσεν αὕτη, διαφυλάττουσα τὸν ἐθνικὸν τῆς χαρακτήρα, νὰ ἐγγίσῃ ἀνώτατα ὕψη καὶ νὰ ἦτο προσιτὴ εἰς τὴν ἀντίληψιν κάθε φυλῆς.

Δὲν πρέπει νὰ συγχισθῇ μετὰ τὴν ἐθνικὴν τέχνην ὁ **ἐντοπισμός** τῶν καλλιτεχνῶν, οἱ ὅποιοι βέβαια διὰ τούτων περιστέλλουν τὰ ὁριά της εἰς μίαν ἔκφρασιν τοπικὴν ἐνὸς χωρίου ἢ μιᾶς πόλεως, ἢ διεξηγηθῶν ὅ,τι εἶνε τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν μιᾶς φυλῆς ἢ ἐνὸς περιβάλλοντος, μετὰ τὰ πρωτόγονα τεχνικὰ μέσα τὰ ὅποια ἀντλοῦν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν λαϊκὴν μοῦσαν, χωρὶς νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν παγκόσμιον τεχνικὴν, αἰσθητικὴν καὶ φιλοσοφικὴν πρόοδον τῆς τέχνης, διὰ νὰ δανεισθῶν ἀπ' αὐτὴν ὅ,τι εἴμπορεῖ νὰ νοθεύσῃ τὸ ἐθνικὸν **εἶναι** της, ἀλλὰ διὰ νὰ πλουτίσῃ τὴν ἐκδήλωσίν της. Ἡ ἐθνικὴ τέχνη, ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν σημασίαν της, ἐκείνη ἢ ὅποια διεξηγηθῇ γενικώτερον τὴν ἰδέαν καὶ τὸ αἶσθημα ἐνὸς ἔθνους, εἴμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ παγκοσμίου ἐπιβολῆς, διότι βέβαια ἡ τέχνη τοῦ Βάγνερ ἢ ἀντλοῦσα τὴν καταγωγὴν της ἀπὸ τὰς βαθείας ρίζας τῆς γερμανικῆς φυλῆς καὶ τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος δὲν εἶνε νοητὴ μόνον εἰς τὴν Γερμανίαν, πάντα δὲ τὰ ἔθνη θὰ ἤθελον νὰ εἶχον ἕνα θέατρον Μπαϊρότ.

Τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν, ὑπὸ τὴν σημασίαν ποῦ ἐξάγεται ἐκ τῶν προηγουμένων, τὸν δημιουργεῖ τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον τοῦ τόπου του. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς ὅλοι οἱ καλλιτέχναι **πρέπει** νὰ εἶνε ἐθνικοί, καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη οἱ ὅποιοι προστρέχουν τῆς ἐποχῆς τῶν, ἐργάζονται διὰ τὸ μέλλον, διότι δὲν εἶνε ἄλλο τὸ ἔργον τῶν, εἰς τὸ δένδρον τῆς ἐθνικῆς τέχνης, παρὰ ἕνας κλάδος προτεταμένος ὁ ὅποιος ἀντλεῖ τὴν ὑπόστασίν του ἀπὸ τὰς βαθείας ρίζας τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς φυλῆς. Ἀποδείξῃς — ἡ τέχνη τοῦ Βάγνερ. Εἶπα ὅτι ὁ καλλιτέχνης **πρέπει** νὰ εἶνε ἐθνικός.

Αὕτη θὰ ἦτο ἡ φυσικὴ κατάσταση τῶν πραγμάτων, διότι πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ὁ **καλλιτέχνης** εἰσπνέει τὴν κοινωνικὴν καὶ φυσικὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ τόπου του.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ μία ἄλλη καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωσις — πρόκειται περὶ τῶν δῆθεν **ὑπερ-**

αιθερίων καλλιτεχνῶν περὶ τῶν ὁποίων ὁμίλησα — εἰς τὴν ὁποίαν οἱ καλλιτέχναι προσπαθοῦν νὰ ἀποξενωθοῦν — καὶ τὸ κατορθώνουν — ἀπὸ πᾶσαν ἐπίδρασιν περιβάλλοντος, φυλῆς, καὶ αὐτὴ ἡ ἐκδήλωσις ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς **ἀνώμαλος** καὶ **παθολογική**.

Ἡ τέχνη — λέγουν οὗτοι — εἶνε μία, πέραν πάσης ἐποχῆς καὶ παντὸς τόπου. Λέγοντες δὲ τοῦτο νομίζουν ὅτι ἡ παραγωγή των ἀντιπροσωπεύει κάτι τι ἀπομονωμένον καὶ ἀεροστατικό τὸ ὁποῖον ἐκπηγάζει μόνον ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ **ἐγῶ** των ἢ ἀπὸ μίαν σύλληψιν θείαν, ἐκ τῶν ἄνω, ἐνῶ κατ' οὐσίαν δὲν κάμουν ἄλλο — ὁμιλῶ ἐδῶ περὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ εἶδους αὐτοῦ — παρὰ νὰ μιμοῦνται μίαν ὁμάδα ξένων καλλιτεχνῶν τοὺς ὁποίους νομίζουν ὡς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν δι' αὐτοὺς ὑπερτάτην αὐτὴν ἐκδήλωσιν τῆς τέχνης, ἐνῶ κάθε ἄλλο συμβαίνει παρ' ὅτι αὐτοὶ φαντάζονται διότι οὔτε ὁ Ἰγνεν οὔτε ὁ Νίτσε οὔτε ὁ Βάγνερ δὲν περιεφρόνησαν οὔτε εἰμπόρεσαν νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐπίδρασιν τῆς φυλῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντος, ὁ δὲ Βάγνερ, ἂν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ μᾶς παρουσιάσῃ εἰς τὸ δρᾶμα τοῦ θεοῦ καὶ ἥρωας τοὺς ἐφαντάσθη καὶ τοὺς ἡσθάνθη ὅχι ὡς θεὸς ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος καὶ καλλίτερα, ὡς Γερμανός.

Ἡ τέχνη λοιπόν, ἡ ἀντλοῦσα τὴν ὑπόστασίν της ἀπὸ τὰς ἀγνάς καὶ εἰλικρινεῖς πηγὰς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, εἶνε ἡ ἀληθινὴ τέχνη, ἡ δὲ **ἄλλη** εἶνε ψευδὴς καὶ ὑποκρίτρια, οὐδέποτε δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν, ἡμπορεῖ νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῆς καλλιτεχνίας ἐνὸς ἔθνους.

Ἡ Ἑλλάς, ἀπὸ τῆς ἐλεύθερώσεώς της ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἦτοι ἀπὸ τῆς αὐγῆς μιᾶς νέας δι' αὐτὴν ζωῆς, ἴσως μόνον εἰς τὴν ποίησιν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἐθνικοὺς καλλιτέχνας, καὶ αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὸ διήγημα.

Ὁ Σολωμός, ἡ μεγαλειτέρα ποιητικὴ ἐκδήλωσις τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερώσεώς της ἕως σήμερον, εἶνε τὸ φαινοτότερον παράδειγμα εἰς τὸ εἶδος.

Ὅταν ὁ γεμάτος εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ, ἐμπνευσμένος καὶ πνευματικώτατος Ζακύνθιος ψάλτης τῆς Ἑλευθερίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνιον διαμονὴν πρὸς σπουδὴν εἰς Ἰταλίαν, ὅπου εἶχε συνδεθῇ καὶ πνευματικῶς συγκοινωνήσῃ μετὰ τοὺς ἐκλεκτοτέρους ἐπιστήμονας καὶ καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς, ἡ πρώτη του φροντίς ἦτο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν του, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον, ἀπὸ

τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἰταλισμοῦ, καίτοι ἐλάτρευε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν τῶν Ἰταλῶν.

Ἦθελεν ἡ ψυχὴ του ἐλευθέρα νὰ λουσθῇ μέσα εἰς τοὺς ὁρίζοντας τοῦ κοινωνικοῦ καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος τῆς πατρίδος του, διότι τότε μόνον θὰ εἰμποροῦσε νὰ ἀποδώσῃ μετὰ εἰλικρίνειας διὰ τῆς τέχνης του τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν. Ἦρχετο συχνὰ εἰς συνάφειαν μετὰ τὸν λαόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐμάνθανε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἥθη, συναναστρέφετο τοὺς τραγουδιστὰς του καὶ ἤκουε τὰ τραγούδια των. Καίτοι ἦτο κάτοχος βαθύς τῆς ἰταλικῆς φιλολογικῆς γλώσσης καὶ εἰς διάφορα ποιητικὰ του δοκίμια εἶχε δεῖξει προσόντα τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἀμιλλᾶται μετὰ τοὺς κλασσικοὺς Ἰταλοὺς, οὐδέποτε ἠθέλησε σοβαρῶς νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἰταλικὴν ποίησιν, ἀλλ' ἐν παρέργῳ ἐνίοτε αὐτοσχεδίαζε σονέττα καὶ ἄλλα ποιήματα, τὰ ὁποῖα ἐπεριφρονοῦσε καὶ δὲν ἠθέλε νὰ δημοσιεύωνται. Τοῦτο ἴσως τὸ ἔκαμνε διὰ νὰ μὴ καταγίνεται εἰς ἔργον, τὸ ὁποῖον εἰμποροῦσε νὰ νοθεύσῃ τὴν ἀγνότητα τοῦ ἐθνικοῦ ἰδεώδους, τὸ ὁποῖον εἶχε.

Ὡς καρπὸς λοιπὸν τῆς τοιαύτης διαίτης, εἰς τὴν ὁποίαν πρωτίστως τὸ αἶσθημα ὠδήγησε τὸν Σολωμόν καὶ ὕστερα ἡ ὀρθὴ κρίσις καὶ αἰσθησις, ἐβγήκαν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ποιητικοὶ θησαυροὶ του καὶ ὁ Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν, ὁ ὁποῖος ἕως τὴν σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ πολυτιμώτερον προῖον τῆς ἐθνικῆς της ποιήσεως.

Ὁ Σολωμός ἡσθάνθη καὶ ἀπέδωσε διὰ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ὅλην τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὰς ἡμέρας ἐκείνας σπαρακτικῆς ὀδύνης καὶ φρενητιώδους ἐνθουσιασμοῦ, καὶ τὴν ἀπέδωσε, διότι ἔζησε μετὰ τὸ αἶσθημα καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἄφησε τὸ πνεῦμά του καὶ τὴν ψυχὴν του νὰ τὴν περιβάλῃ ἡ θερμὴ πνοὴ τοῦ πατριωτισμοῦ του. Ἡ μουσά του εἶνε ἐθνικὴ. Ἐγραψε μετὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τὸ αἶσθημά του, ἀλλ' ἐξιδανίκευσε καὶ ἐλέπτυνεν αὐτὰ καὶ ἔβαλεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ ὅλην τὴν εὐγενῆ πνευματικότητα ποῦ ἡ φύσις καὶ ἡ βαθεῖα ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις του τοῦ ἐδώρησαν. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἔργον του, ὃν πρωτίστως δημιούργημα ἐθνικόν, εἶνε καὶ ἀριστοκρατικώτατον σύλληψις διανοίας, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὅλην τὴν παγκόσμιον τεχνικὴν καὶ πνευματικὴν πρῶτον τῆς ἐποχῆς του, καὶ εἰμπορεῖ νὰ εἶνε καὶ παγκοσμίου ἐπιβολῆς.

Τοιοῦτος ὁ Σολωμός καὶ ἰδοὺ τί ἐννοῶ ἐγὼ ἐθνικὴν τέχνην. Εἶνε δὲ εὐλογον ὅτι ὁ

λαὸς καὶ ἡ μουσά του παρέχουν εἰς τοὺς καλλιτέχνας τὴν **πρώτην ὕλην** πρὸς κατεργασίαν, ὅταν ἐν ἔθνος μετὰ μακρὰν περιόδου δουλείας καὶ παρακμῆς ἀρχίσῃ νὰ ἀναστῇ μετὰ νέαν ζωὴν, διότι ποῖος περισσότερον ἀπὸ τὸν λαόν, ἀπὸ τὸν ἀμαθῆ λαόν, τὸν ἔχοντα παρθένον τὸ πνεῦμα ἀπὸ πᾶσαν ξενικὴν ἐπίδρασιν, τὸν λαόν τῶν βουνῶν καὶ τῶν κάμπων, ζῇ περισσότερον συνδεδεμένος μετὰ τὸ περιβάλλον του καὶ μετὰ τὴν φύσιν του, ἀντιπρὸς μετὰ καθαρώτερα μάτια τὸν οὐρανόν του; Ὅχι βέβαια ὁ **λογιωτατισμὸς** ὅπως τὸν ὀνόμαζεν ὁ Λασκαράτος, ὁ ὁποῖος βυθισμένος εἰς τὴν ἀσφυκτικὴν ἀτμοσφαῖραν τῶν ἀρχαίων βιβλιοθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς ἓνα σκοτεινὸν διάφραγμα παρεμβάλλονται μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς φύσεως, τοῦ περιβάλλοντος, τοῦ οὐρανοῦ, προσπαθεῖ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ αὐτὰς τὸν σπόρον, τὸν ὁποῖον νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς νέας ἐποχῆς.

Ἡ ἀφετηρία πάσης τέχνης ἐκπηγάζει βέβαια πάντοτε ἀπὸ τὸν λαόν. Ἐμμεσος δὲ εἶνε ἡ ἐπίδρασις του, ὅταν ἐν ἔθνος προωδευμένον, εὐρίσκεται εἰς προοδευτικὴν φάσιν ἐξελιξέως ὁποῖαν οἱ καλλιτέχναι συνεχίζουν τὸ ἔργον προὑπαρξάντων καλλιτεχνῶν εἰς τὸ χρονικὸν ὄριον τῆς νέας περιόδου. Ἀμείσος δὲ πρέπει νὰ εἶνε ἡ ἐπίδρασις του, ὅταν τὸ ἔθνος τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐγὴν τῆς νέας ζωῆς ὕστερα ἀπὸ μίαν περίοδον παρακμῆς.

Καὶ τώρα, ἀφοῦ προετέθησαν αὐτά, ὁ ἀναγνώστης θὰ ἐννοήσῃ καλλίτερον ὅτι θὰ ἐκθέσω περὶ ἐθνικῆς μουσικῆς.

Καὶ ἐν πρώτοις, εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐθνικὴ μουσικὴ εἰς τὰ ὅρια τῆς νέας περιόδου, ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας μέχρι τῆς σήμερον, δὲν ὑπάρχει. Πρόκειται, ἐννοεῖται, περὶ ἐθνικῆς μουσικῆς καλλιεργηθείσης καὶ ἀναπτυχθείσης ἀπὸ ἰδιοφυεῖς μουσουργοὺς βαθεῖς καὶ μορφωμένους, καὶ ὅχι περὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα βέβαια ἀντιπροσωπεύουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι ἐθνικώτερον ὑπάρχει, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ μία πρωτογόνος ἐκδήλωσις τῆς τέχνης, ἡ ὁποία εἰμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς **ἀρχικὴ ὕλη** διὰ τοὺς ἐπιστήμονας μουσουργοὺς.

Εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σολωμός συνέλαβε τὸ ὕμνον καὶ ἐθνικὸν ἰδεῶδες του, εὐκαιρον καὶ ὥριμον ἐποχὴν διὰ τὴν σύλληψιν τοιούτων ἰδεῶδων, ἓνας ἄλλος καλὸς καλλιτέχνης, μουσουργὸς αὐτός, ὁ Νικόλαος Μάντζαρος ἐξοῦσε, συνδεόμενος διὰ στενωπότητος

φιλίας μετὰ τὸν Σολωμόν, μετὰ τὸν ὁποῖον εἰς μακρὰς καὶ γονίμους συνδιαλέξεις συνεκινῶναι καλλιτεχνικῶς.

Εὐρυτάτης μουσικῆς μορφώσεως ὁ Μάντζαρος, βαθύς θεωρητικὸς, φιλόσοφος, ἐγκυκλοπαιδικός, πολλὰ ὠφεληθεὶς, βέβαια, ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν Σολωμόν, εἶχεν, ὡς φαίνεται, ὅλα τὰ προσόντα διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν τέχνην τὸν ἴδιον δρόμον ποῦ ἠκολούθησε καὶ ὁ τελευταῖος.

Ἄλλ' εἶτε διότι δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μουσικῆς τῶν Ἰταλῶν, εἶτε διότι δὲν ἡσθάνετο τὸν ἑαυτόν του ἱκανόν καὶ γόνιμον εἰς τὴν δημιουργίαν ἐθνικοῦ ἔργου, δὲν φαίνεται τοῦλάχιστον ἐξ ὧν γνωρίζομεν ἐκ τῶν ὀλιγίστων προῖόντων αὐτοῦ τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπέμειναν καὶ ἐκ τῆς φήμης ἄλλων, ὅτι ἐκαλλιέργησε ποτὲ τὴν ἰδέαν δημιουργίας ἐθνικῆς μουσικῆς.

Τὸ πιθανώτερον ὅμως εἶνε ὅτι ὁ Μάντζαρος δὲν εἶχεν ἀρκετὴν δημιουργικὴν δύναμιν εἰς τὴν τέχνην του διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιοῦτον ἔργον. Νοῦς μᾶλλον ἀφομοιωτικὸς, δυνάμενος μετ' εὐκολίας νὰ οἰκειοποιῇται ὅτι ἦτο προῖον τῶν δυσχερεστέρων ἐρευνῶν εἰς τὴν μουσικὴν τεχνικὴν τῶν πλεόν ἀνεπτυγμένων ἐθνῶν, δὲν κατώρθωσεν ὅμως, νομίζω, νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἔργον του χαρακτῆρα προσωπικόν, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἐθνικόν. Ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν», ἡμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ κάλλιστα ὡς δείγμα τῆς ὑποστάσεως τῆς τέχνης τοῦ Μαντζάρου.

Θὰ ἦτο σχεδὸν περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι οὗτος, ὡς ὕμνικὴ μελωδία, προσωρισμένη νὰ ὑπεγείρῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὸ πατριωτικὸν αἶσθημα ἐνὸς λαοῦ, φιλοπάτριδος καὶ θερμοῦ ὅπως ὁ ἑλληνικός, περιέχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὅπως ὅλοι οἱ ὕμνοι τοῦ κόσμου, ἦτοι, τὴν πολεμικὴν, οὕτως εἰπεῖν, κίνησιν καὶ τὸ ἐνθουσιαστικὸν καὶ ἐπιβάλλον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γεννᾷ τὸ συναίσθημα ἐνὸς θριάμβου, εἶνε δὲ ἱκανὴ νὰ διαθέσῃ τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἡρωϊκώτερας συλλήψεις, ἀλλὰ τοῦτο, ὅπως θὰ ἔκαμνε κάθε ἄλλη μελωδία, ἔστω καὶ ξενικὴ, τοῦ αὐτοῦ ποιοῦ, διότι, βέβαια, δὲν εἶνε νομίζω ὁ ἐθνικός χαρακτῆρ τῆς μουσικῆς τοῦ Ὕμνου, ποῦ ἐμφυσᾷ τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ιδιότης τοῦ πολεμικοῦ ὅθιμοῦ, ἡ θριαμβευτικὴ μεγαλοπρέπεια, καὶ κάθε τι τὸ ὁποῖον εἶνε ἀπαραίτητον στοιχεῖον παντὸς ὕμνου, διότι ἐθνικὸν χαρακτῆρα

δὲν ἔχει ἡ μελωδία αὐτή, φαίνεται δὲ μᾶλλον ἐμβατήριον, ἰταλικὸν κατὰ τὸ ὕφος.

Φαντασθῆτε, τώρα, πόσον θὰ ἐπενεργοῦσεν ἐνθουσιωδέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ὁ ὕμνος εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ λαοῦ, ἂν οὗτος, ψάλλον αὐτόν, ἀνεγνώριζε τὸν χαρακτήρα τῶν μελωδιῶν του, ὅπως, ἀπαγγέλλων τοὺς στίχους τοῦ Σολωμοῦ, εὐρίσκει τὴν ψυχὴν του καὶ τὸ αἶσθημά του.

Μεγάλη λοιπὸν ἀτυχία διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ποῦ ὁ Μάντζαρος δὲν ἐφάνη ἀντάξιός τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν τέχνην του (*), ἐνῶ, ἡ εὐρύτης τῶν γνώσεών του, ἡ πνευματικὴ συγκοινωνία μὲ τὸν μεγάλον Ζακύνθιον ποιητὴν, τὰ περιστατικὰ καὶ τὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς του, ὅλα ὑπέσχοντο περὶ αὐτοῦ ὅτι θὰ ἦτο ἱκανὸς νὰ ἐπινοήσῃ ἐν ἑθνικὸν ἔργον.

Μὲ τὸν Μάντζαρον, εὐάριθμοι ἄλλοι μουσουργοὶ ἀνεφάνησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, συχνότερα εἰς τὴν Ἑπτανήσον μερικοὶ τῶν ὁποίων προικισμένοι μὲ ἀρετὴν δόσιν ἰδιοφυΐας. Κανεῖς ὅμως ἔξ αὐτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτοσχεδιῶν μουσικῶν — *trovatori*,— ἄνευ σοβαρᾶς θεωρητικῆς μορφώσεως, δὲν ἐφάνη ὅτι ἐνεπνεύσθη ποτὲ ἀπὸ ἑθνικὴν πηγὴν. Ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω ἔξ αὐτῶν τὸν Ἀλμπάναν τὸν Σύνταν, τὸν Καρρέρ, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ μᾶλλον μορφωμένος τῶν ἄλλων.

Εἰς τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη, μερικοὶ Ἕλληνες μουσουργοὶ ἐφάνησαν πολὺ σοβαρώτεροι καὶ **ἐπιστημονικώτεροι** εἰς τὰς συνθέσεις των καὶ τοῦτο διότι ἐφοίτησαν εἰς εὐρωπαϊκὰ ῥεῖα. Αἱ συνθέσεις των ὅμως, δημιουργημέναι ὑπὸ τὴν πλήρη ἐπήρειαν τοῦ χαρακτήρος τῆς εὐρωπαϊκῆς τέχνης, οὐδὲν προσθέτουν εἰς τὸ ἑθνικὸν οἰκοδόμημα τῆς τέχνης.

Ἑθνικὴ μουσικὴ τέχνη, λοιπόν, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πῶς τώρα εἰμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, καὶ πόθεν οἱ καλλιτέχναι μας πρέπει νὰ ἀντλήσουν τὴν ἔμπνευσίν της;

Δὲν πρόκειται βέβαια, νὰ γράψω συνταγὰς, οὔτε τρέφω τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ παραγ-

(*) Δεινὸς καὶ κλασσικὸς ἦτον ὁ Μάντζαρος εἰς τὴν ἀντίστιξιν *contrappunto* καὶ *fuga*, χρηματίας μαθητῆς τοῦ Zingarelli, τῆς μεγάλης νεοπολιτικῆς σχολῆς.

Ἦτο ποτὲ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ οἴκου μου, καὶ περιῆλθεν ὕστερα εἰς χεῖρας τῶν συγγενῶν τοῦ κεραυροῦ μουσουργοῦ, πολῦτιμον μουσικὸν χειρόγραφόν του, περιέχον ἓνα *Canone all'undicesima* διὰ φωνὰς ἐπὶ τῶν λέξεων ἐνός σονέττου τοῦ Πετράρχου — *Levommi il mio pensiero in parte on'era quella ch'io cerco etc.*

γελμάτων καὶ θεωριῶν εἰμπορῶ νὰ ἐπιτύχω τελείως καὶ ἀμέσως εἰς τὸν σκοπὸν μου, ἐφ' ὅσον οἱ μουσικοὶ μας οἱ ὑπάρχοντες καὶ μέλλοντες νὰ ὑπάρξουν, δὲν αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιδιοθοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνός ἑθνικοῦ ἔργου. Εἶμαι ὅμως πεπεισμένος ὅτι μία καλλιτεχνικὴ ἰδέα, θεωρητικῶς ἐκφερομένη, εἰμπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ τόσον εἰς τοὺς καλλιτέχναις, ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ διαθέσῃ **συμπαθῶς** τὰς ψυχὰς των πρὸς ἐκείνην.

Εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ **δημοτικὴ μουσα**, εἰς τὴν ποίησιν καθὼς καὶ εἰς τὴν μουσικὴν, μᾶς παρουσιάζει ὁλόκληρον τὴν σύγχρονον ἑλληνικὴν ψυχὴν. Ὅ,τι **ἐγέννησεν** αὐτὴ εἰς τὴν ποιητικὴν τέχνην μας μὲ ἓνα Σολωμόν, μὲ ἓνα Κρυστάλλην, Παλαμᾶν, Πορφύραν κλ., τὸ ἴδιον πρέπει νὰ κάμῃ καὶ εἰς τοὺς μουσουργούς μας. Ὅπως ὁ Σολωμὸς καὶ ἄλλοι ποῦ ἀνέφερα, ἠγάπησαν, ἐμελέτησαν, ἐπεριποιήθησαν αὐτὴν, οὕτω καὶ οἱ μουσουργοὶ μας πρέπει νὰ τὴν ἀγαπήσουν, νὰ τὴν ἐνωτισθοῦν, νὰ ἐμβαθύνουν εἰς αὐτήν, νὰ τὴν ἐμφωλεύσουν εἰς τὴν ψυχὴν των, νὰ τὴν κάμουν κτῆμά των.

Ἀμα τοῦτο γίνῃ, ἄς μὴ φοβηθῶν οὗτοι ὅτι θὰ εἶνε **μόνον** ἱκανοὶ νὰ ψάλλουν τοὺς ἔρωτας τοῦ **τσοπάνη** καὶ τῆς **βοσκοπούλας**, ἀλλ' εἰμπορεῖ νὰ ἦνε ἀπεριόριστον τὸ πεδίον τῆς δημιουργίας των. Εἰμπορεῖ νὰ γράψουν συμφωνίας *a quattro tempi, suites* δι' ὀρχήστραν. Εἰμπορεῖ νὰ κατασταλάξουν εἰς τὴν τέχνην των, ὅλην τὴν πνευματικότητα καὶ ὅλην τὴν παγκόσμιον τελευταίαν πρόοδον, ὑπὸ τεχνικὴν, αἰσθητικὴν, ψυχολογικὴν ἔποψιν. Νὰ ἐφαρμόσουν εἰς αὐτὴν ὅλας τὰς τεχνολογίας, ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας των, νὰ εἶνε τῆς πραγματικῆς σχολῆς ἢ ἰδανισταί. Σοπερχαουρισταί, ἐφ' ὅσον νομίζουν ὅτι ἡ μουσικὴ εἶνε ἱκανὴ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν **γῆινον πόνον** καὶ ὡς ἀποκαλύπτρια τῶν **πέραν** αἰτίων, νὰ μᾶς μεταφέρῃ εἰς ὀρίζοντα **ἀπολύτου χαρᾶς, ἀνευ ὁδύνης**. Νιτσενισταί, ἐφ' ὅσον νομίζουν ὅτι πρέπει αὕτη νὰ μᾶς συνδέσῃ μὲ τὴν φύσιν καὶ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ τὴν αἰσθανθῶμεν. Τέλος ἡ τέχνη των εἰμπορεῖ νὰ εἶνε παγκοσμίῳ ἐπιβολῆς καὶ νὰ ἀνίκη πέραν τῆς ἐποχῆς των.

Ἄλλ' ὅ,τι καὶ ἂν εἶνε, θὰ εἶνε πρωτίστως καὶ ἀπαραιτήτως **ἐθνικὴ** καὶ **ἀνθρωπίνη**, παρ' ὅλας δὲ τὰς θεωρίας, ὅτι ἡ τέχνη εἶνε ἡ ἀποκάλυψις τοῦ τελείου, τοῦ θείου, δὲν εἶνε νομίζω, παρὰ μόνον μία ἑκφρασις νοσταλγίας πρὸς τὸ **πέραν** ἡμῶν, μία τάσις ἐρευνῆς

τῶν πηγῶν αὐτῶν τοῦ τελείου ἢ τοῦ θείου, τοῦ ὁποῖου εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ μίαν ἀόριστον διαίσθησιν, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, κατ' ἐξοχὴν ὁ καλλιτέχνης, συναίσθησιν τὴν ὁποίαν ἔξωτερικεύει διὰ τῆς τέχνης του, **πάντοτε ὅμως συνδεδεμένος μὲ τὸ περιβάλλον του καὶ μὲ τὰς ῥίζας τῆς φυλῆς του**.

Ἡ δημοτικὴ ποίησις καὶ ἡ δημοτικὴ μουσικὴ, εἶνε ὅ,τι ἀγνότερον, ὠραιότερον, πρωτοτυπώτερον καὶ **ἀληθέστερον** ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὴν τέχνην ἢ νεωτέρα Ἑλλάς. Εἰς αὐτὴν ἀντανακλᾶται ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἂν, ὅπως εὐρέθησαν ἀρκετοὶ ποιηταί, οἱ ὁποῖοι ἠγάπησαν καὶ ἐκαλλιέργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν δημοτικὴν ποίησιν, εὐρεθῇ καὶ ἓνας Grieg διὰ τὴν δημοτικὴν μουσικὴν, ἡ Ἑλλάς, μόνον δι' αὐτοῦ, θὰ συνεχλόνιζε τὰς πέντε ἡπείρους.

Ὁ μελωδικὸς καὶ ρυθμικὸς πλοῦτος τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν μελωδιῶν εἶνε τοιοῦτος, ὥστε νὰ ὠχρίασῃ πρὸ αὐτοῦ ἡ δημοτικὴ μουσα τῶν ἄλλων ἑθνῶν.

Ὁ L. A. Bourgault-Ducoudray, γράφει περὶ Ἑλλάδος καὶ περὶ Ἀνατολῆς ἐν γένει: *elles sont une mine musicale inépuisable*.

Δυστυχῶς ὅμως εἰς τὴν συλλογὴν του «*Melodies populaires de Grèce et d'Orient*» αἱ γνήσiai ἑλληνικαὶ μελωδία εἶνε πολὺ ὀλίγαι, ἐνῶ ὑπερτεροῦν κατὰ τὸν ἀριθμὸν αἱ **συμμεταίκαί**, αἱ ὁποῖαι καίτοι μετέχουν κάπως τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτήρος, εἶνε πιθανώτερον τουρκικῆς καὶ ἐν γένει ἀνατολικῆς προελεύσεως.

Ὅποιον ἔργον ἑθνικώτατον, γονιμώτατον θὰ ἔκαμινεν ὁ φιλόλογος (*), φιλόσοφος, ἱστορικὸς ἐκεῖνος μουσουργός, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιχειροῦσε μίαν περιοδείαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνιχνεύων μέχρι τοῦ τελευταίου **χωριοῦ**, διὰ νὰ συλλέξῃ ὅλας τὰς γνησιωτέρας καὶ ὠραιότερας ἑλληνικὰς μελωδίας, αἱ ὁποῖαι ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν ἐκλείπουν ἢ χάνουν διὰ τῆς ὁλοῦν ἀναπτυσσομένης συγκοινωνίας, μεταξὺ τοῦ **εὐρωπαϊκῶς πολιτισμένου κόσμου** ἐκ

(*) Ὁ ὁποῖος πρὸ παντὸς νὰ μὴ ἦτο σχολαστικὸς δάσκαλος, διότι τότε ἀκαρπὸς θὰ ἦτο ὁ ἀγὼν του.

Μερικοὶ ἐκ τῶν δασκάλων εἰς τὴν μουσικὴν συνέλεξαν δημοτικὰς ἑλληνικὰς μελωδίας, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ καλλιεργήσουν μὲ αὐτάς τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν! Τὸ ἔργον των εἶνε ἐσφαλμένον, ὅπως θέλω νὰ ἀποδείξω μὲ τὴν μελέτην μου αὐτήν. Ἄλλως τε καὶ νὰ μὴ ἦτο ἐσφαλμένον τὰ τοιοῦτον εἶδος ἔργα εἶνε ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν καὶ ὄχι τῶν δασκάλων.

τῶν ἀγνῶν καὶ παρθένων μερῶν, ὅπου αὐταὶ θάλλουν, τὸ πρωτόγονον ἄρωμά των. Καὶ περιοδεύων καὶ συλλέγων τὰς μελωδίας αὐτάς, ὁ μουσουργὸς αὐτός, πόσον θὰ ὠφελοῦσε τὸν ἑαυτόν του καὶ πόσον τὴν τέχνην τοῦ ἔθνους του, ἂν ἐμελετοῦσε συγχρόνως τὴν φύσιν καὶ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνέθαλλαν, τὴν ψυχὴν, τὰ ἥθη, τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τοῦ λαοῦ ποῦ τὰς δημιουργεῖ, ἂν ἐφιλοπονοῦσε δηλαδὴ μίαν φιλοσοφικὴν μελέτην τῆς τέχνης του, καὶ ὕστερα εἰς ἓνα τόμον νὰ παρουσίαζεν ὅλας αὐτάς τὰς μελωδίας, εἰς τὸν ὁποῖον τόμον νὰ κατέθετεν ὅ,τι **ἡσθάνθη** καὶ **ἐκρίνε** δι' αὐτάς, μελετῶν καὶ ἀναλύων.

Θὰ εἶχον τότε οἱ μουσουργοὶ μας ἑτοιμον τὸ ἔδαφος διὰ νὰ καλλιεργήσουν τὸ ἑθνικὸν ἰδεῶδες των, καὶ τὸ ἔδαφος αὐτὸ θὰ ἦτο γόνιμον εἰς ἐμπνεύσεις νέας καὶ πρωτοτύπους δι' αὐτούς, καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ των, εἰλικρινῆς καὶ ἀβίαστος, θὰ ἐδημιουργοῦσεν.

Αἱ μελωδία τοῦ Grieg διέτρεξαν καὶ διατρέχουν τὴν Εὐρώπην, γεννῶσαι νέας συγκινήσεις καὶ ἐντυπώσεις, αἱ ὁποῖαι ἴσως ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ νορβηγικὰ ἄσματα, ἀπὸ τὸν μελωδικὸν χαρακτήρα τῶν ὁποίων ἐδανείσθη πολλὰ ὁ Grieg, μελετήσας αὐτά. Ἐπλούτισε δὲ οὗτος τὴν τέχνην του μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς σημερινῆς πολυφωνίας καὶ τεχνικῆς.

Τί θὰ ἐγίνοντο εἰς χεῖρας ἐνός Ἑλλήνου Grieg αἱ ἑλληνικαὶ δημοτικαὶ μελωδία;

Καὶ ἐδῶ εἶνε καιρὸς νὰ λεχθῇ, ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα μία ὁλόκληρος ὁμὰς ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ἀπὸ πνεῦμα σχολαστικότητος ὑψώνων σημαίαν ἐπαναστάσεως κατὰ πάσης ἀληθοῦς προόδου εἰς τὸ ἔθνος των.

Εἶνε ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους, ἂν ἐλέγατε ὅτι ἀποβλέποντες εἰς καλλιτέρας μουσικὰς ἡμέρας διὰ τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἐπεθυμοῦσατε τὴν **ἑλληνικὴν μελωδίαν** συνδυαζομένην μὲ τὸν πλοῦτον τῆς πολυφωνίας καὶ ἀναπτυσσομένην μὲ τὸν τεχνικὸν εἰσμόν τῆς *fuga*, εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ τοὺς ἐλέγατε ὅτι ἐπικεῖται εἰσβολὴ βαρβάρων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἶνε οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν ὡς πρόοδον τὴν ὀπισθοχώρησιν, οἱ ὁποῖοι, ἂν λέγονται γλωσσολόγοι καὶ γλωσσολάσται, θεωροῦν ὡς ὄριον προόδου εἰς τὸ μέλλον τῆς γλώσσης, τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος, ἂν λέγονται μουσικοὶ, ἀγωνιοῦν, κοπιᾶζουσιν, ἀνασκάπτουν ἀρχαίας βιβλιοθήκας μελετοῦν τὸν Ἀριστοξένον, Εὐκλείδην,

Ἀλέξανδρον τὸν Ἀλύπιον, διὰ τὰ εὖρον τὸν μίτον τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, ἐμβαδύνουν εἰς τὴν ὀκτάηχον ὕμνωδιαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ διὰ τὰ δώσουν εἰς τὴν θρησκευτικὴν μουσικὴν τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔκτου μ. Χ. αἰῶνος. Οἱ ἴδιοι, τέλος, οἱ ὅποιοι, ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν θρησκευτικῶν βυζαντινῶν τροπαρίων καὶ τῶν τραγουδιῶν τῶν **τσοπάνηδων** συνθέτουν τὰ χορικά τῆς ἀρχαίας τραγωδίας (*), μετὰ τὴν πεποίθησιν, ὅτι συνεχίζουσιν τὴν μουσικὴν τῶν ἀρχαίων.

Ὡς, πόσον εἶνε μάταιος καὶ ἐπιβλαβὴς ὁ ἀγὼν τῶν. Κατ' ἐμὲ, δὲν ὑπάρχουν μεγαλείτεροι ἐχθροὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἀπ' αὐτοῦς. Ἄν δὲ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὡς ἐγὼ εἶμαι, θὰ ἦσαν ἐναντίον τῶν... ἀμείλιτοι.

Τὴν ἀρμονίαν τὴν θεωροῦν οἱ σχολαστικοὶ αὐτοὶ ὡς βάμβαρον δημοῦργημα, ξένον καὶ ἀπρόσιτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ δὲν ἐννοοῦν ὅτι αὕτη δὲν εἶνε προϊὼν τοῦ ἐνὸς ἢ ἢ τοῦ ἄλλου ἔθνος, ἀλλ' εὐρίσκεται εἰς τὴν φύσιν, κτῆμα τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν εἰμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μελωδία οἰαδήποτε ἢ ὅποια νὰ μὴ προϋποθέτῃ μίαν **βάσιν** ἀρμονικὴν. Ἀρμονία καὶ μελωδία συνδέονται

(*) Ὁ ἀπαίσιος δασκαλισμὸς, ὁ ὁποῖος ἀκόμη ἐξακολουθεῖ νὰ πνίγῃ τὴν Ἑλλάδα, καίπερ μετριοσθεῖς, ὀλίγον ἀπὸ τινος, καὶ τοῦτο χάρις εἰς τὴν ἐντονὴν φωνὴν διαμαρτυρίας τῶν ὀλίγων, ἀπ' οὗ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ἐπορευομένου τοῦ ἀξίους ἀντιπροσώπους τοῦ παρήγαγε καὶ τὸν δάσκαλον μουσικόν. Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀστείον τῆς σχολαστικότητος ἐκδήλωσις τῆς τῶν δασκάλων μουσικῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὗτοι εἶνε ἀπόφοιτοι τῆς φιλολογίας, σύροντες μαζὺ τῶν ἐν ὀγκῶδες φορτίον γνώσεων ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ ἐπὶ τῆς παρασημαντικῆς τῶν ἀρχαίων, μετὰ πλείστας λεπτομερείας καὶ ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων μουσουργῶν καὶ διαφόρους κρίσεις τὰς ὁποίας ἐξέφεραν ἐπ' αὐτῶν οἱ τότε ἄνθρωποι καὶ καλλιτέχναι. Ἀποστηθίζουσιν ἀποσπάσματα συγγραμμάτων ἀρχαίων ἐπὶ τῆς μουσικῆς, καὶ τὰ χορικά τῆς τραγωδίας, τῶν ὁποίων, ἐν ἀνάγκῃ, ἡξεύρουσαν νὰ εὖρουν τὴν ἀνατομὴν τῆς φράσεως, καὶ νὰ εἰποῦν τὴν ἐτυμολογίαν τῶν λέξεων. Μελετοῦν κατὰ προτίμησιν τὸ βιβλίον τῶν «Ρυθμικῶν στοιχείων» τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τὴν «Εἰσαγωγὴν τῆς Ἀρμονικῆς» τοῦ Εὐκλείδου, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀντλοῦν μετὰ πίστεως καὶ πεποιθήσεως τὸ μυστήριον τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, ἐνῶ πλέον εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι δὲν ὑπάρχει ματαιότερος ἀγὼν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιζητῇ κανεὶς νὰ εὖρῃ τὴν κλεῖδα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, διὰ τὴν ἀποδόσῃ μετὰ ἀκριβείαν τὸ μουσικὸν περιεχόμενον τῶν ὀλίγων ὕμνων ὧδων τοῦ μᾶς μένουσαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Παρεδέχθησαν τοῦτο ὅλοι ἐκ τῶν μεγαλειέτων εὐρωπαίων μουσουργῶν, ὅσοι ἐμελέτησαν τὸ ζήτημα. Τὸ ὅτι δὲ ἔχομεν ἰδέαν τοῦ συστήματος τῶν κλιμάκων τῶν ἀρχαίων, δὲν ἔπεται ὅτι γνωρίζομεν καὶ τὴν μουσικὴν τῶν. Μερικοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν, ἴσως διότι κατὰ βάθος αἰσθάνονται, χωρὶς νὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ τὸ

ὡς ἡ ψυχὴ μετὰ τὸ σῶμα, καὶ ἡ μία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἄλλην. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἔψαλλαν μόνον **μελωδικῶς** τὴν ἀρμονίαν τὴν ὁποίαν δὲν εἰμπορέσαν νὰ ἐξωτερίκευσουν, θὰ τὴν ἡσθάνοντο εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τῶν.

Τὴν παρακμὴν τῶν ἔθνων, βέβαια, διαδέχεται ἡ ἀρχὴ ἀκμῆς καὶ ἡ ἀκμὴ ἄλλων, τὰ ὅποια συνεχίζουσιν ὅτι ἡμιτελὲς ἄφησαν τὰ προσηγόμενα. Εἰς ἄλλα ἔθνη ἦτον ἐντεταλμένον νὰ **αἰσθάνθω** καὶ νὰ **ἐξωτερίκευσουν** τὸ μυστήριον τῆς πολυφωνίας εἰς τὴν μουσικὴν, καὶ νὰ καλλιεργήσουν αὐτήν. Διατί νὰ μὴ τὰ μελετήσωμεν, νὰ μὴ τὰ ἀκολουθήσωμεν;

Ἐρωτῶμεν τώρα: Ἄν συνδυασθῇ ἡ **ἐλληνικὴ μελωδία** μετὰ τὴν σημερινὴν ἀρμονίαν καὶ ἀναπτυχθῇ μετὰ τὴν σημερινὴν προόδον τῆς τεχνικῆς, κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὸν χαρακτήρα τῆς;

Ὡρισμένως, ὄχι.

Εἶνε ἀναντιρρήτως φανερόν ὅτι ἡ ἀρμονία συνδέεται ἀναποσπᾶστος μετὰ τὴν μελωδίαν καὶ ὅτι ἐξαρτᾶται, ὡς ἦδη εἶπα, ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Ὁ χαρακτήρ λοιπὸν τῆς ἑλληνικῆς με-

ωδίας εἰμπορεῖ νὰ **ὀρίσῃ** ἀναγκαστικῶς τὴν ἀνάλογον ἀρμονίαν. Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὴν τεχνικὴν ἀνάπτυξιν, οἱ νόμοι τῆς ἀντιστάσεως — **contrappunto** — ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν **κατασκευὴν** διαφορῶν μελωδικῶν κινήσεων αἱ ὁποῖαι νὰ εἶνε δυνατόν νὰ **ἐκτελοῦνται** εἴτε διὰ τῶν φωνῶν, εἴτε διὰ τῶν ὀργάνων, καὶ τῶν ὁποίων **ἡ σύγχρονος** ἐκτέλεσις νὰ ἀποτελῇ μίαν ἀρμονικὴν ὁλότητα ἱκανοποιούσαν τὴν αἰσθητικὴν καὶ τοὺς νόμους τῆς ἀρμονίας.

Ἀπὸ τὴν ἀντίστιξιν ἐξαρτᾶται ἡ **κίνησις ὅλων τῶν μερῶν τῆς ἀρμονίας**, ἡ ὁποία φέρει τὴν ποικιλίαν εἰς τὸ μουσικὸν δράμα — **fuga** — εἰς τὸ ὅποιον πολλὰ **πρόσωπα** δράσι. Ἡ ἀντίστιξις εἶνε προϊὼν ὁλωσδιόλου **τεχνικόν**, λογικώτατον καὶ ἀπαραίτητον εἰς τὴν πολυφωνίαν, οὐδόλως δὲ προσκρούει εἰς τὴν αἰσθητικὴν τὴν ὁποίαν εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὁ ἕνας ἢ ὁ ἄλλος λαός.

Ἡ **fuga** δέ, ἡ ὁποία δίδει τὴν κλεῖδα τῆς συνθέσεως εἰς τὸν μουσουργόν, εἶνε ἐν τεχνικὸν οἰκοδόμημα τοῦ ὁποίου ὁ ὀργανισμὸς γίνεται κατ' ὀρισμένους κανόνας, συμμετρίας, ποικιλίας, ἀναλογίας, κανόνας οἱ ὅποιοι εὐκολύνουν τὸν συνθέτην εἰς τὴν **ἐλευθέραν σύνθεσιν**, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἀκολουθεῖ τὸ αἰσθημὰ του.

Καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς **fuga**, εἰσέρχεται ὁ μουσικὸς εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ ἰδεώδους, καθότι, ἂν ὁ ὀργανισμὸς αὐτῆς τοῦ εἶνε **ἀναλλοιώτως** ἐπιβεβλημμένος, εἰς τὸ ὕψος ὅμως καὶ εἰς τὴν εὐρεσιν τῶν μελωδικῶν κινήσεων — **spunti** — δημιουργεῖ σύμφωνα μετὰ τὴν αἰσθητικὴν του καὶ ἀντίληψίν του, δι' αὐτὸ ὁ Ἕλλην μουσουργὸς εἰμπορεῖ νὰ καταθέσῃ εἰς αὐτὴν ὅτι ἔχει χαρακτηριστικώτερον ἢ ἑλληνικὴ μελωδία καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ νὰ τροποποιήσῃ ἀκόμη, ἔαν εἶνε ἀνάγκη καὶ τὸν καθιερωμένον ὀργανισμόν τῆς, ἀκολουθῶν τὰς αὐθορμήτους κινήσεις τῆς ψυχῆς του, χωρὶς ὅμως, ἐννοεῖται, νὰ παραβλάπτῃ τοὺς θεμελιώδεις νόμους τῆς **fuga**, τὴν ἀναλογίαν, συμμετρίαν, ποικιλίαν.

Ἄς μελετήσωμεν τώρα ὀλίγον τὸν χαρακτήρα τῶν κλιμάκων τῶν δημοτικῶν μελωδιῶν διὰ τὰ ἰδῶμεν κατὰ πόσον εἰμπορεῖ νὰ εἶνε δυσχερὴς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρμονίας εἰς αὐτάς, καὶ κατὰ πόσον αὐταὶ συναντῶνται μετὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς.

Βοηθούμενος ἀπὸ τὸν L. A. Bourgault-Ducoudray — ὁ ὁποῖος βοηθεῖται ἀπὸ τὸν M. Gevaert — θὰ ἐπιχειρήσω νὰ δώσω συνοπτικῶς μίαν ἰδέαν τῶν διατονικῶν κλιμάκων

τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουν μετὰ τὰς ἐκείνας ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζονται αἱ δημοτικαὶ μελωδία.

Πρὶν ἢ κάμω τοῦτο, ὅμως, σπεύδω νὰ εἰπῶ, ὅτι, ἐπειδὴ συναντῶνται αἱ κλίμακες τῶν δημοτικῶν μελωδιῶν μετὰ τὰς τῶν ἀρχαίων, δὲν ἔπεται ὅτι **ἡ σύγχρονος ἑλληνικὴ μελωδία** μᾶς δίδει τὴν ἰδέαν τῆς ἀρχαίας.

Αἱ κλίμακες εἰς τὴν μουσικὴν, εἶνε ὅτι ἡ χρωματοπιννακὶς εἰς τὴν ζωγραφικὴν. Φαντασθῆτε λοιπόν, ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων, νὰ ἐγνωρίζαμεν μόνον τὸν πίνακα τῶν χρωμάτων τῆς, τὸν ὁποῖον πίνακα νὰ μεταχειρίζομεθα καὶ ἡμεῖς. Δὲν ἔπεται ὅτι θὰ ἐγνωρίζαμεν καὶ τὴν ψυχὴν τῆς τέχνης τῶν καὶ τὴν ἔμπνευσίν των.

Τοιοῦτοτρόπως, ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῶν ἀρχαίων δὲν ἔχομεν παρὰ τὸν πίνακα τῶν χρωμάτων τῆς, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύουν αἱ κλίμακες. Τὸν πίνακα αὐτὸν τὸν εὐρίσκομεν καὶ εἰς τὰς δημοτικὰς μελωδίας, τὴς συγγρόνους, ὅχι βέβαια διότι ἐκ **παραδόσεως τῶν παλαιῶν** τὸν διεφύλαξεν ὁ λαὸς τῶν **βουνῶν** καὶ τῶν **χωρῶν**. Θὰ ἦτο μαρτότατον νὰ τὸ σκεφθῶμεν.

Εἰπέτε μου τώρα — Δὲν θὰ ἦτο ἐπίσης μαρτότατον νὰ σκεφθῶμεν, τούτων δεδομένων, ὅτι θὰ μᾶς ἦτο δυνατόν νὰ εὖρουμεν εἰς τὰ δημοτικὰ ἄσματα τὴν ψυχὴν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς;

Διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπαναλαμβάνω, ὅτι **τὴν μουσικὴν τέχνην** τῶν ἀρχαίων δὲν τὴν γνωρίζομεν. Ὁ «Ὑμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα» καὶ ὁ «Ὑμνος εἰς τὴν Νέμεσιν» θὰ εἶνε αἱ αἰῶνιοι Σφίγγες πρὸς τῆς περιεργείας καὶ τῆς φιλομαθείας τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἔχομεν καθαρὰν καὶ ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ τονισμοῦ εἰς τὴν προσώδειαν καὶ τῆς διαρκείας εἰς τὰς μακρὰς καὶ βραχεῖας συλλαβὰς, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ δὲν θὰ ἔχομεν ἰδέαν τοῦ **ὀρισμένου ρυθμοῦ** ὁ ὁποῖος δίδει τὴν **μορφὴν** εἰς τὴν μουσικὴν ἰδέαν, ἄνευ τοῦ ὁποίου αὕτη εἶνε **μουσικὸν παραλήρημα**.

Ἐκ τῆς ὁμοιότητος ὅμως τῶν ἀρχαίων κλιμάκων μετὰ τὰς σημερινὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων βασιζονται αἱ ἑλληνικαὶ δημοτικαὶ μελωδία, ἀποδεικνύεται, ἂν ὄχι ἄλλο, ὅτι εἰς τὴν σύλληψιν τῶν **μουσικῶν διαστημάτων** συναντῶνται οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες μετὰ τοὺς παλαιούς. Τὰ διάφορα δὲ διαστήματα τὰ ὁποῖα περιέχει ἡ μουσικὴ τῶν διαφορῶν λαῶν, δὲν διερμηνεύουν ἄλλο παρὰ τὸ ποῖον διαφόρων **ψυχικῶν κινήσεων**, χαρακτηριστικῶν ἐνίοτε

τῶν λαῶν αὐτῶν, κινήσεων, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐξωτερικεύουν **μουσικῶς** διὰ διαφορῶν **διασημάτων**, ὅπως **ζωγραφικῶς** θὰ τὰς ἐξω-

τερίκευαν διὰ διαφορῶν γραμμῶν.

Καὶ τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ σύστημα τῶν διατονικῶν κλιμάκων τῆς ἀρχαίας μουσικῆς.

Ἔπεται τὸ τέλος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΕΛΕΤ

ΜΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Τὴν κάτωθι διαθήκην ἀντέγραψεν ἄλλοτε ἐκ τῆς ἐν Ζακύνθῳ Βιβλιοθήκης ὁ κ. Μαλακάσης, ὅστις μᾶς τὴν παρέδωσε πρὸς δημοσίευσιν.

Τὸ ἔγγραφο, ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν ἐνδιαφέρον, δημοσιεύομεν εὐχαρίστως τηροῦντες ἀμετάβλητον τὴν ὁρθογραφίαν καὶ τὴν στίξιν τοῦ πρωτοτύπου.

Ἡ θαυμασία καὶ ἀπαράμιλλος περιγραφή τοῦ ἐν τῷ Κάστρῳ ἀρχοντικοῦ μετὰ τοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ του, ἄγνωστον ἐὰν ἐχρησιμοποιήθῃ ποτὲ εἰς τὸ νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὸ ἀσημοχρύσαφο τῶν 15 χιλιάδων τσεκινίων.

Ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν, ἡ διαθήκη τοῦ κληρικοῦ Ἀλεξάνδρου δὲ Ρόση οὐδέποτε ἐδημοσιεύθη.

1792. Μαῖον 15

Γράφω τὸ παρὸν διὰ νὰ ἤθελεν ἐξεκονηριστῇ εἰς κάθε καιρὸν ὅτινος μέλει νὰ λάβῃ ἐποῦτο τὸ καλὸ μέ τὸ νὰ παρητῇ ὁ τόπος ἀπὸ χριστιανόν καὶ ἐτότες ὅποιος θελήσῃ με μεγαλότατη τέχνη νὰ πᾶν νὰ νικίῃσῃ τὸ παρὸν σπῆτι καὶ περιβόλι παγέροντας εἰς τὸν τόπον.

Ὅμως ἀκούσατε κληρονόμοι διὰ ἐνθύμησι.

Κουβεντιάζοντάς με ἕνας ὀνομαζόμενος Janaci Πτοράκις στὴ Ζάκυνθο, σὴ σκουντράδα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, κοντὰ εἰς τὸ καμπαναρίο τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, μοῦ εἶπε πῶς ἔλαβε μία παρακολή ἀπὸ μία γυναῖκα Δάνδολου, ἡ ὁποία φαρμελιά ἐκατοίκησε εἰς τὸ Μορία, σὴ χώρα τῆς Μονοβασίας, σὶτὸ Κάστρο, ὁ ὁποῖος Πτοράκος, παρακαλεστός ἀπὸ τὴν αὐτὴν φαρμελιάν ἐπῆγε εἰς τὴν αὐτὴν χώρα ἀπόστα καὶ ἐμβαίνοντας ἀπὸ τὴν στερίαν εἰς τὸ Κάστρο ποῦ εἶνε ἡ πόρτα πρὸς Τρεμοντάνα παγέροντας τὴ ροῦγα πρὸς Πονέντε εἰς κάμποσο διάστημα, βρῖσκεις ἕνα παλάτι μεγάλο, με ἕνα περιβόλι γεναμένο

α σκάλες καὶ κάθε σκάλα ἔχει καὶ τὴ λίμνα του.

Τὸ σπῆτι ἔχει ἕνα πόρτεγο, ἡγουν σάλα, με πέντε κάμερες κάθε μερία καὶ τὸ ἀπάνω ἀπαρταμέντο ἔχη δέκα κάμερες.

Ἀπὲξω ἀπὸ τὸ πορτόνι βλέπεις μία ἄρμα με δύο κρίνους καὶ ἀπὸ κάτου, ριγάδα, ἡγουν, ἀδάμα ὅλες πόρτες καὶ παρεθύρια εἶνε με κολῶνες μαρμαρένιες ἀνωφύλλια καὶ κατωφύλλια μονοκόμματα.

Μπένοντας εἰς τὸ αὐτὸ παλάτι βρῖσκεις μία βρύση με μία χοντρή κάνουλα ποῦ τρέχει νερό καὶ εἰς τὴν γῆς ἔχει μία οὐρνα εἰς τὸν πάτον τρούπια ποῦ περνάει με κανάλια τὸ νερό εἰς τὸν περιβόλι, ἐκεῖ βλέπεις χάμου εἰς τὴν γῆς, ἡγουν στό σαλίτσο, ἕνα μάρμαρο τοῦ μάκρου ὡς μία καὶ μισή ὀρία καὶ τοῦ χόντρου δάχτυλα τέσσαρα.

Τὸ αὐτὸ μάρμαρο ἔχει δύο κουλούρια προύντινα διὰ νὰ σέρνεται, μά πέρνοντας τὸ αὐτὸ κάστρο οἱ Τούρκοι, ἔτσι οἱ νοικοκυραῖοι τοῦ σπητιοῦ τὰ ἐτσάκησαν τὰ αὐτὰ κουλούρια διὰ νὰ μὴ γνωριστῇ ἔκκλίσαν τὰς τρούπες καὶ τὸν γῦρο τοῦ αὐτοῦ μάρμαρου με σταχτὶ ἀσβέστη καὶ πορτσολίνα με τὰ χέρια τους καὶ φαίνονται οἱ δαχτυλίες.

Τὸ αὐτὸ μάρμαρο ἔχει μία τέχνη, ὅσον εἶνε δὲν ἀσηκόνεται, μόνον σκοντηόδανστο με ἀργάνια τρέχει τὸ μάρμαρον ἐμπρός, ἔτσι γεναμένο ἀπόστα, καὶ ἀνοίγε με εὐκολία τόμου εἶχε τὰ δύο ἀνέλα που ἔβγαλαν.

Ὅμως ἀνοίγοντάς το βλέπεις δελόν-γου ἕνα χάος ὅπου τὸ εἶχαν διὰ κρυφῶνα καὶ ἐκεῖνο εἰς καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ αὐτοῦ Κάστρου οἱ αὐτοὶ Δανδολέοι οἱ νοικοκυραῖοι τοῦ αὐτοῦ σπητιοῦ ἔβαλαν ὅλον τους τὸ ἀσημοχρύσαφο μέσα, καὶ ἐτράβηξαν τὸ μάρμαρο καὶ ἐτσάκισαν τὰ κουλούρια καὶ τὸ ἔφραξαν με τὰ δάχτυλά τους, ὡς ἄνωθεν εἶπαμεν.

Μοῦ εἶπαν ὅπως ὅλο αὐτὸ τὸ ἀση-

μοχρύσαφο νὰ εἶνε ἕως 15 χιλιάδες τσεκινία.

Τοῦτο εἶνε εἰς τὸ Κάστρο τῆς Μονοβασίας.

Καὶ ἡ αὐτὴ ἀνοτασίον ἄς εἶνε κρυφὴ καὶ ἄς μὴ κουβεντιαστῇ, μόνον ἄς τὸ ξέβρουν οἱ κληρονόμοι διάδοχοί μας, ἂν τοὺς μέλει μὰ με μεγάλη φρονιμάδα καὶ τέχνη διὰ νὰ μὴν τοὺς προξενίξῃ καμμίαν ζημίαν, καὶ κάνοντας τέλος, ἀπεθυμόντας σας πᾶσαν εὐτυχίαν, ἀμήν.

Κανονικὸς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ δὲ ΡΟΣΗΣ
ἔγραψα τὸ παρὸν.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ὅταν ὑπὸ τὸν βουρκαμένον οὐρανόν, ὑπὸ τὸ ὄϊγος τὸ ὁποῖον ἐσκόρπιζεν ἡ ὑγρὰ φθινοπωρινὴ ἐσπέρα, ἐπρόβαλε διὰ μέσου τῶν σκυθρωπῶν φυλλωμάτων τῆς δενδροστοιχίας τῆς λεωφόρου Ἀμαλίας ἡ λευκὴ πομπὴ τῶν ἐξ φρετέρων — καὶ ἡ συμπυκνωθεῖσα εἰς τὴν καρδίαν λύπη ἐξῆτει διέξοδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, — προσεπάθουν νὰ εἰδῶ τὴν αἰτίαν ἡ ὁποία ὠδήγει τοὺς ἀδικασκωμένους ἐκείνους, ἐνῶ κατέπιπτε θλιβερόν τὸ λυκόφως, εἰς τοὺς χαίνοντας τάφους τῶν.

Διελογιζόμεν ποῖαι ἀρχαί, ὀρθαὶ καθ' ἑαυτάς, ἔχουσιν δικαιολογημένην τὴν ὑπόστασιν τῶν καὶ αἱ δύο, ὅταν εἶναι μόναι, ὅτε συνηγήθησαν καὶ συνεκρούσθησαν ὥθησαν μανιώδεις Ἑλληνας καθ' Ἑλλήνων, ἡγείραν τοὺς λίθους ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μετὰ φονικῆς ὀρμῆς, ἔκαμαν νὰ ἐκπυρσοκροτήσουν μόναι τῶν τὰ ὅπλα, καὶ ἐγέμισαν τοὺς τοίχους ἀπὸ ὀπῶν καὶ ἐγέμισαν στήθη καὶ χεῖρας καὶ πόδας ἀπὸ σφαίρας, καὶ ἔβρην τὴν ὁδὸν Κοραῆς μετὰ κατακόκκινον ἐκεῖνο ρεῖθρον τοῦ αἵματος, τὸ ὁποῖον εἰς δημαρχικὸς ὑπάλληλος προσεπάθει ἐπαύριον, πρὸς τὴν ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὰ ἐπάδυνα βλέμματα τῶν συρρεόντων, μετὰ τὸ χῶμα, ὡς νὰ τὸ ἐνεταφίῃ καὶ αὐτό.

Ὑπάρχουν ἀρχαί, ὅπως καὶ πράγματα, χρή-

σιμα καθ' ἑαυτά, ὡς εἶνε τὸ πῦρ καὶ ἡ πυρῖτις· ἀλλ' ἡ συνάντησίς των ἐπιφέρει τὴν ἐκρηξιν.

Μία ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων εἶνε ἡ πρὸς τὰ πρόσω ὀρμὴ, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ παρελθόντος, ἡ πρόοδος ἡ ἀδιαλείπτως ἀνοίγουσα νέους ὁρίζοντας εἰς τὸν κόσμον τοῦ Ἀληθοῦς καὶ τοῦ Ὁραίου καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ, ἡ εὐρύνουσα τὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς, ἡ διαρκῶς ἐδρίσκουσα ἀκτῖνας Χ διὰ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος, καὶ ἀκεσώδυνα ἀντιστηνίς ἡ φιλανθρωπίας.

Ἡ ἄλλη εἶνε ὁ πρὸς τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τῶν προγόνων σεβασμὸς, ἡ εὐλαβής, ἡ ἀνέπαφος διατήρησις τοῦ πατροπαραδότου.

Ἡ πρώτη, ἥτις θέλουσα παντοῦ φῶς θέλει καὶ εἰς τὰς ψυχὰς, φαντάζεται ὅτι ἔχει καθήκον ν' ἀπομακρύνῃ πᾶν ὅ,τι, κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς, θαμβώνει τὸ φῶς, καὶ λέγει:

« — Ἡ ἱερότης τοῦ Εὐαγγελίου συνίσταται εἰς τὸ θεῖον περιεχόμενον του, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἐξ αὐτῆς τῆς θείας ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' εἶνε ἀρὰ γε ἱερὰ καὶ ἡ γλῶσσά του; δὲν εἶνε τι δευτερεύον, ἀπλὴ σύμπτωσις τῶν χρόνων; Καὶ πρὸ πέντε αἰώνων ἢ μετὰ πέντε αἰῶνας ἐὰν ἤρχετο ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν κόσμον ἡ θεία διδασκαλία του θὰ ἔμενεν ἡ αὐτή, ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀρὰ γε καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου

ἡ αὐτή; Ἐπειτα ἐκεῖνος ὅστις ἀνήγαγε εἰς τοιαύτην μεγαλοφυᾶ, ἀνυπέροβλητον τελειότητα τὴν παραβολὴν καὶ ἐκάλεσεν ὅλα τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα διὰ τὰ καταστήσει ὀφθαλμοφανῆ τὴν θείαν ἀλήθειαν, τὸ ὕδωρ, τὸ ἄλας, τὸν κόκκον τοῦ σινάπεως, τὴν ζύμην, τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου, τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου, ἐκεῖνος ὅστις διὰ τὰ γείνη καταληπτὸς ὁ θεῖος λόγος τοῦ ὁμιλεῖ εἰς τοὺς ἀλιεῖς περὶ δικτύων, εἰς τοὺς γεωργοὺς περὶ σπόρου, εἰς τοὺς ἀμπελουργοὺς περὶ κλημάτων, εἰς τοὺς ποιμένας περὶ ποιμνίων, ἂν ἔμελλε νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν σημερινὸν λαὸν δὲν θὰ μετεχειρίζετο τὴν γλῶσσάν του; Ἐκεῖνος θέλει νὰ πέσῃ ὁ σπόρος του εἰς γῆν γόνιμον καὶ ὁμιλεῖ περὶ ἀποπνιγουσῶν ἀκανθῶν· ἀλλ' ἡ μεγαλειτέρα ἀκανθα εἶνε ἡ ἄγνοια. Εἰς τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870, μετὰ τὰς φοβεράς μάχας αἵτινες ἦσαν ἀληθῆ ἀνθρώπινα μακελλεῖα οἱ καθημαγμένοι, ἡκρωτηριασμένοι θρυμματισμένοι γερμανοὶ στρατιῶται, — ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ των διήρχετο τὰς τάξεις τῶν ἐπιθανατίων κλινῶν των διὰ τὰ εἶπεν ἕνα λόγον παραμυθίας καὶ νὰ κρεμάσῃ τὸ παράσημον τῆς ἀνδρείας εἰς τὰ τρυπημένα στήθη — ἐξέπνεον ἔχοντες εἰς τὰ χεῖλη των ῥητὰ τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ρητὰ ἅγια καὶ παραμυθητικὰ ὁμιλοῦντα δι' ἐγκαρτέρησιν, ὑποσχόμενα μίαν ἄλλην ὑπαρξιν, φέροντα ἤδη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ γλυκοχάραγμα μιᾶς ἄλλης ζωῆς· καὶ ἔκλειον ἡσυχὰ τοὺς γηῖνους ὀφθαλμούς των ἐν τῇ γλυκεῖᾳ εἰρήνῃ τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Εἰς τὸν ἰδικὸν μας πόλεμον ποῖος πληγωμένος ἐκράτει εἰς τὴν ὀδυνηρὰν κλινὴν τοῦ χειρουργείου τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ποῖος παλαίων μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου ἐφάλλετο θεῖους λόγους; Φωτίζουν τὰ θεῖα ῥήματα, καὶ αὐτοὶ εἶχον σκότος· θερμαίνουν, καὶ αὐτοὶ εἶχον ῥίγος· προπέμπουν τὸν θνήσκοντα μέχρι τοῦ τελευταίου ἄκρου τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ζωῆς, καὶ αὐτοὶ ἀπῆρχοντο ἐκ τοῦ κόσμου μόνοι!»

Ἡ ἄλλη λέγει:

— Ὑπάρχουν πράγματα διὰ τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸ τὸ ἄπλωμα τῆς χειρός, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἐσωτερικὴ ὥθησις ἡ ὁποία θὰ γεννήσῃ τὸ ἄπλωμα τῆς χειρός, εἶνε βεβήλωσις. Καὶ τὸ πρῶτον πρῶτον ἀπ' αὐτὰ εἶνε τὸ Εὐαγγέλιον. Ἐδῶ οὐσία καὶ μορφή δὲν χωρίζονται. Εἰς αὐτὸν τὸν τύπον ἐχύθη ἡ θεῖα διδασκαλία. Καὶ τὸ περιβλήμα ἔχει προσλάβῃ τὴν ἱερότητα τοῦ περιεχομένου. Εἶνε ἡνωμένα, ὅπως παρήχθησαν, καὶ ἀχώριστα. Ἐπειτα, διὰ τὸς αἰῶνας αἰῶνας ἤρκεσαν, καὶ τώρα δι' ἡμᾶς ἔξαφνα

εὐρέθησαν ἀνεπαρκῆ; Τὰς λέξεις αὐτὰς ἐπεκαλοῦντο εἰς τὴν θείαν ἑκστασίν των οἱ μάρτυρες εἴτε εἰς τροχὸς δυνάμενοι, εἴτε εἰς τὰς φλόγας ῥιπτόμενοι, εἴτε εἰς τὰς ἐσχάρας ἐξαπλυνόμενοι, εἴτε εἰς βράζουσας πύσσας βυθιζόμενοι, εἴτε διὰ μαχαίρων κατακερματιζόμενοι, εἴτε με σίδηρα σπαραττόμενοι, εἴτε εἰς δένδρα ἀσφονόμενοι. Ὁ μέγας ὁ ἀπερίγραπτος πόνος, ἑκατοντάδας χρόνους μετὰ τὰς λέξεις αὐτὰς τὰς θεηγόρους εὗρισκε παρηγορίαν, αὐταὶ ἦσαν τὸ θεῖον βάλαμον εἰς τὰς πληγὰς τοῦ τουρκοπατημένου καὶ σκλάβου Ἑλληνος. Αὐταὶ ἦσαν ἡ κλίμαξ ἡ ὁποία τὸν συνέδεε μετὰ τὸν οὐρανόν· καὶ τώρα θέλουν νὰ τὴν κρημνίσουν αὐτὴν τὴν κλίμακα καὶ νὰ στήσουν, βεβήλως, μίαν ἄλλην! Μεταξὺ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ τοῦ Χριστιανοῦ ζητεῖ νὰ παρέμβῃ μετὰ θράσους ἕνας μεταφραστὴς. Θέλει νὰ διώξῃ τὰς θείας λέξεις ἀπὸ τοῦ στόματος μας καὶ νὰ βάλῃ τὰς ἰδικὰς του καὶ ποίας λέξεις; Θεέ μου, τὰς λέξεις τοῦ καπηλείου, τοῦ σταυλῶν· ὁ Κύριος γίνεται ἀφέντης· ὁ ὀφθαλμὸς γίνεται στραβάδι· ὁ ἀρχιερεὺς γίνεται ἀρχιπαπᾶς. Συνέλεξαν τὰ σκουπίδια τοῦ δρόμου διὰ νὰ στολίσουν τὴν ἁγίαν τράπεζαν μετὰ τὸ κρασί τῆς μέθης των θέλουν νὰ γεμίσουν τὸ δισκοπότηρον τῆς μεταλήψεως!

Αἱ δύο αὗται ἀρχαὶ ἦτο ἀνάγκη ἀρὰ γε νὰ ὀρμήσουν ἐχθρικῶς κατ' ἀλλήλων, ἦτο ἀνάγκη ν' ἀναρτήσουν τὴν μαύρην σημαίαν τοῦ πένθους ὑπεράνω τοῦ αἵτώματος τοῦ Πανεπιστημίου; Δὲν εἶνε ἀρὰ γε δυνατόν νὰ τείνουν πρὸς ἀλλήλας τὴν χεῖρα; Τὸ φῶς τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἡ πρώτη ἀρχὴ ἀράγε μόνον ἡ ἐκ βάρων μετάφρασις δύναται νὰ ῥίψῃ ἐπὶ τῆς θείας διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ; Ἐν πρώτοις τὸ ἥμισυ, ἂν ὅχι καὶ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ Εὐαγγελίου, εἶνε ὀρμεμφύτως καταληπτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀμαθεστέρους Ἑλληνας ἐκ τῆς μακρᾶς, τῆς κληρονομικῆς, νὰ εἴπωμεν, διὰ τῶν αἰώνων διαισθήσεως καὶ διότι πολλαχοῦ ἡ γλῶσσά του δὲν εἶνε δυσκολωτέρα τῆς οἰκείας γλώσσης τῶν ἐφημερίδων· ὑπολείπεται ἡ κατανόησις τῶν βαθειῶν ἐννοιῶν, τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὀμιλίας, παραδείγματος χάριν, ἡ πολλῶν παραβολῶν· ἀλλ' ἀρκεῖ ἡ μεταβολὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβλήματος νὰ καταστήσῃ σαφὲς καὶ εἰς τὰς λαϊκὰς συνειδήσεις τὸ βαθὺν περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας ταύτης; Πᾶς Γερμανὸς ἐννοεῖ τὴν μετάφρασιν τοῦ Λουθήρου, ἀλλὰ διατί ἀκατάπανστα ἐκδίδονται ἐκεῖ ἐρμηνεῖαι, διασαφη-

νίζουσαι, διακριβοῦσαι τὰ θεῖα νοήματα; Ὡς ἐμβληματὶ των φέρουσι πολλὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀπέτεινεν ὁ Κανδάκης ὁ εὐνοῦχος τῆς βασιλείας τῶν Αἰθιοπῶν πρὸς τὸν Ἀπόστολον Φίλιππον, ὅτε οὗτος τὸν εἶδεν ἀναγινώσκοντα τὸν Ἡσαΐαν καὶ τὸν ἠρώτησεν: Ἰσχυρὰ γε γινώσκεις τὰ ἀναγινώσκεις; — Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην ἂν μή τις ὀδηγήσῃ με! ἀπήντησεν ὁ αἰθίοψ δυνάστης. Αὐτὴν τὴν ἀπόκρισιν ἀποτείνει καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀγωνιωδῶς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πολιτείαν. Ἀλλ' ὁ ἐκχυδαῖσμος δὲν εἶνε ἐρμηνεία. Τὰ δὲ δογματικὰ καὶ ἠθικοφιλοσοφικὰ μέρη θὰ μείνουν, μεθ' ὅλην τὴν καταβίβασιν τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τοῦ εἰκονοστασίου εἰς τὴν λάσπην, ἐπίσης ἀκατάληπτα ὥς καὶ πρότερον.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο δυνατόν τὸ φῶς τοῦ Πάλλης νὰ φωτίσῃ τοὺς λόγους τοῦ Λουκᾶ καὶ τοῦ Ἰωάννου, νὰ σκορπίσῃ τὰς ἀκτίνας του εἰς ὅλα τὰ βάθη, τὸ πολὺ φῶς δὲν θὰ ἀφήρῃ ἀρὰ γε τὸ ποιητικὸν ἡμίφως, τὸ ὁποῖον εἶνε τόσον κατάλληλον πρὸς ἐξέγερσιν τῆς θρησκευτικῆς κατανύξεως; Οἱ μελετήσαντες τὴν ἐξέλιξιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἀπὸ τῶν ἀρχαίων λαῶν μέχρι σήμερον γνωρίζουν, ὅτι ἡ ἀνάτασις αὕτη τῆς ψυχῆς πρὸς Ὅν ὑπέριπτον καὶ πανίσχυρον εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ, ἂν λείψῃ ἡ μυστηριώδης διὰ τὸ Ἐπέκεινα συγκίνησις, ἡ μυστικὴ διὰ τὸ Μέγα Ἀγνωστον ἀναφροσύνη. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς Γοτθικοὺς ναοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀνοιγμάτων εἰσορμᾷ πλήμμυρα φωτός, παρεμβάλλονται τὰ πολύχρωμα ὑελογραφήματα· τὸ πολὺ φῶς θ' ἀπέσπα τὸ

πνεῦμα, θὰ συνεκέντρουν τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὰ γήινα· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς ἀνταυγείας τῶν ρουβινίων, τῶν σμαράγδων καὶ τῶν σαπφείρων, τὰ μεγάλα κύττα τῶν ναῶν μένουν γεμῖα ἀπὸ θρησκευτικῶν μυστηρίων. Οὕτω τὸ «Μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου» χάνει τὸ θεῖόν του μυστήριον, τὴν θείαν του καταγωγὴν, τὴν δυνάμιν του ἐπὶ τῶν ψυχῶν, ὅταν μεταβληθῇ εἰς τὸ εὐτελές: «Θυμήσου με, ἀφέντη μου, σὺν ἔλθῃς ἐς τὰ παλάτια σου». Αὐτὸ δὲν εἶνε μετάφρασις, εἶνε παραχάραξις· τὸ χρυσοῦν νόμισμα ἔγεινε κίβδηλον.

Ἄς μὴ ἐγγίσωμεν τὸ θεῖον κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀρχαίαν ἱερότητα προσέθηκαν δευτέραν ἱερότητα τόσων αἰώνων παραδόσεις· ἐκάστη λέξις του φέρει ἐπάνω της ψιθυρισμοὺς ἑκατομμυρίων ἑλληνικῶν χειλέων· μέσα εἰς τὰς σελίδας του κινεῖται ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ σχεδὸν δύο χιλιετηρίδων. Ἄς τὸ σεβασθῶμεν ἄθικτον τὸ ἱερὸν κείμενον μετὰ τὸ ποιητικὸν τοῦ ἡμίφως διὰ τοὺς πολλούς.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει ἀρὰ γε νὰ ῥίψῃ τὸ βλέμμα του εἰς τὰ θαυμαστά βάθη τῶν θεῶν λόγων καὶ ὁ πολὺς λαός, νὰ ἴδῃ ἀπὸ πλησίον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν; Αὐτὸ εἶνε ἔργον τοῦ ἁμβωνος καὶ τοῦ σχολείου· ὡς ἀντηχήσῃ τὸ κήρυγμα μέχρη καὶ τοῦ ἐλαχίστου χωριδίου. Ὁ ἱεροκλήρως καὶ ὁ διδάσκαλος θὰ ὀδηγήσουν εἰς τὰ ἄδυτα τῶν λαῶν χωρὶς νὰ κρημνίσουν τὸν ναόν· αὐτοὶ θὰ σαφηνίσουν τί κρύπτεται ὑπὸ τὰς φράσεις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, καὶ αὐτοὶ θὰ γεμίσουν τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὰ ῥητὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐφάλλετον ἐκπνέοντες οἱ Γερμανοὶ στρατιῶται.

Α. Π. Κ.

Θ Α Ι Σ *

Μυθιστόρημα ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ. — Μετάφρασις Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ

Αλλ' ὁ Παφνούτιος τὴν ἠτένιζε καὶ δὲν ἐκινεῖτο. Τὰ τρέμοντα γόνατά του δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ τὸν βαστάσουν καὶ ἡ γλῶσσά του αἰφνιδίως εἶχε ξηρανθῇ εἰς τὸ στόμα. Ἐνας φρικτὸς θόρυβος ἀνήρχετο εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ ἀμέσως τὸ βλέμμα του ἐσκοτίσθη καὶ δὲν ἔβλεπεν ἔμπροσθέν του παρὰ μόνον ἓνα παχὺ νέφος. Ἐσκέφθη τότε ὅτι ἡ χεὶρ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ εἶχε κλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅπως τοῦ ἀποκρύψῃ τὴν γυναῖκα ἐκείνην καὶ ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ μίαν τοιαύτην βοήθειαν, εἶπε μὲ σοβαρότητα ἀξίαν ἀσκητοῦ τῆς ἐρήμου.

— Ἄν παραδοθῇς εἰς ἐμέ, νομίζεις ὅτι θὰ κρυφθῇς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ ὄμματα;

Ἐκείνη ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

— Ποῖος λοιπὸν ἀναγκάζει τὸν Θεὸν νὰ προσηλῶνῃ πάντοτε τὸν ὀφθαλμόν του ἐπὶ τοῦ ἀντροῦ τῶν νυμφῶν; Ἄς ἀποσυρθῇ, ἔάν τὸν προσβάλλωμεν. Ἀλλὰ διατί τάχα τὸν προσβάλλομεν; Ἀφ' οὗ μᾶς ἐδημιούργησε, δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήσσειται οὔτε νὰ δυσαρεσιῇται, διότι εἴμεθα ἀπαράλλακτοι ὡς μᾶς ἐποίησε καὶ ὅτι ἐνεργοῦμεν κατὰ τὴν φύσιν τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκεν. Ὁμιλοῦν παρὰ πολὺ περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ προσδίδουν ἰδέας, τὰς ὁποίας ποτὲ δὲν εἶχε. Μήπως καὶ σύ, ξένη, γνωρίζεις τὸν ἀληθινὸν χαρακτήρα; Ποῖος λοιπὸν εἶσαι διὰ νὰ μοῦ ὁμιλῇς ἐν ὀνόματί του;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ μοναχὸς διανοίγων τὸ δάνειόν του φόρεμα ἐπέδειξε τὸ ράσον του καὶ εἶπε:

— Εἶμαι ὁ Παφνούτιος ἀββᾶς τῆς Ἀντινόης καὶ ἔρχομαι ἐκ τῆς ἁγίας ἐρήμου. Ἡ χεὶρ ἡ ὁποία ἀπέσυρε τὸν Ἀβραάμ ἐκ τῆς Χαλδαίας καὶ τὸν Λὼτ ἐκ τῶν Σοδόμων, μὲ ἐχώρισε τῆς κοινωνίας

Πρὸ πολλοῦ δὲν ὑπῆρχον πλέον διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὁπόταν ἡ εἰκὼν σου αἰφνης ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἐμὴν Ἱερουσαλὴμ τῶν ἁμίων καὶ διέγνωσα τότε ὅτι ἦσο πλήρης διαφθορᾶς καὶ ὅτι εἰς σὲ κατῴκει ὁ θάνατος. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἔμπροσθέν σου, ὦ γύναι, ἀνακράζω: «Θαῖς, ἐγέρθητι».

Εἰς τὰ ὀνόματα τοῦ Παφνουτίου, τοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ ἀββᾶ. ἡ Θαῖς ὠχρίασεν ἀπὸ τρόμου. Καὶ μὲ λυτὴν τῶρα τὴν κόμην, μὲ συνδεμέναις τὰς χεῖρας, κλαίονσα καὶ ὀλολύζουσα, ἐσύρθη εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου.

— Μὴ μοῦ προξενήσῃς κακόν, σὲ παρακαλῶ. Διατί ἤλθες καὶ τί μὲ θέλεις; Μὴ μοῦ προξενήσῃς κακόν. Γνωρίζω, ὅτι οἱ ἅγιοι τῆς ἐρήμου μισοῦν τὰς γυναῖκας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐγὼ ἐγεννήθησαν ὅπως ἀρέσκουν, καὶ φοβοῦμαι ὅτι μὲ μισεῖς καὶ ὅτι θέλεις νὰ μὲ βλάψῃς. Μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι γνωρίζω τὴν ἰσχύν σου, ἀλλὰ μάθε, Παφνούτιε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μὲ περιφρονῇς καὶ νὰ μὲ μισῇς. Ποτὲ ἐγὼ δὲ ἐμυκτήρισα τὴν πτωχείαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀρέσκεσαι, ὅπως κάμνουν τόσοι ἄνθρωποι τοὺς ὁποίους γνωρίζω. Ἀλλὰ καὶ σὺ μὴ θεωρήσῃς ὡς ἐγκλημα τὸν πλοῦτόν μου. Εἶμαι ὥραία καὶ ἔπαιξα εἰς τὸ θέατρον. Δὲν ἐξέλεξα οὔτε τὸ ἐπάγγελμά μου οὔτε τὴν φύσιν μου καὶ προωρίσθην δι' ὅ,τι κάμνω. Ἐγεννήθην διὰ νὰ γοιτεύσω τοὺς ἀνθρώπους καὶ σὺ ἀκόμη πρὸ ὀλίγου ἔλεγες ὅτι μὲ ἀγαπᾷς. Μὴ χρησιμοποιεῖς κατ' ἐμοῦ τὴν ἐπιστήμην σου, καὶ μὴ προφέρῃς τοὺς μαγικούς λόγους. οἱ ὁποῖοι θὰ καταστρέφουν τὴν ὠραϊότητά μου ἢ θὰ μὲ μεταβάλουν εἰς στήλην ἄλατος. Μὴ μὲ τρομάξῃς διότι εἶμαι ἤδη παρὰ πολὺ τρομαγμένη, καὶ μὴ μὲ κάμῃς νὰ ἀποθάνω, διότι φοβοῦμαι ὑπερβολικὰ τὸν θάνατον.

Ἐκεῖνος τῆς ἔκαμε νεῦμα ν' ἀνεγερθῇ καὶ τῆς εἶπε:

— Ἦσυχασε, τέκνον μου. Δὲν θὰ ρίψω ἐπὶ σοῦ περιφρόνησιν καὶ αἰσχος. Ἐρχομαι ἐκ μέρους Ἐκεῖνου, ὅστις, καθίσας εἰς τὸ χεῖλος τοῦ φρέατος, ἔπιεν ἀπὸ τῆς Σαμαρείτιδος τὴν ὕδριαν καὶ ὅστις, δειπνήσας εἰς τοῦ Σίμωνος τὴν κατοικίαν, ἐδέχθη τῆς Μαρίας τὰ μύρα. Δὲν εἶμαι ὁ ἀναμάρτητος ὅπως σοῦ ρίψω τὸν πρῶτον λίθον, καὶ πολλάκις καὶ ἐγὼ ἐχρησιμοποίησα κακῶς τὰς χάριτας τὰς ἀφθόνους, μὲ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς μὲ ἐπλημμύρισεν. Ὁ οἶκτος καὶ ὅχι ἡ ὀργὴ μὲ ἔσυρεν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ μὲ ἔφερεν ἕως ἐδῶ. Οἱ λόγοι τῆς ἀγάπης μὲ τοὺς ὁποίους σὲ ἐπλησίασα δὲν εἶνε ψευδεῖς, διότι ὁ ζῆλος μὲ φέρει πρὸς σέ. Καταναλίσκομαι ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ ἐλέους καὶ ἂν οἱ ὀφθαλμοί σου οἱ ἐξοικειωμένοι εἰς τὰ χονδροειδῆ τῆς σαρκὸς θεάματα ἠδύναντο νὰ ἴδουν τὴν μυστικὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων, θὰ σοῦ ἐμφανιζόμην ὡς κλάδος τῆς καιομένης βιάτου, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἐπέδειξεν εἰς τὸν ἀρχαῖον Μωϋσῆν, διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀληθινὴν ἀγάπην, ἐκείνην ἡ ὁποία μᾶς καταπλέγει χωρὶς νὰ μᾶς ἀναλίσκῃ καὶ ἡ ὁποία μακρὰν τοῦ νὰ ἀφῇν ἄνδρα καὶ ματαίας σποδοὺς, βαλσαμώνει καὶ ἀρωματίζει εἰς τὴν αἰωνιότητα πᾶν ὅ,τι ἐγγίζει.

— Σὲ πιστεύω, μοναχέ, καὶ δὲν φοβοῦμαι πλέον οὔτε παγίδα παρὰ σοῦ οὔτε μαγγανείαν. Πολλάκις ἤκουσα νὰ ὁμιλοῦν διὰ τοὺς μοναχοὺς τῆς Θηβαίδος, καὶ εἶναι θαυμάσιον πᾶν ὅ,τι μοῦ διηγήθῃσαν περὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου καὶ Παύλου. Τὸ ὄνομά σου δὲν μοῦ εἶνε ἀγνωστον καὶ λέγουν ὅτι νέος ἀκόμη ὑπερβαίνει εἰς ἀρετὴν καὶ τοὺς γηραιότερους τῶν ἀναχωρητῶν. Μόλις σὲ εἶδα, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζα ποῖος εἶσαι, ἠσθάνθην ὅτι δὲν εἶσαι ἓνας ἄνθρωπος κοινός. Εἰπέ μου, μοναχέ, μήπως δύνασαι νὰ κατορθώσῃς πᾶν ὅ,τι οὔτε οἱ ἱερεῖς τῆς Ἰσίδος οὔτε οἱ τοῦ Ἑρμοῦ, οὔτε οἱ τῆς οὐρανίας Ἥρας οὔτε τῆς Χαλδαίας οἱ μάνται οὔτε τῆς Βαβυλῶνος οἱ μάγοι κατάρθωσαν; Εἰπέ μου, μοναχέ, μήπως δύνασαι, ἂν μὲ ἡγάπας, νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ τὸν θάνατον;

— Γύναι, θέλει ζῆσις πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὴν ζωὴν. Ἀπόφευγε τὰς καταράτους ἡδονὰς ἐν ταῖς ὁποίαις αἰετὶ θνήσκεις, καὶ ἀποσπάσου ἀπὸ τῶν δαιμόνων οἱ ὁποῖοι θὰ κατέκαιον μαρτὸν τὸ σῶμα αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς διὰ τοῦ σιέλου τοῦ ἔπλασε καὶ διὰ τῆς πνοῆς του ἐνεψύχωσε. Ἐξηντηλημένη ὡς εἶσαι ἐκ κοπώσεως

ἔλθε νὰ ἀναψυχθῇς εἰς τὰς εὐλογημένας πηγὰς τῆς μνήσεως, ἔλθε νὰ πῇς εἰς τὰς κεκρυμμένας κρήνας τῆς ἐρήμου, αἱ ὁποῖαι μέχρι οὐρανοῦ ἔξακοντίζονται. Ἐλθέ, ἀγωνιώσα ψυχὴ, νὰ κατακτήσῃς ἐπὶ τέλους ὅτι ὄνειροπόλεις. Καρδία διψῶσα χαράν, ἔλθε νὰ μάθῃς τὴν ἀληθινὴν χαράν: τὴν πτωχίαν τὴν λήθην τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ὄντος ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Θεοῦ. Σὺ ἡ ἐχθρὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐρίον ἡ προσφιλέστατος τοῦ ἔλθε, ἔλθε ἡ ἀναζητῶσα, ὅπως ἀνακράξῃς: «Εὗρον τὸν ἔρωτα!»

Ἐν τοσούτῳ ἡ Θαῖς ἐφαίνετο ἀτενίζουσα πράγματα μεμακρυσμένα.

— Εἰς ἐγκαταλείψω τὰς ἡδονὰς μου, μοναχέ, ἠρώτησε, εἶναι ἀληθὲς ὅτι θὰ ἀναγεννηθῶ εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὸ σῶμά μου ἄθικτον καὶ μὲ τὴν καλλονὴν μου ὀλόκληρον;

— Σοῦ φέρω, Θαῖς, τὴν αἰωνίαν ζωὴν. Πίστευσον ὅτι σοῦ ἀναγγέλλω τὴν ἀλήθειαν.

— Καὶ ποῖος μοῦ ἐγγυᾶται ὅτι αὕτη εἶνε ἡ ἀλήθεια;

— Ὁ Δαβὶδ καὶ οἱ προφῆται, ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ τὰ θαύματα τὰ ὁποῖα θὰ ἴδῃς.

— Ἦθελα νὰ σὲ πιστεύσω, μοναχέ, διότι σοῦ ὁμολογῶ ὅτι δὲν εὗρον τὴν εὐτυχίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὑπῆρξα εὐτυχεστέρα βασιλίσσης καὶ ἐν τοσούτῳ ἡ ζωὴ μοῦ ἔφερε πολλὰς πικρίας καὶ πολλὰς θλίψεις καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εὐρίσκομαι τώρα ἀπείρως ἀποτεθαρημένη. Αἱ γυναῖκες ὅλαι ζηλεύουν τὴν τύχην μου καὶ ὁμως πολλάκις ζηλεύω καὶ ἐγὼ τὴν τύχην τῆς γραιάς νωδοῦ ἡ ὁποία ὅταν ἦμουν μικρά, ἐπώλει γλυκίσματα κάτωθεν μᾶς τῶν πυλῶν τῆς πόλεως. Μοῦ ἔρχεται συχνὰ ἡ ἰδέα ὅτι μόνον οἱ πτωχοὶ εἶνε καλοὶ, εὐτυχεῖς, εὐλογημένοι καὶ ὅτι εἶνε ἀπείρως γλυκὺ νὰ ζῇ κανεὶς μικρὸς καὶ ταπεινός. Μοῦ ἀνεκίνησες, μοναχέ, τῆς ψυχῆς τὰ κύματα καὶ ἔφερες εἰς τὴν ἐπιφάνειαν πᾶν ὅ,τι ἐκοιμᾶτο εἰς τὸ βάθος. Τί εἶνε φεῦ! ἡ ζωὴ, καὶ τί νὰ πιστεύσω, καὶ τί νὰ γείνω;

Ἐνῶ ὁμιλεῖ τοιοῦτοτρόπως, ὁ Παφνούτιος ἐφαίνετο μεταμορφωθείς καὶ θεῖα χάρις ἐπλημμύρει τὸ πρόσωπόν του.

— Ἀκουσον, εἶπε, δὲν εἰσῆλθον μόνος εἰς τὸν οἶκόν σου. Ἐνας ἄλλος μὲ συνώδευεν, ἓνας ἄλλος ὅστις ἴσταται τώρα ἐδῶ παρὰ τὸ πλευρόν σου. Δὲν δύνασαι νὰ τὸν ἴδῃς αὐτόν, διότι οἱ ὀφθαλμοί σου εἶνε ἀκόμη ἀνάξιοι νὰ τὸν ἀτενίσουν, ἀλλὰ ταχέως θὰ τὸν ἴδῃς ἐν ὅλῃ τῇ θανμασίᾳ λάμψει του καὶ θὰ εἴπῃς: «Αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος ἀγαπητός». Πρὸ ὀλίγου ἂν δὲν εἶχε θέσει τὴν γλυκεῖάν του χεῖρα ἐπὶ τῶν

* Ἰδε σελ. 442 τόμ. Β'.

ὀφθαλμῶν μου, ὦ Θαῖς, θὰ ἐρριπτόμην μαζί σου εἰς τὸ ἀμάχημα, διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι ὅλως ταραχὴ καὶ ἀδυναμία, ἀλλὰ μᾶς ἔσωσε καὶ τοὺς δύο, διότι εἶνε καλὸς καὶ ἰσχυρὸς καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι Σωτήρ. Ἀνηγγέλθη εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν Δαβὶδ καὶ τὴν Σίβυλλαν καὶ ἐλατρεύθη εἰς τὴν φάτιν ἀπὸ τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς μάγους καὶ ἐσταυρώθη ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους καὶ ἐνεταφιάσθη ἀπὸ τὰς ἀγίας γυναῖκας καὶ ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἐβεβαιώθη ἀπὸ τοὺς μάρτυρας. Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς μαθὼν ὅτι φοβεῖσαι τὸν θάνατον, ὦ γύναι, ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν σου ὅπως σὲ ἐμποδίσῃ νὰ ἀποθάνῃς. Δὲν εἶνε ἀληθὲς, ὦ Ἰησοῦ μου, ὅτι μοῦ ἐμφανίζεσαι τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὅπως ἐνεφανίσθῃς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς Γαλιλαίας, κατὰ τὰς θανμασίας ἐκείνας ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας καὶ οἱ ἀστέρες κατελθόντες μετὰ σοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦσαν τόσον πλησίον τῆς γῆς ὥστε τὰ Νήπια ἠδύναντο νὰ τοὺς συλλάβουν διὰ τῶν χειρῶν ὅταν ἐπαιζον εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν μητέρων των ἐπὶ τῶν ἑξωστῶν τῆς Βηθλεέμ;

Δὲν εἶνε ἀληθὲς, ὦ Ἰησοῦ μου, ὅτι εὐρισκό μεθα μαζί σου καὶ ὅτι μοῦ ἐπιδεικνύεις τὸ τίμιόν σου σῶμα; Δὲν εἶνε ἀληθὲς ὅτι βλέπω τὸ πρόσωπόν σου, ὅτι τὸ δάκρυ αὐτὸ τὸ ὁποῖον κυλῖται ἐπὶ τῆς παρειᾶς σου εἶνε πραγματικόν; Ναί, ὁ ἄγγελος τῆς αἰωνίας δικαιοσύνης θέλει συλλέξῃ τὸ δάκρυ τοῦτο τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε ἡ ἔξαγορά τῆς Θαΐδος. Ναί, ἰδοὺ σὺ Ἰησοῦ μου! Τὰ λατρευτά σου χεῖλη ἀνοίγονται. Δύνασαι νὰ ὁμιλήσῃς: ὁμιλεῖ σὲ ἀκούω. Καὶ σὺ εὐτυχὴς Θαῖς, ἄκουσον, ὅτι ὁ Κύριος θὰ εἴπῃ, διότι αὐτὸς ὁμιλεῖ καὶ ὄχι ἐγώ. Καὶ λέγει ὁ Σωτήρ: «Σὲ ἐξήτουν ἐπὶ πολὺ, ὦ ἀπολεσθὲν πρόβατον, σὲ ἐξήτουν καὶ σὲ εὗρον καὶ τώρα μὴ με φεύγῃς πλέον.

Καὶ ὁ Παφνούτιος ἐγονυπέτησε με τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις ἐκστάσεως. Τότε ἡ Θαῖς εἶδεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀγίου, ᾧ ὤσαν τοῦ Ἰησοῦ τὴν λάμπιν.

— Ὡ μακρυναὶ ἡμέραι τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ἔλεγε δολοφύζουσα ἡ Θαῖς. Ὡ γλυκύτατέ μου πάτερ Ἀχμέτ, ἀγαθὲ ἀγίε Θεόδωρε! Θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ ἀπέθνησκα ὑπὸ τὸν λευκὸν σου μανδύαν ἐνῶ με συναπέφερες ὑπὸ τὰς πρώτας λάμπεις τῆς ἡοῦς, δροσερὰν ἀκόμη ἀπὸ τὸ βάπτισμα.

Ὁ Παφνούτιος ὥρμησε πρὸς αὐτὴν κραυγάζων.

— Ἐβαπτίσθης! . . . Ὡ δύναμις τῆς θείας

Προνοίας! ὦ θεία Σοφία! Τώρα ἐννοῶ τὴν δύναμιν ἢ ὁποῖα με ἔφερε πρὸς σέ, καὶ τώρα ἀναγνωρίζω τί σὲ καθίστα προσφιλὴ καὶ ὁραίαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου. Ἡ δύναμις τοῦ βαπτίσματος με ἔκαμε νὰ ἀφήσω τὴν σκιὰν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔζων καὶ νὰ ἔλθω νὰ σὲ ἀναζητήσω εἰς τὴν δηλητηριώδη τοῦ κόσμου ἀτμόσφαιραν. Μία σταγὼν, μία καὶ μόνῃ ἴσως σταγὼν τῶν ὑδάτων τὰ ὁποῖα ἀπέπλυναν τὸ σῶμα σου, ἀντινάχθη ἐπὶ τοῦ μετώπου μου. Πρόσελθε, ἀδελφὴ μου, καὶ δέχθητι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου τῆς εἰρήνης τὸν ἀσπασμόν.

Καὶ ὁ μοναχὸς ἔψαυσε διὰ τῶν χειλέων του τὸ μέτωπον τῆς ἐταίρας.

Ἐπειτα ἐσιώπησε ἀφίνων τὸν Θεὸν νὰ λαλήσῃ καὶ δὲν ἤκουε κανεὶς πλέον εἰς τὸ ἄντρον τῶν νυμφῶν παρὰ τοὺς λυγμοὺς τῆς Θαΐδος συμμεμιγμένους με τὸ ἄσμα τῶν ἀναβλυσόντων ὑδάτων.

Ἐκλαίεν ἡ Θαῖς χωρὶς νὰ σπογγίζῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅτε προσῆλθον αἴφνης δύο αἰθιοπίδες θεράπαιναι κομίζουσαι ὑφάσματα, ἀρώματα καὶ ἄνθη.

— Δὲν εἶνε καιρὸς διὰ δάκρυα εἶπε τότε ἡ Θαῖς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Τὰ δάκρυα καθιστῶσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρυθροὺς καὶ ἀλλοιοῦν τὴν χροιάν. Δειπνῶ ἀπόψε μετὰ τινων φίλων καὶ πρέπει νὰ εἶμαι ὡραία διότι εἰς τὸ γεῦμα θὰ εἶνε γυναῖκες ἐτοιμαὶ νὰ κατασκοπεύωσι τὴν κούρασιν τοῦ προσώπου μου. Αἱ δοῦλαι αὗται ἔρχονται νὰ με ἐνδύσουν ἀποσυρθῇτε λοιπόν, πάτερ μου, καὶ ἀφήσατέ τας εἰς τὸ ἔργον των. Εἶνε ἐπιδέξια καὶ πεπειραμένοι διὰ τοῦτο δὲ τὰς πληρώνω ἀδρότατα. Βλέπετε ἐκείνην ἢ ὁποῖα ἔχει παχεῖς χρυσοὺς δακτυλίους καὶ δεικνύει ὀδόντας τόσον μικροὺς; Τὴν ἀπήγαγον ἀπὸ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀνθυπάτου.

Ὁ Παφνούτιος κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθη νὰ ἐμποδίσῃ με ὅλας του τὰς δυνάμεις τὴν Θαΐδα ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ δεῖπνον. Ἐπειτα ὅμως σκεφθεὶς ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ σωφρόνως τὴν ἠρώτησε ποίους θὰ συνήντα εἰς τὸ δεῖπνον.

Ἐκείνη ἀπήντησεν ὅτι θὰ παρευρίσκετο ὁ συμποσιάρχης ὅστις ἦτο ὁ γηραιὸς Κόττας ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, ὁ Νικίας μετὰ πολλῶν ἄλλων φιλοσόφων διψώντων συζητήσεις ὁ ποιητὴς Καλλικράτης, ὁ μέγας ἱερεὺς τοῦ Σεραπίου, διάφοροι νέοι πλούσιοι ἀσχολούμενοι ἰδίως εἰς τὴν ἱππασίαν, καὶ γυναῖκες διὰ τὰς ὁποίας τίποτε ἄλλο δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις παρ' ὅτι

εἶχον τὸ προτέρημα τῆς νεότητος.

Τότε ὁ μοναχὸς ὑπὸ τὸ κράτος θείας ἐμπνεύσεως:

— Πήγαινε, Θαῖς, εἰς τὸ συμπόσιον εἶπε. Δὲν σὲ ἐγκαταλείπω ὅμως. Θὰ ἔλθω μαζί σου καὶ θὰ καθήσω πλησίον σου χωρὶς λέξιν νὰ προφέρω.

Ἐκείνη, ἐξεργάγῃ εἰς γέλωτας.

Καὶ ἐνῶ αἱ δύο μαῦραι δοῦλαι τὴν ἐπλησίαζον ἀνέκραξε.

— Τί θὰ εἴπουν ὅταν ἴδουν ὅτι ἔχω ἐραστὴν ἓνα μοναχὸν τῆς Θηβαΐδος!

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ

Ὅταν ἡ Θαῖς συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Παφνουτίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμποσίου οἱ πλείστοι τῶν συνδαιτημόνων εὐρίσκοντο ἐκεῖ, ἀναπαυόμενοι ἐπὶ κλινῶν ἐμπροσθεν τῆς τραπέζης τῆς ἐχούσης σχῆμα ἡμικυκλίου καὶ κεκαλυμμένης ἀπὸ περιόψια. Εἰς τὸ κέντρον τῆς τραπέζης ὑψοῦτο μεγάλη ἀργυρὰ λεκάνη ἀνωθεν τῆς ὁποίας τέσσαρες σάτυροι ἔκλινον ἀσκούς ἐκ τῶν ὁποίων ἔρεε ἐπὶ τῶν ἐφθῶν ἰχθύων ἄφθονον ἔμβαμα. Εἰς τὴν ἄφειν τῆς Θαΐδος ζωηραὶ ἐπιφωνήσεις ἀντήχησαν εἰς τὴν τράπεζαν.

— Χαῖρε, ἀδελφὴ τῶν χαρίτων.

— Χαῖρε, σιωπηλὴ Μελομένη, με τὰ πανέκφραστα βλέμματα.

— Χαῖρε, ἐρωμένη βροτῶν τε, θεῶν τε.

— Τῇ παμφιλτάτῃ χαίρειν.

— Ὡς εὖ παρέστη ἡ δίδουσα τὴν νόσον καὶ τὴν ἴασιν.

— Ὡς εὖ παρέστη ὁ μαργαρίτης τῆς Ρακώτιδος.

— Ὡς εὖ παρέστη τὸ ρόδον τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἐκείνη ἀνέμεινε με ἀνυπομονησίαν νὰ στειρεύσῃ τῶν ἐπαίνων ὁ χείμαρρος καὶ ἔπειτα στραφεῖσα πρὸς τὸν ξενίζοντα Κότταν.

— Σοῦ φέρω, Λούκιε, εἶπε, ἓνα μοναχὸν τῆς ἐρήμου, Παφνούτιον τὸν ἀββᾶν τῆς Ἀντινόης, μέγαν ἅγιον τοῦ ὁποίου οἱ λόγοι εἶνε καὶ πυρὸς φλογερότεροι.

Ὁ Λούκιος Αὐρήλιος Κόττας ἠγέρθη.

— Καλῶς ἦλθες, Παφνούτιε, σὺ ὁ πρεσβεῦν τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς σέβομαι τὴν λατρείαν αὐτὴν ἢ ὁποῖα κατέστη πλέον αὐτοκρατορικὴ. Ὁ θεῖος Κωνσταντῖνος ἔθεσε τοὺς ὁμοθρήσκους σου εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν φίλων τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ λατι-

νικὴ σοφία δὲν ἠδύνατο πράγματι παρὰ νὰ δεχθῇ τὸν Χριστὸν σου εἰς τὸ Πάνθεόν μας. Διότι ἦτο ἀπαράβατος ἀρχὴ τῶν πατέρων μας ὅτι εἰς ἕκαστον Θεὸν ὑπάρχει ἅτι τι τὸ θεῖον. Καὶ ἤδη ἂς πῶμεν καὶ ἂς εὐφρανθῶμεν ἐνόσω εἶνε ἀκόμη καιρὸς.

Ὁ γηραιὸς Κόττας ὠμίλει με γαλήνην. Εἶχε σχεδιάσει ἓνα νέον σχῆμα τρυφῆως καὶ ἐτελείωνε μόλις τὸ ἔκτον βιβλίον τοῦ τῆς Ἱστορίας τῶν Καρχηδονίων, βέβαιος δὲ ὅτι δὲν εἶχε ἀπολέσῃ τὴν ἡμέραν τοῦ ἦτο εὐγνώμων πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς.

— Παφνούτιε, ἐπρόσθεσε, βλέπεις ἐδῶ πολλοὺς σπονδαίους ἀνθρώπους, Ἐρμόδωρον τὸν μέγαν ἱερέα τοῦ Σεράπιος, τοὺς φιλοσόφους Δωρίωνα, Νικίαν καὶ Ζηνοθέμιν, τὸν ποιητὴν Καλλικράτην τοὺς νεαροὺς Χαίρεαν καὶ Ἀρυστόβουλον υἱοὺς προσφιλοῦς συντρόφου τῆς νεότητός μου, πλησίον δὲ αὐτῶν τὴν Φίλιναν καὶ Δροσίδα αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀπείρως ἀξιέπαινοι διὰ τὴν καλλονὴν των.

Ὁ Νικίας προσελθὼν ἠσπάσθη τὸν Παφνούτιον καὶ τοῦ εἶπεν εἰς τὸ οὖς.

— Σὲ εἶχον εἰδοποιήσει, ἀδελφέ μου, ὅτι εἶνε παντοδύναμος ἡ Ἀφροδίτη. Ἡ γλυκεῖα τῆς βία σὲ ἔφερε ἕως ἐδῶ. Βεβαίως εἶσαι εὐσεβέστατος ἀνθρώπος ἀλλὰ ἂν δὲν ἀναγνωρίσῃς αὐτὴν ὡς μητέρα πάντων ἡ καταστροφὴ σου εἶνε βεβαία. Μάθε ὅτι ὁ γηραιὸς μαθηματικὸς ὁ Μέλανθος συνηθίζει νὰ λέγῃ. «Ἄνευ τῆς βοηθείας τῆς Ἀφροδίτης δὲν θὰ ἠδυνάμην ποτὲ νὰ ἀποδείξω τὰς ιδιότητας ἐνὸς τριγώνου.»

Ὁ Δωρίων ὅστις πρό τινων στιγμῶν παρετήρησε τὸν νεοελθόντα ἐχειροκρότησε αἴφνης καὶ ἄρῃσε κραυγὰς θαυμασμοῦ.

— Αὐτὸς εἶνε φίλοι μου! Τὸ ἴδιον βλέμμα, ἡ ἰδίᾳ γενειάς, ὁ αὐτὸς χιτὼν. Ναὶ αὐτὸς εἶνε. Τὸν συνήντησα εἰς τὸ θέατρον ἐνῶ ἡ Θαῖς ἐδείκνυε τοὺς ἐπιδείξεις τῆς βραχίονας Ἐχειρονόμει μανιωδῶς καὶ σὰς βεβαίῳ ὅτι ὠμίλει βιαίως. Ἡ εὐγλωττία του εἶνε φοβερά. — Ἄν ὁ Μάρκος εἶνε ὁ Πλάτων τῶν Χριστιανῶν ὁ Παφνούτιος εἶνε ὁ Δημοσθένης των. Οὔτε ὁ Ἐπίκουρος ἐν τῷ μικρῷ του κήπῳ δὲν ἤκουσε ποτὲ παρομοίους λόγους.

Ἡ Φίλινα ἐν τοσούτῳ καὶ ἡ Δροσίς, κατέτρωγον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν Θαΐδα.

Ἐφερε ἐπὶ τῆς ξανθῆς τῆς κόμης στέφανον ἐξ ὠκρῶν ἰων τῶν ὁποίων ἕκαστον ἄνθος ἐνθύμιζε ἐξησθενημένην τὴν χροιάν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς οὕτως ὥστε τὰ ἄνθη ἐφαίνοντο ὡς ἐσβεσμένα βλέμματα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὡς

ἀπαστρέποντα ἄνθη. Καὶ ἦτο τὸ δῶρον τῆς γυναικὸς αὐτῆς νὰ προσδίδῃ εἰς πᾶν ὅτι ἔφε-
ρεν ἐπ' αὐτῆς, ζωὴν, ψυχὴν καὶ ἁρμονίαν. Ἡ
ἐσθὴς τῆς ἰόχρους μὲ ἀργυρὰς παρυφὰς ἐσύ-
ρето μὲ χάριν σχεδὸν θλιβεράν τὴν ὁποίαν δὲν
ἐφαιδρυνον οὔτε περιδέραια οὔτε ψέλλια. Ὁλη
ἡ λάμψις τοῦ στολισμοῦ τῆς ἦσαν οἱ γυ-
μνοὶ τῆς βραχίονες. Μόλον ὅτι ἐθαύμαζον χω-
ρὶς νὰ θέλουν τὸν στολισμὸν τῆς καὶ τὴν
κόμωσιν τῆς Θαΐδος αἱ δύο φίλαι τῆς δὲν
τῆς ἀνέφερον τίποτε περὶ αὐτῆς.

— Πόσον εἶσαι ὠραία, τῆς εἶπε ἡ Φιλίνα.
Ἀδύνατον νὰ ἦσο ὠραιότερα ὅταν ἦλθες διὰ
πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Μολα-
ταῦτα ἡ μήτηρ μου ἡ ὁποία ἐνθυμεῖται ὅτι σὲ
εἶχεν ἰδεῖ τότε, μοῦ ἔλεγεν ὅτι ὀλίγαι γυναῖκες
ἦσαν ἄξια νὰ παραβληθοῦν μαζί σου.

— Τίς εἶνε λοιπόν, ἠρώτησεν ἡ Δροσίς,
ὁ νέος αὐτὸς ἔραστής τὸν ὁποῖον μᾶς φέρεις;
Ἔχει ἀλλόκοτον καὶ ἀγρίαν τὴν ὄψιν. Ἄν ὁ
πῆρχον ποιμένες ἐλεφάντων βεβαίως θὰ τοῦ
ὁμοιάζον. Ποῦ εὔρες, Θαΐς, τὸν ἄγριον αὐτὸν
φίλον; Μήπως τάχα τὸν εὔρες μεταξὺ τῶν τρω-
γλοδυτῶν οἱ ὁποῖοι ζοῦν ὑπὸ τὴν γῆν καὶ
εἶνε μαῦροι ἀπὸ τοῦ ἄδου τὴν αἰθάλην;

Ἄλλ' ἡ Φιλίνα θέτουσα τὸν δάκτυλον ἐπὶ
τῶν χειλέων τῆς Δροσίδος.

— Σιώπησε, εἶπε τὰ μυστήρια τοῦ ἔρωτος
εἶνε σεβαστά καὶ ἀπαγορεύεται νὰ τὰ μάθῃ
κανεῖς. Ἐγὼ βεβαίως θὰ ἐπροτίμων νὰ μὲ
ἀσπασθῇ τὸ στόμιον τῆς καπνίζουσας Λίτνας
παρὰ τὰ χεῖλη τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἄλλ' ἡ
ἀγαπητὴ μου Θαΐς ἡ ὁποία εἶνε ὡς θεὰ ὠραία
καὶ ἀξίεραστος, χρεωστεῖ ὡς θεὰ νὰ εἰσακούῃ
ὅλας τὰς εὐχὰς καὶ ὅχι ὡς ἡμεῖς μόνον τὰς
τῶν ὠραίων ἀνδρῶν.

— Προσέξατε ἀμφοτέραι ἀπήντησεν ἡ
Θαΐς. Εἶνε μάγος καὶ μαγγανευτής. Ἀκούει
τοὺς λόγους τοὺς προφερομένους χαμηλοφώ-
νως καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς σκέψεις. Θὰ σὰς
ἀποσπᾷσῃ τὴν καρδίαν καὶ ἐνῶ κοιμᾶσθε θὰ
σὰς ἀντικαταστήσῃ αὐτὴν διὰ σπόγγου, ὥστε
τὴν προῖαν πίνουσαι ὕδωρ θὰ ἀποθάνετε
διὰ πνιγμοῦ.

Τὰς ἠτένισεν ὠχρώσας, ταῖς ἔστρεψεν ἔπιτα
τὰ νῶτα καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ ἀνακλίντρον πλη-
σίον τοῦ Παφνούτιου. Ἡ φωνὴ τοῦ Κόττα
ἐπιβάλλουσα καὶ προσηνὴς ἐκυριάρχησεν αἰ-
φνης τοῦ ψιθύρου.

— Ὁ καθείς ἄς λάβῃ τὴν θέσιν του, φίλοι.
Οἱ δοῦλοι ἄς φέρουν τὸν μελιτώδη οἶνον.

Ἐπεὶ τὰ ὑψόνων ὁ συμποσιάρχης τὸ ποτήρι.

— Ἄς πῶμεν τὸ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ θείου
Κωνσταντίνου καὶ τῶν τυχῶν τῆς αὐτοκρατο-
ρίας. Ἡ πατρις πρέπει νὰ ὑπερέχῃ πάντων
καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν τοὺς ὁποίους ἐντὸς τῆς
ἐγκλείει.

Μόνος ὁ Παφνούτιος δὲν προέπνευσε διότι ὁ
Κωνσταντίνος κατεδίδωκε τὸ σύμβολον τῆς Νι-
καίας καὶ διότι τοῦ χριστιανοῦ ἡ πατρις δὲν
εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

Ὁ Δωρίων, ἄφ' οὗ ἔπνε, ἐψιθύρισε.

— Τί ἐστὶ πατρις; Ποταμὸς κυλιόμενος τοῦ
ὁποίου ἀλλάσσουν αἱ ὄχθαι καὶ ἀενάως ἀνα-
κινοῦνται τὰ κύματα.

— Γνωρίζω, Δωρίων, ἀπήντησεν ὁ ἀρχηγὸς
τοῦ στόλου ὅτι ὀλίγον ἐκτιμᾷς τὰ πράγματα
τῆς πολιτείας καὶ ὅτι νομίζεις, ὅτι ὁ σοφὸς
πρέπει νὰ ζῇ ἀποξενωμένος τῶν τοιούτων. Ἐγὼ
ὅμως ἀπεναντίας ὑποθέτω ὅτι ἕνας τίμιος ἄν-
θρωπος τίποτε δὲν πρέπει τόσον νὰ ἐπιθυμῇ
ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα τοῦ κράτους του. Ἡ
πολιτεία εἶνε πρᾶγμα ὑπέροχον.

Ὁ Ἑρμόδωρος, μέγας ἱερεὺς τοῦ Σεράπιος,
ἔλαβε τὸν λόγον.

— Ὁ Δωρίων ἠρώτησε, « τί ἐστὶ πατρις; »
Τοῦ ἀπαντᾷ. Οἱ βωμοὶ τῶν Θεῶν καὶ τῶν προ-
γόνων οἱ τάφοι ἀποτελοῦσι τὴν πατρίδα. Ἡ
κοινότης τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐλπίδων κά-
μνει τοὺς συμπολίτας.

Ὁ νεαρὸς Ἑρμόδωρος διέκοψε τὸν Ἀρι-
στόβουλον.

— Εἶδα σήμερον ἕνα ὠραῖον ἵππον, μὰ τὸν
Κάστορα. Εἶναι ὁ ἵππος τοῦ Δημοφάνους ἔχει
τὴν κεφαλὴν λεπτὴν καὶ τοὺς πόδας εὐρώστους,
φέρει δὲ τὸν λαιμὸν ὑψηλὰ καὶ ὑπερηφάνως
ὡς ἀλέκτωρ.

Ἄλλ' ὁ νεαρὸς Χαιρέας ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν.

— Δὲν εἶναι τόσον ὠραῖος ἵππος, ὡς λέ-
γεις, Ἀριστόβουλε. Ἔχει σχιστοὺς τοὺς ὀνυ-
χας καὶ ταχέως θὰ ἀλλοιωθῇ.

Ἡ φιλονεικία ἐξηκολούθησε μέχρις ὅτου ἡ
Δροσίς ἀφῆκε διαπεραστικὴν κραυγὴν.

— Ἀχ! παρ' ὀλίγον κατέπινα ἕνα σπόνδυ-
λον ἰχθύος αἰχμηρότερον ἐγχειριδίου. Εὐτυχῶς
τὸν ἐξήγαγον ἐν καιρῷ ἐκ τοῦ λάρυγγός μου.
Οἱ θεοὶ μὲ ἀγαποῦν.

— Μὴ λέγῃς ὅτι οἱ θεοὶ σὲ ἀγαποῦν, Δρο-
σίς, εἶπε μειδιάσας ὁ Νικίας. Τοῦτο θὰ ἐσῆ-
μαινεν ὅτι συμμερίζονται τὰς ἀνθρωπίνους ἀτε-
λείας. Ἡ ἀγάπη προϋποθέτει ἐσωτερικὴν τινα
ἀθλιότητα τοῦ ἀνθρώπου ὅστις τὴν αἰσθάνεται,
καὶ προδίδει τὴν ἀδυναμίαν τῶν ὄντων. Ἡ
ἀγάπη τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται διὰ τὴν Δρο-

σίδα εἶνε δεῖγμα τῆς ἐλαττωματικότητος τῶν
θεῶν.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐθύμωσαν ὑπερβολικὰ τὴν
Δροσίδα.

— Λέγεις κάτι τι γελοῖον, Νικία, καὶ ἀκα-
τανόητον. Ἄλλως τε συνήθως δὲν ἐννοεῖς τί-
ποτε καὶ ἀπαντᾷς ἀνοήτως.

Ὁ Νικίας ἐμειδία εἰσέτι.

— Ὁμίλει, ὁμίλει, Δροσίς μου. Ὅτι δῆποτε
καὶ ἂν λέγῃς πρέπει νὰ σὲ εὐγνωμονοῦμεν
διότι ἀνοίγεις τὸ στόμα σου, καὶ ἔχεις τοὺς ὁδόν-
τας τόσον ὠραίους.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἕνας σοβαρὸς γέρον
ἀτημελήτως ἐνδεδυμένος, μὲ βραδὺ τὸ βῆμα
καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴ-
θουσαν καὶ παρετήρησε μὲ τρέμον βλέμμα
τοὺς συμποσιάζοντας. Ὁ Κόττας τοῦ ἔκαμε
νεῦμα νὰ καθίσῃ ἐπὶ τῆς ἰδίας του κλίνης.

— Καλῶς ἦλθες, Εὐκρίτε, τοῦ εἶπε. Συνέ-
γραψες τὸν μῆνα τοῦτον νέον τι ἐγχειρίδιον
φιλοσοφικόν; Θὰ εἶναι ὑποθέτω τὸ ἐννενηκο-
στὸν δεύτερον τὸ ὁποῖον θὰ ἐξέρχεται ἀπὸ
τὸν κάλαμον τοῦ Νείλου τὸν ὁποῖον κρατεῖ ἡ
ἄττικὴ σου χεὶρ.

Ὁ Εὐκρίτος ἀπήντησε θωπεύων τὴν ἀργυ-
ρὰν τοῦ γενειάδα.

— Ἡ ἀρῶν ἐπλάσθη διὰ νὰ ψάλλῃ καὶ
ἐγὼ δι' ἡμῶν τοὺς ἀθανάτους.

ΔΩΡΙΩΝ

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Εὐκρίτου ἄς χαιρε-
τίσωμεν εὐσεβῶς τὸν τελευταῖον τῶν στωϊ-
κῶν. Λευκὸς καὶ σοβαρὸς ὑψοῦται ἐν μέσῳ
ἡμῶν ὡς αὐτὴ τῶν προγόνων μας ἡ ἀνάμνη-
σις. Μόνος ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους προφέρει
λέξεις μὴ ἐννοουμένας.

ΕΥΚΡΙΤΟΣ

Ἀπατᾶσαι, Δωρίων. Ἡ φιλοσοφία τῆς ἀρετῆς
δὲν ἀπέθανεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἐχω πολλοὺς
τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὴν Ρώμην,
τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ πολλοὶ μεταξὺ τῶν
δούλων καὶ μεταξὺ τῶν ἀνεμῶν τῶν Καισάρων
γνωρίζουν ἀκόμη νὰ κυριεύουν ἑαυτοὺς καὶ
νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι ἀπαλαμβάνοντες ἐν τῇ ἀδια-
φορίᾳ τῶν πάντων μίαν εὐτυχίαν ἀτέρμονα.
Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπαναλαμβάνουσι τὴν ζωὴν
τοῦ Ἐπικούρου καὶ τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου.
Καὶ ἂν ὅμως ἦτο ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶχε
σβεσθῇ διὰ παντὸς ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἀπώλειά

τῆς δὲν θὰ ἐνδιέφερε τὴν εὐτυχίαν μου ἀφοῦ
δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ ἡ διάρκεια ἢ ἡ ἐξαφά-
νις τῆς. Μόνον οἱ παράφρονες, Δωρίων, θέ-
τουν ἔξω τῶν ὁρίων τῆς δυνάμεώς των τὴν
εὐτυχίαν των. Ἐπιθυμῶ πᾶν ὅτι οἱ Θεοὶ θέ-
λουν καὶ δὲν ἐπιθυμῶ τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ
μὴ θέλουν οἱ Θεοί. Καὶ οὕτω καθίσταμαι
ὁμοῖος αὐτῶν καὶ συμμερίζομαι τὴν ἀφθιτον
μακαριότητά των. Ἄν ἡ ἀρετὴ πρόκειται νὰ
ἀποθάνῃ συγκατανεύω εἰς τοῦτο, καὶ ἡ συγκα-
τανευσίς μου μὲ πληροῖ χαρὰς ὡς μαρτυροῦσα
τὴν τελευταίαν προσπάθειαν τοῦ νοῦς καὶ τοῦ
θάρρους μου. Καὶ ἡ σοφία μου θὰ μιμῆται
τὴν θείαν σοφίαν καὶ ἡ μίμησις θὰ εἶναι
πάντοτε προτιμωτέρα τοῦ πρωτοτύπου ὡς ἀ-
παιτοῦσα προσπάθειαν καὶ φροντίδα μεγα-
λειτέραν.

ΝΙΚΙΑΣ

Ἐννοῶ. Συνεταιρίζεσαι τὴν οὐρανίαν πρό-
νοιαν. Ἐὰν ὅμως, Εὐκρίτε, ἡ ἀρετὴ ἐγκτεῖται
μόνον ἐν τῇ προσπαθείᾳ καὶ τῇ τάσει ἐκείνῃ
διὰ τῆς ὁποίας οἱ μαθηταὶ τοῦ Ζήνωνος θέλουν
νὰ ἐξομοιωθοῦν μὲ τοὺς θεοὺς, τότε ὁ βάρβα-
ρος ὅστις φουσκώνει ὅπως καταστῇ παχύτε-
ρος τοῦ βοός, ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ
στωϊκισμοῦ.

ΕΥΚΡΙΤΟΣ

Περιπαῖεις, Νικία, καὶ κατὰ τὸ σῆνυδες ἀρι-
στεύεις μυκητοῖζων. Ἄν ὅμως ὁ βοὺς περὶ
τοῦ ὁποῖου ὁμιλεῖς εἶνε πράγματι θεὸς ὡς ὁ
Ἄπις καὶ ὡς ὁ ὑπόγειος βοὺς τοῦ ὁποῖου βλέ-
πω ἔδω τὸν μέγαν ἱερέα, καὶ ἐὰν σοφῶς ἐμ-
πνεόμενος ὁ βάρβαρος οὗτος κατώρθωσεν νὰ
ἐξισωθῇ μαζί του, δὲν θὰ εἶνε ἀράγε ἱκανώτερος
τοῦ βοός καὶ θὰ ἀντιστῇ τάχα νὰ θανατώσῃ
τὸ γενναῖον τοῦτο ζῴδιον;

Τέσσαρες ὑπηρεταὶ ἐτοποθέτησαν ἐπὶ τῆς
τραπέζης ἀγριόχοιρον κεκαλυμμένον ἀκόμη ὑπὸ
τοῦ δέρματός του. Μικροὶ νεοσσοὶ τοῦ κατε-
σκευασμένοι ἐκ ζύμης περικυκλοῦν τὸ ζῶον
ὥσθι ζητοῦντες νὰ θηλάσουν. Δηλοῦντες τοι-
ουτοτρόπως ὅτι ἦτο θήλεια.

Ὁ Ζηνοθέμης στρεφόμενος πρὸς τὸν μο-
ναχόν.

— Φίλε, εἶπε, ἕνας συνδαιτυμὸν προσετέθη
ἀφ' ἑαυτοῦ μεθ' ἡμῶν. Ὁ περιώνυμος Πα-
φνούτιος ὅστις ζῇ βίον θαυμαστὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ
εἶνε ὁ ἀπρόοπτος ἡμῶν ξένος.

ΚΟΤΤΑΣ.

Εἶπε μᾶλλον, Ζηνόθεμε, ὅτι ἡ πρώτη τοῦ ἀνῆκει θέσις ἀφ' οὗ ἦλθεν ἀπρόσκλητος.

ΖΗΝΟΘΕΜΗΣ.

Διὰ τοῦτο λοιπόν, φίλτατε Λούκιε, πρέπει μὲ ἰδιαιτέραν νὰ τὸν περιποιηθῶμεν ἀγάπην καὶ νὰ ἀναζητήσωμεν τί δύναται εὐχάριστον νὰ τοῦ εἶνε. Ἀναμφιλέτως τὸ ἄρωμα τῶν ὀσφύων λόγων εἶνε δι' ἓνα τοιοῦτον ἄνθρωπον προσφιλέστερον τῆς κνίσσης τῶν κρεάτων. Θὰ τοῦ εἴμεθα εὐχάριστοι φέροντες τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς πίστεως τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ. Ἐγὼ θὰ συνεζήτουν εὐχαρίστως ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ θρησκεία αὕτη μὲ ἐνδιαφέρει ζωηρῶς ἕνεκα τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἀλληγοριῶν τὰς ὁποίας περικλείει. Ἀρκεῖ νὰ μαντεύσῃ κανεὶς τὸ πνεῦμα ὑπὸ τὸ γράμμα καὶ τότε ἡ θρησκεία αὕτη εἶνε πλήρης ἀληθειῶν καὶ τὰ βιβλία τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν γνώμην μου πλημμυροῦν ἀπὸ θείας ἀποκαλύψεως. Δὲν παραδέχομαι ὅμως. Παφνούτιε, ὅτι καὶ τὰ βιβλία τῶν Ἰουδαίων τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἀξίαν τὰ ὁποῖα δὲν ἐνεπνεύσθησαν ὡς ἐλέχθη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἀλλὰ ἀπὸ κακόν τι δαιμόνιον. Ὁ Ἰεχωβά ὅστις τὰ ὑπαγόρευσε ἦτο ἐκ τῶν πνευμάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα πλημμυροῦσι τὴν κατωτάτην ἀτμοσφαῖραν καὶ προξενοῦν τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ὑποφέρομεν. Οὗτος δὲ ὑπερέβαλε ὅλα τὰ πνεύματα εἰς ἀμάθειαν καὶ σκληρότητα. Ὁ ὅφρις ἀπεναντίας ὁ χρυσόπτερος ὅστις περιέβαλε τὸ δένδρον τῆς γνώσεως διὰ τῶν κυανῶν του ἐλιγμῶν ἦτο πλασμένος ἀπὸ ἀγάπην καὶ φῶς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πάλῃ μετὰ τῶν δύο τούτων δυνάμεων ἦτο ἀναπόφευκτος πάλῃ λάμπει καὶ σκότους. Ἡ πάλῃ αὕτη διεσπάσθη εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ κόσμου ὅταν μόνον ὁ Θεὸς ἤρχιζε νὰ ἀναπαύεται ὁ δὲ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ, ὁ πρῶτος ἀνὴρ καὶ ἡ πρώτη γυνὴ ἔζων εὐτυχεῖς εἰς τὸν κήπον τῆς Ἐδέμ. Ὁ Ἰεχωβά πρὸς δυστυχίαν των συνέλαβε τὸ σκέδιον νὰ κυβερνήσῃ τοὺς πρωτοπλάστους καὶ ὅλας τὰς γενεὰς τὰς ὁποίας ἡ Εὐὰ ἔφερεν ἤδη εἰς τὰ θαυμάσια στέργα της, ἐπειδὴ δὲ οὔτε διαβήτην, οὐδὲ λύραν κατεῖχεν, ἠγνόει δὲ καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ προστάζειν καὶ τὴν τέχνην τοῦ πείθειν, ἐτρόμαξε τὰ δύο ταῦτα πτωχὰ παιδία μὲ τερατώδεις ἐμφανίσεις, μὲ ἰδιοτρόπους ἀπειλὰς καὶ μὲ ἐκρήξεις κεραυνῶν. Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ αἰσιθανόμενοι τὴν σκιάν του ἐπ' αὐτῶν συνεσπειροῦντο ὁ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ ἡ ἀγάπη των ἠῦξάνεν διὰ τοῦ φόβου. Ὁ ὅφρις

τοὺς εὐσπλαχνίσθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς διδάξῃ οὕτως, ὥστε γνωρίζοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν νὰ μὴν ἀπατῶνται πλέον ἀπὸ ψεύδη. Τὸ ἐπιχείρημα ἀπῆτει ἰδιαιτέραν φρόνησιν ἢ δὲ ἀδυναμία τοῦ πρώτου ἀνθρωπίνου ζεύγους τὸ καθίστα σχεδὸν ἀδύνατον. Ὁ καλὸς δαίμων μολαταῦτα ἐπεχείρησε καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ἰεχωβά, ὅστις ἰσχυρίζετο ὅτι εἶνε παντελῶς καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὄρασις μολαταῦτα δὲν ἦτο πολὺ διαπεραστική, ἐπλησίασε τὰ δύο πλάσματα καὶ ἐγοήτευσεν τὰ βλέμματά των, διὰ τῆς λάμπειας τοῦ θώρακος καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν πτερυγῶν. Ἦρχισεν ἔπειτα νὰ προσελκύῃ τὸ πνεῦμα των σχηματίζων διὰ τοῦ σώματός του ἔμπροσθεν των διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα ὅπως ὁ κύκλος ἡ ἔλλειψις καὶ τὰ σπειροειδῆ τῶν ὁποίων τὰς θαυμασίας ιδιότητας ἐνόησαν κατόπιν οἱ Ἕλληνες. Ὁ Ἀδὰμ πλειόρον τῆς Εὐὰς ἀκόμη ἐμελέτα τὰ σχήματα ταῦτα ὅταν ὅμως ὁ ὅφρις ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ καὶ ἐδίδαξε τὰς ὑψηλοτέρας ἀληθείας, ἐκείνας αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπιδέχονται ἀποδείξεις. τότε ἀνεγνώρισε ὅτι ὁ Ἀδὰμ πλασθεὶς ἀπ' ἐρυθρὸν πηλὸν ἦτο φύσις πάρα πολὺ παχυλὴ ὥστε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν λεπτότητα τῶν γνώσεων αὐτῶν, ἐνῶ ἡ Εὐὰ ἀπεναντίας περισσότερον τρυφερὰ καὶ εὐαίσθητος ἐνεποτίζετο δι' αὐτῶν εὐχερῶς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δαίμων αὐτὴν πρώτην ἐμύησεν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου της....

ΔΩΡΙΩΝ.

Ἐπίτρεπέ μου νὰ σὲ διακόνω, Ζηνόθεμε. Εἰς τὸν μῦθον τὸν ὁποῖον διηγῆθης, ἀνεγνώρισα ἀμέσως ἐν ἐπεισόδιον τῆς πάλης τῆς Ἀθηνᾶς κατὰ τῶν γιγάντων. Ὁ Ἰεχωβά ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὸν Πύθωνα, ἡ δὲ Παλλὰς παρίσταται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων φέρουσα παρὰ τὸ πλευρόν της ὄφιν. Ἐκ τῶν λόγων σου ὅμως ἀρχίζω νὰ ἀμφιβάλλω διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ὅφριος περὶ τοῦ ὁποίου μᾶς ὁμίλησες. Ἄν τῷ ὄντι κατεῖχε τὴν σοφίαν, διὰ τί τάχα τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς μικρὰν θήλειαν κεφαλὴν, ἀνίκανον νὰ τὴν συγκρατήσῃ. Κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύσω ὅτι, ὅπως ὁ Ἰεχωβά, ἦτο καὶ ὁ ὅφρις ἀπατεὼν καὶ ἀμαθὴς καὶ ὅτι ἐξέλεξε τὴν Εὐὰν ἐπειδὴ αὕτη εὐκόλως ἐγοητεύετο ἐνῶ τὸν Ἀδὰμ ὑποπτεύετο ὡς περισσότερον σώφρονα καὶ εὐφυᾶ.

ΖΗΝΟΘΕΜΗΣ.

Μάθε, Δωρίων, ὅτι διὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ ὅχι τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς φρονήσεως ἐννοεῖ

κανεὶς τὰς ἀληθείας τὰς μᾶλλον ὑψηλὰς καὶ τὰς μᾶλλον καθαρὰς. Διὰ τοῦτο καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι συνήθως σκέπτονται ὀλιγώτερον, ἀλλ' εἶνε περισσότερον εὐαίσθητοι τῶν ἀνδρῶν, ἐξηγουῦνται εὐχερέστερον μέχρι τῆς κατανόησεως τῶν θείων. Αὗται ἔχουν μόναι τὸ δῶρον τοῦ προφητεύειν. Διὰ τοῦτο δὲ οὐχὶ ἀλόγως παριστῶσι κάποτε τὸν Κιθαρῶδὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Ἰησοῦν τῆς Ναζαρετ ἐνδεδυμένους ὡς γυναῖκας μὲ ὠραίαν ἐσθῆτα. Ὁ μνητὴς ὅφρις, μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγῃς, Δωρίων, ὑπῆρξε σοφός, προτιμῆσας διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ φωτὸς ἀντὶ τοῦ παχυλοῦ Ἀδὰμ, τὴν Εὐὰν, τὴν λευκοτέραν τοῦ γάλακτος καὶ τῶν ἀστέρων. Ἡ Εὐὰ τὸν ἤκουσεν ἡρέμα καὶ τὸν ἄφησε νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὸ δένδρον τῆς γνώσεως, τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι ὑψοῦντο μέχρι οὐρανοῦ καὶ τὸ ὁποῖον ἐπλημμυρεῖτο ἀπὸ τοῦ θείου πνεύματος ὡς ἀπὸ δρόσον. Τὸ δένδρον αὐτὸ ἐκαλύπτετο ἀπὸ φύλλα, τὰ ὁποῖα ὁμίλουν ὅλας τὰς γλώσσας τῶν μελλουσῶν γενεῶν καὶ τῶν ὁποίων αἱ ἀκούμεναι φωναὶ ἀπετέλουν μίαν ἀμεμπτον συναυλίαν. Οἱ ἄφθινοι καρποὶ ἐχάριζον εἰς τοὺς μεμνημένους οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐγεύοντο, τὴν γνώσιν τῶν μετᾶλλων, τῶν λίθων, τῶν φυτῶν, ὅπως ἐπίσης τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν νόμων. Ἦσαν ὅμως οἱ καρποὶ οὗτοι πύρινοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐφοβοῦντο τὴν ὀδύνην καὶ τὸν θάνατον δὲν ἐτόλμων νὰ τοὺς ἐγγίσουν εἰς τὰ χεῖλη των. Ἡ Εὐὰ λοιπὸν ἀκούσασα πειθηνίως τὰς ὀδηγίας τοῦ ὅφριος, ὑψώθη ὑπεράνω τῶν ματαίων φόβων καὶ ἐπεθύμησε νὰ γευθῇ τοὺς καρποὺς οἱ ὁποῖοι ἐχορήγουν τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ. Ἐπιθυμοῦσα ὅμως ἵνα καὶ ὁ Ἀδὰμ, τὸν ὁποῖον ἠγάπα, ὑψώθῃ μέχρις αὐτῆς τὸν ἔλαβεν ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τὸν ὀδήγησεν εἰς τὸ θαυμάσιον δένδρον, ὅπου δρέπουσα φλογερὸν καρπὸν ἔφαγεν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἔτεινε τὸ ἥμισυ εἰς τὸν σύντροφόν της. Δυστυχῶς ὁ Ἰεχωβά, ὅστις περιεπάτει κατὰ τὴν εἰς τὸν κήπον, τοὺς συνέλαβε καὶ βλέπων ὅτι καθίσταντο σοφοί, ἐθυμώθη μανιωδῶς. Εἰς τὴν ζηλοτυπίαν ὁ Ἰεχωβά ἦτο ἐξαιρετικῶς ἐπιφοβός. Συγκεντρώνων τότε τὰς δυνάμεις του παρήγαγε τοιαύτην ταραχὴν εἰς τὴν κατωτέραν ἀτμοσφαῖραν, ὥστε τὰ δύο ἀσθενῆ πλάσματα κατετρόμαξαν. Ὁ καρπὸς διέφυγε τῶν χειρῶν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ γυνὴ ἐναγκαλιζομένη τὸν λαίμωκον τοῦ δυστυχικοῦ τούτου, τοῦ εἶπε: «Θέλῳ νὰ ἀγαπῶ καὶ νὰ ὑποφέρω μετὰ σοῦ».

Θριαμβεύων ὁ Ἰεχωβά, συνεκράτησε πάντοτε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐὰν καὶ τὴν σποράν των ὅλην, εἰς τὴν κατάπληξιν καὶ τὸν τρόμον. Ἡ ἱκανότης του ἢ ὁποία συνίστατο εἰς τὴν κατασκευὴν χονδροειδῶν μετεώρων, ἐνίκησε τὴν ἐπιστήμην τοῦ ὅφριος τοῦ μουσικοῦ καὶ γεωμέτρου, καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀδικίαν, τὴν ἀγνοίαν, τὴν σκληρότητα καὶ κατέστησε κυρίαρχον ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πονηρόν. Οὕτως κατεδίωξε τὸν Κάιν καὶ τοὺς υἱοὺς του ἐπειδὴ ἦσαν φιλότεχνοι, ἐξολόθρευσε τοὺς Φιλισταίους ἐπειδὴ συνέθετον ἄσματα ὀφρικὰ καὶ μύθους, ὁμοίους τῶν τοῦ Αἰσώπου. Ὑπῆρξεν ὁ ἀδιάλλακτος ἐχθρὸς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς καλλονῆς, ἐπὶ μακροῦς δὲ αἰῶνας μὲ αἷμα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπέτισε τὴν ἡτταν τοῦ περωτοῦ ὅφριος. Εὐτυχῶς εὐρέθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀνθρωποὶ λεπτόνοες, ὅπως ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Πλάτων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος των ἐπανεῦρον τὰς ἰδέας καὶ τὰ σχήματα, τὰ ὁποῖα ὁ ἐχθρὸς τοῦ Ἰεχωβά εἶχε μάτην προσπαθήσει νὰ διδάξῃ εἰς τὴν πρώτην γυναῖκα. Τὸ πνεῦμα τοῦ ὅφριος εὐρίσκειτο ἐντὸς αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἶπεν ὁ Δωρίων, τιμᾶται παρὰ τῶν Ἀθηναίων ὁ ὅφρις. Εἰς τοὺς τελευταίους πάλιν καιροὺς ἀνεφάνησαν τέλος τρία οὐράνια πνεύματα ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν, Ἰησοῦς ὁ ἐκ Γαλιλαίας, Βασιλίδης καὶ Βαλεντίνος, οἱ ὁποῖοι ἔσχον τὴν τύχην νὰ δρέψουν τοὺς λαμπροτέρους καρποὺς τοῦ δένδρου αὐτοῦ τῆς ἐπιστήμης, τοῦ ὁποίου αἱ ρίζαι διαπερῶσι τὴν γῆν, ἡ δὲ κορυφὴ φθάνει τοὺς οὐρανοὺς. Αὐτὰ εἶχον νὰ εἶπω διὰ νὰ ὑπερασπίσω τοὺς χριστιανούς, εἰς τοὺς ὁποίους συχνὰ ἀποδίδουν τῶν Ἰουδαίων τὰ σφάλματα.

ΔΩΡΙΩΝ.

Ἐὰν καλῶς σὲ ἠγνόησα, Ζηνόθεμε, τρεῖς ἀνθρωποὶ θαυμαστοὶ ὁ Ἰησοῦς, ὁ Βασιλίδης καὶ ὁ Βαλεντίνος ἀπεκάλυψαν τὰ μυστήρια τὰ ὁποῖα ἠγνόουν ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλάτων, οἱ φιλόσοφοι τῆς Ἑλλάδος καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ θεὸς Ἐπίκουρος ὅστις μολαταῦτα ἀπηλευθέρωσε τὸν ἄνθρωπον ὅλων τῶν ματαίων φόβων. Θὰ σοῦ εἴμεθα εὐγνώμονες ἂν μᾶς ἔλεγες διὰ τί νῶν μέσων αὐτοὶ οἱ τρεῖς θνητοὶ ἀπέκτησαν γνώσεις αἱ ὁποῖαι διέφυγον τὴν διάνοιαν τῶν σοφῶν.

ΖΗΝΟΘΕΜΗΣ.

Χρεάζεται λοιπὸν τάχα νὰ σοῦ ἐπαναλάβω, Δωρίων, ὅτι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ σκέψις δὲν εἶνε

παρὰ οἱ πρότεροι τῆς νοήσεως βαθμοὶ καὶ ὅτι ἡ ἔκστασις μόνον ὁδηγεῖ εἰς τὰς αἰωνίους ἀληθείας;

ΕΡΜΟΔΩΡΟΣ.

Εἶνε ἀληθές. Ζηνόθεμε, ὅτι ἡ ψυχὴ τρέφεται μὲ ἔκστασιν ὥπως ὁ τέτιξ μὲ δρόσον ἀλλὰ δυνάμεθα ἀκόμη καλλίτερον νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ πνεῦμα μόνον εἶνε ἱκανὸν τελείας ἐκστάσεως καὶ τοῦτο διότι ὁ ἄνθρωπος τριπλοῦς ἐστὶ ἐκ σώματος γήινου συνιστάμενος, ἐκ ψυχῆς λεπτοτέρας ἀλλ' ἐπίσης γήινου, καὶ ἐξ ἀφθάρτου πνεύματος. Ὅταν ἐξερχόμενον τοῦ σώματος ὡς ἐξ ἀνακτόρου περιλίπτοντος αἰφνιδίως εἰς σιγὴν καὶ μόνωσιν, καὶ διασχίζον ἔπειτα μὲ πτέρυγας τῆς ψυχῆς τοὺς κόλπους, τὸ πνεῦμα ἐνοῦται μὲ τὸν θεὸν τότε γεύεται τὰς γλυκύτητας προτέρου θανάτου ἢ μᾶλλον μελλούσης ζωῆς. Διότι θνήσκειν εἶναι ζῆν. Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς ἐκστάσεως ἡ ὁποία ἐπενδύεται θείαν ἀγνότητα, ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει ἐπίσης τὴν ἀπόλυτον χαρὰν καὶ τὴν ἄπειρον ἐπιστήμην καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν νεότητα ἢ ὁποία εἶνε τὸ πᾶν. Καθίσταται τέλειος.

ΝΙΚΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶνε θαυμάσιον. Ἀληθῶς ὁμῶς εἰπεῖν, Ἐρμόδωρε, δὲν βλέπω, διαφορὰν μεγάλην μεταξὺ τοῦ παντὸς καὶ τοῦ μηδενός. Καὶ αὐτῶν τῶν λέξεων ἀκόμη νομίζω στερούμεθα διὰ νὰ κάμωμεν τὴν διάκρισιν. Τὸ ἄπειρον πλησιάζει παραπολὺ μὲ τὸ μηδὲν ἀφ' οὗ καὶ τὰ δύο εἶνε ἀκατανόητα. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ τελειότης στοιχίζει πολὺ ἀκριβὰ ἀφ' οὗ τὴν πληρῶνει κανεὶς μὲ τὴν ὑπαρξίν του καὶ ἀφ' οὗ διὰ νὰ τὴν κατακτήσῃ πρέπει νὰ παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ. Τὸ δυστύχημα τοῦτο, οὔτε αὐτὸς ὁ Θεὸς δὲν ἀπέφυγεν ἀφ' οὗ οἱ φιλόσοφοι ἐπιμένουσι νὰ τὸν τελειοποιήσωσιν. Ἀφ' οὗ ἐπὶ τέλους δὲν γνωρίζομεν τί εἶνε τὸ μὴ ὑπάρχειν, διὰ τὴν ἰδίαν ἀκριβῶς αἰτίαν καὶ τὸ ὑπάρχειν ἀγνοοῦμεν. Τὸ πᾶν μᾶς εἶνε ἀγνωστον. Λέγεται ὅτι εἶνε ἀδύνατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ συνεννοηθῶσι. Μεθ' ὅλον τὸν θόρυβον τῶν φιλονεικιῶν μᾶς ἐγὼ νομίζω ἀπεναντίας ὅτι εἶνε ἀδύνατον οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ τέλος νὰ μὴ συμφωνήσωσιν ἐνταφιασμένοι παραπλεύρως ὑπὸ τὸν ὄγκον τῶν ἀντιφάσεων αἱ ὁποῖαι ἐπικάθηται ὡς τὸ Πήλιον ἐπὶ τῆς Ὀσσης.

ΚΟΤΤΑΣ.

Ἀρέσκομαι πολὺ εἰς τὰ φιλοσοφικά καὶ μελετῶ ταῦτα κατὰ τὰς τῆς σχολῆς μου ὥρας. Δὲν ἐννοῶ ὅμως τὴν φιλοσοφίαν παρὰ εἰς τὰ βιβλία τοῦ Κικέρωνος μόνον. Φέρεται δοῦλοι τὸν μελιτώδη οἶνον.

ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ.

Περίεργον πρᾶγμα. Ὅταν εἶμαι νῆστις ἀναπολῶ πάντοτε τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ παρεκάθητο εἰς τὰ δεῖπνα τῶν καλῶν τυράννων καὶ ὁ σίελος μου πλημμυρεῖ τὸ στόμα. Ἄμα ὅμως γευθῶ τὸν γενναῖον οἶνον τὸν ὁποῖον ἀφθόνως μᾶς προσφέρεις, Λούκιε, ὄνειροπολῶ ἀμέσως ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἡρωϊκὰς μάχας.

Αἰσθάνομαι αἰσχος ὅτι ζῶ εἰς χρόνους ἀδόξους καὶ διὰ τοῦτο ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐλευθερίαν καὶ χύνω κατὰ φαντασίαν τὸ αἷμά μου μετὰ τῶν τελευταίων Ρωμαίων εἰς Φιλίππους.

ΚΟΤΤΑΣ.

Οἱ πρόγονοί μου κατὰ τὴν παρακμὴν τῆς δημοκρατίας ἀπέθανον διὰ τὴν ἐλευθερίαν μετὰ τοῦ Βρούτου. Δύναται τις ὅμως νὰ ὑποπτευθῇ ὅτι ὠνόμαζον πραγματικῶς ἐλευθερίαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ τὴν ιδέαν τοῦ νὰ τὸν κυβερνῶσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι δι' ἐν ἔθνος ἡ ἐλευθερία εἶνε τὸ ὕψιστον τῶν ἀγαθῶν. Καθ' ὅσον ὁμῶς προχωρῶ εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τοσοῦτον πείθομαι, ὅτι μόνον ἀκλόνητος κυβερνήσις δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς πολίτας ἐλευθερίαν. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐξήσκησα τὰ ὑψηλότερα τοῦ κράτους ἀξιώματα καὶ ἡ μακρὰ αὕτη πεῖρα μὲ ἐδίδαξεν, ὅτι ὁ λαὸς πιέζεται κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον διοικεῖται ἀσθενῶς. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πλείστοι τῶν δημαγωγῶν, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ ἐλαττώσωσι τῆς κυβερνήσεως τὰ δικαιώματα, διαπραττοῦσι μέγιστον ἔγκλημα. Ἄν ἡ θύλησις τοῦ ἐνὸς εἶνε κάποτε ἐπιβλαβής, ἡ πάνδημος ὅμως γνώμη καθιστᾷ πᾶσαν ἀποφασιν ἀπραγματοποιήτον. Μέχρι τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μεγαλεῖον τῆς Ρωμαϊκῆς εἰρήνης ἠπλώθη ἐπὶ τὸν κόσμον, οἱ λαοὶ μόνον ὑπὸ εὐφρεῖς μονάρχας ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς.

Ἐπεται συνέχεια.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΗΜΕΡΑ ΑΙΜΑΤΟΣ. Ἀκόμη ἀδυνατῶ νὰ πιστεύσω ἂν ἐξύπνισα κατόπιν ἐνὸς βαρυτάτου ἐφιάλτου, ἢ ἂν πράγματι παρήλασαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὧλων μᾶς τὰ αξιοθρήνητα γεγονότα τῶν τελευταίων αὐτῶν ἡμερῶν.

Φέρω ἀκόμη βαθὺ πένθος εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἔχω τὴν καρδίαν σπαραγμένην καὶ αἱμάσσουσαν.

Ὁ καπνὸς τῆς πυρίτιδος καὶ σήμερον ἀκόμη μὲ κάμνει νὰ ἀσφυκτιῶ καὶ μετέκωφεύουν εἰσέτι αἱ κλαγγαὶ τῶν ὧλων καὶ οἱ ἀλλαλαγμοὶ καὶ οἱ θρῆνοι καὶ τὸ μανιῶδες ποδοδόλημα τῶν ἵππων τῶν ἐπελαυνόντων, καὶ ὁ γογγυσμὸς τῶν ἀτυχῶν ζώων, διαγραφόντων ἐν ἀτυχῆς ἡμικύκλιον καὶ πιπτόντων μετὰ τῶν ἀναβατῶν αὐτῶν καταγῆς ἐν σφαδαγμοῖς καὶ αἷμασι...

Θεέ μου! Ἐπὶ τέλους ποῖος μέγας Ἀθῶς, μάρτυς ἢ ἅγιος, κατηράσθη εἰς στιγμὴν ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆς, περιφρονούμενος ἢ καθυβριζόμενος, τὸν δυστυχῆ αὐτὸν τόπον;

Ἦξιζαν ἄρα γε τὰ ἁμαρτήματά μας μιᾶς τοιαύτης τιμωρίας, μιᾶς πενθημέρου ἐπαναστάσεως, μιᾶς φρενιτιδος, ἀνατρεψιάς τὰ πάντα, ἐνὸς ἐμφυλίου σπαραγμοῦ, μιᾶς διασταυρώσεως σφαιρῶν, ἐνὸς παραποταμίου αἵματος ἀναμειχθέντος μὲ τὸν βόρβορον τῶν ὁδῶν, μὲ τὴν λάσπην τῶν πεζοδρομίων καὶ ἀποψυχέντος ἀπὸ ἐνα βορρᾶν παγερὸν ὡς ὁ θάνατος καὶ ἀκατάσχετον ὡς ἐκεῖνο;

Ἰδὼς τὰ ἁμαρτήματά μας νὰ εἶνε ἀμέτρητα ὡς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ νὰ ἐπλήθυναν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ἦτο ἡ τιμωρία ἐκείνη μία φοβέρα διὰ τὰς κακίας μας καὶ μία ὑπενθύμισις, ὅτι ἐλθμονόησαμεν τὸν Θεὸν μας. Τίς οἶδε...

Ἐν τούτοις, τότε ὅπου αἱ ἡμέραι ἐκείναι παρήλθον καὶ τὸ μέγα δέος ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰς ψυχὰς ὧλων καὶ τὰ βλέμματα δύνανται νὰ ἀποτινάξουν τὴν ἀχλὺν τῶν μαύρων θεαμάτων καὶ τὸν ἄλυκον πέπλον τοῦ αἵματος καὶ νὰ στραφῶσιν ἐλευθερότερα γύρω καὶ νὰ προσβλέψωσιν ἡρεμότερα μακρότερα, τάχα θὰ ἀναγνωρίσωμεν τί ἐκινδύνευσεν οὕτω καὶ τί ἀπωλέσθη καὶ τί ἐδημιουργήθη; πόσας λαβὰς ἐχάσαμεν καὶ πόσα ἐρείσματα ἐδώσαμεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, καὶ πόσον οὕτω ὑπολειπόμεθα ἑαυτῶν σήμερον;

Ὁ μέγας Ἀθῶς, ὅστις μᾶς ἐδοκίμασε διὰ τῆς ὀργῆς του καὶ τῆς ἀγανακτήσεώς του, τάχα ἐξηνυμένισθη ἤδη, διὰ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀνανήψω-

μεν καὶ νὰ διδαχθῶμεν οὕτω ἐκ τοῦ μαθήματός του, τοῦ τόσον αὐστηροῦ καὶ τόσον ἀμειλίχτου;

Θὰ ἀναλογιζόμεθα τάχα εἰς τὸ μέλλον τὰς πικρὰς ἡμέρας ποῦ διήλθαμεν, τὰς μαύρας νύκτας τοῦ τρόμου καὶ τῆς φρίκης, τὸ ἀδελφικὸν αἷμα ποῦ ἐχύθη εἰς μίαν ὥραν μανιακῆς ἀλλοφροσύνης;

Ὁ καπνὸς τῆς πυρίτιδος ἀκόμη μὲ κάμνει νὰ ἀσφυκτιῶ καὶ μετέκωφεύουν ἀκόμη αἱ κλαγγαὶ τῶν ὧλων καὶ οἱ ἀλλαλαγμοὶ καὶ οἱ θρῆνοι καὶ τὸ μανιῶδες ποδοδόλημα τῶν ἵππων καταπατούντων εἰς ἐπέλασιν ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιά, καὶ ὁ γογγυσμὸς τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων τετραπόδων τῶν διαγραφόντων ὀδυνηρὰ σήματα καὶ πιπτόντων μετὰ τῶν ἀναβατῶν αὐτῶν ἱππέων καταγῆς μετὰ γδούπου ἐν σφαδαγμοῖς καὶ αἷμασι...

Ἄν πραγματικῶς παρήλασε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὁ ἀδελφικὸς ἐκεῖνος σπαραγμὸς τῆς 8 Νοεμβρίου, καὶ δὲν ἦτο ἐφιάλτης ἀπαισίος τὸ ἀτελεύτητον διάστημα τῆς πενθημέρου ἐκείνης τραγικῆς αὐτοκαταδίκης μας, ἃς εὐχνηθῶμεν πάντες ἐν μετανοίᾳ ψυχῆς καὶ ἐν συντριβῇ καρδίας εἰς τὸν Θεὸν τοῦ ἐλέου καὶ τοῦ οἴκτου νὰ ἐπιβοηθήσῃ εἰς ἡμᾶς ἀμετακλήτως ἐπιεικῆς καὶ διὰ πάντα γαλήνιος — δοκιμασθέντας ὑπὲρ τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις καὶ ὑπὲρ τὴν κακίαν μας...

ΚΑΤΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΓΓΡΑΦΗ Ἐκ τοῦ ταξιδίου τοῦ ὁποῖον ἐκαμεν ἡ ναυτικὴ Μοῖρα ἀνὰ τὰ παράλια τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὀφείλομεν χάριτας εἰς τὴν τέως Κυβερνήσιν, ὁ ἡμερησίος τύπος ἀνέγραψε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ πληρεστέραν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀκροτάτου ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὁποῖον μετέδωσαν τὰ ἡμέτερα πολεμικὰ πλοῖα, ἀφ' οὗ ποὺδὴποτε καὶ ἂν διήλθον, χωρὶς νὰ παραλείψῃ νὰ ἐξάσῃ τὴν ἀρίστην ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἀφῆκαν τὰ πληρώματα αὐτῶν εἰς ὁμογενεῖς καὶ ξένους, ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν μέχρι τοῦ τελευταίου ναύτου.

Ὁ ἡμέτερος τύπος εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἀληθῶς ἐκαμε τὸ καθῆκόν του, ἀλλὰ τάχα τοῦτο εἶνε ἀρκετὸν διὰ νὰ μάθῃ ἀδιαφόρως καὶ ἀνευ ἐλαφρῆς τινος τήψεως, ὅτι μὴ μεταχειρισθεῖς πάντοτε, ἂν ὅχι ὁμοίαν, τοῦλάχιστον ἐφεκτικὴν

γλῶσσαν διὰ τὰ διὰφθορα ἐσωτερικὰ πράγματα τοῦ τόπου, ἐγένετο ἀφ' ὁρμῆς, νὰ εὐρωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀζηυματικοὶ ἐκεῖ, μάλιστα ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ διασκεδάζοντες, τὰ νέηθη μιᾶς κάποιας δυσπιστίας καὶ ἐπιθυλᾶεως.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Μοίρας ἐφάνησαν ἄλλοι
τῶν τελευταίων ἐπαίνων τῶν Ἀθηναϊκῶν φύλ-
λων, ἀλλὰ τάχα οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ δὲν εἶνε οἱ
ἴδιοι μὲ ἐκείνους οἱ ὅποιοι μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀ-
κόμῃ χρόνου, πότε κεκαλυμμένως καὶ πότε ἀπρο-
καλύπτως, κατηγγέλλοντο ἀπὸ τῶν σπηλῶν, εὐ-
τυχῶς ὅχι τῶν περιούσιότερων ἐφημεριδῶν, ὥς ε-
ργοὶ καὶ καφενηόμενοι καὶ μηδὲν πράττοντες,
ἀλλὰ παραμελοῦντες τὰ ἑαυτῶν καὶ τὰ πρὸς τὴν
πατρίδα καθήκοντα;

Δεδομένου τώρα ὅτι ἡ ἀμετροέπεια αὕτη ἐτη-
ρηῆν πολλάκις διὰ πάντα τῆς πολιτείας κλάδον.
φαντάζεσθε πλέον εἰς ποίαν θέσιν εὐρέθισαν οἱ
ἄνθρωποι αὐτοί, αἰσθανόμενοι ὅλην τὴν ὑπο-
χρέωσιν νὰ διασκεδάσωσι, ἐφ' ὅσον ἦτο τοῦτο
δυνατόν, μίαν τοιαύτην γενικευμένην γνώμην,
σχηματισθεῖσαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκων τῶν ἐκάστοτε
ἐν τῷ τύπῳ ἀπροορέτως καὶ ὑπεράγαν ἔλευ-
θεροστώμας διεκτραγωδομένων ἐσωτερικῶν ἡ-
μῶν πραγμάτων;

Κάποιος αξιωματικὸς μᾶς ἔλεγεν ὅτι, τὴν ἐπαύριον τῆς ἀφίξεως τῆς Μοίρας ἐν Σμύρνῃ, ἐγγώριον ἡὺλλον ἀνεδημοσίευσεν ἄρθρον ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, ἐν ᾧ ὑμνουμένον τοῦ κ. Βουδούρη, ὡς ἐργαζομένου ὑπὲρ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ Ἑθνικοῦ φρονήματος, ὑμνολογεῖτο συγχρόνως οὗτος καὶ ὡς ὁ ἄνθρωπος ὁ σχών τὸ θάρρος νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ καθήκοντος τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Ναυτικοῦ τοὺς παραμελοῦντας ἀξιοθρηνητῶς ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἀποστολὴν των.

Καὶ δὲν γνωρίζομεν, ἀληθῶς, πῶς καὶ διατὶ ἀνεδημοσιεύθη τὸ τοιοῦτον ἄρθρον, ἀλλὰ τάχα ἦτο καμμία ἀνάγκη νὰ δημοσιευθῇ τοῦτο εἰς ἀθηναϊκὴν ἡμερίδα, εἰς παραμονὰς μάλιστα τοῦ ἐκπλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου δι' ὕδατα, τὰ ὅποια θραύονται στενάζοντες εἰς χώρας ὅπου προσδυνεῖται μὲ τὴν θρησκείαν κρύφα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία;

Καὶ μᾶς εἶπε κατόπιν ὁ φίλος ἀξιωματικός, ὅτι κερδίσας ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ψυχὴν τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, ἠρωτᾷτο ἐὰν ἔχωμεν Δικαιοσύνην, Στρατόν, Παιδείαν, Κλῆρον, καὶ ὅτι ἔδλεπε δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἠθόρνετο θερμῶς περιπτύξεις, ἐπὶ τῇ ἐνθαρρυντικῇ διαβεβαίώσει του.

Οὔτε ἡ καθοδὸς ἐκείνη τῶν ὑπεργήρων μονα-
χῶν τῶν Ἁγίων Τόπων, καὶ τὰ προσκυνήματα
ἐπὶ τῶν πλοίων καὶ τὰ φιλήματα ἐπὶ τῶν κατα-
στρωμάτων, μᾶς ἐξωμολογεῖτο οὗτος, τὸν συγε-
κίνησαν τόσον ὅσον τὰ δάκρυα καὶ οἱ ἐναγκαλι-

σμοί ἐκεῖνοι τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν ἡμᾶς, τῶν διαβεβαιουμένων ὅτι ἔχομεν καὶ Δικαιοσύνην καὶ Στρατόν καὶ Ναυτικόν καὶ Παιδείαν καὶ Κλήρον, ἀνθρώπινα πάντα ταῦτα, καὶ ἂν ὄχι τέλεια, ὑποφέρτῃ τοῦλάχιστον.

Τάχα τὸ μικρὸν αὐτὸ σημεῖωμα θὰ χρησιμεύ-
σῃ εἰς τίποτε;

Οἱ ἀκράτῃτοι πατριῶται τοῦ τύπου δὲν νομίζουσι ὅτι εἶνε ἐπιζήμιον διὰ τὸν ἕξω Ἑλληνισμόν ἢ μεγαλοποιήσις τῶν πραγμάτων;

Χωρὶς νὰ νομιζώμεν ὅτι ἀποτελοῦμεν ἰδανικὸν κράτους, δὲν πιστεύομεν νὰ ἔχωσι τὰ παρ' ἡμῖν τόσον κακῶς, ὥστε ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ ἱερὰ ἡμῶν ἐξωτερικὰ συμφέροντα νὰ ἀναλυσώμεθα εἰς θρήνους καὶ νὰ παραδέρνωμεν εἰς κοπετούς, διεκτραγωδοῦντες τελεῖαν παραλυσίαν.

Εἶνε ἐγκληματικῶς ἄδικον, νομίζομεν, νὰ δη-
λητηριάζωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τοὺς ὑπο-
δούλους ἀδελφούς μας.

ΟΛΙΓΑ ΠΕΡΙ ΓΥΖΗ. Πρὸ εἰκοσιμῶν ἡμερῶν
ἔκλεισεν ἡ μεγάλη Καλ-
λιτεχνικὴ ἔκθεσις τοῦ Μονάχου καὶ τὰ ἔργα τοῦ
Γύζη τὰ θαυμασθέντα παρὰ τοῦς πίνακας τοῦ
Μπαίκλιν καὶ τοῦ Λάϊβλ, τῶν συναποθανόντων
μετὰ τοῦ Γύζη τιτάνων τῆς ζωγραφικῆς, ἐξη-
τήθησαν διὰ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς
Βιέννης καὶ ἀργότερα διὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν Πα-
ρισίων.

Ὁ γνωστός τεχνοκρίτης τοῦ «Βήματος» τῆς
Ρώμης, γράφων περὶ Πύζη λέγει· μετὰ τὸν ἄλλον:

«Τὸ εὐγενὲς αἰσθημα διαπνέει καὶ ἐξευγενί-
«ζει πᾶν ὅ,τι ἐπιχειρεῖ ὁ Ἕλλην καλλιτέχνης.
«ὅστις ἐπιχειρεῖ τὰ πάντα καὶ τοῦ ὁποίου τὰ
«ἔργα θά ἐλιθορᾶσιν σημαντικά ἐπὶ τῆς Γερ-
«μανικῆς τέχνης».

Δὲν γνωρίζομεν τώρα, περιῆλθον τάχα εἰς γινῶ-
σιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ ἀνωτέρω ;
Ἐμαθαν οἱ ἀρμόδιοι ὅτι αἱ πλείσται τῶν εἰκό-
νων τοῦ ἀληθοῦς μεγάλου Ἑλλήνωνος ζωγράφου
ἐπωλήθησαν εἰς ὑψηλοτάτας τιμὰς καὶ ὅτι κιν-
δυνεύει νὰ μείνῃ ἰδιοκτησία τῶν ξένων ὁλόκλη-
ρον τὸ ἔργον τοῦ ὁμογενοῦς καλλιτέχνου, διὰ τὸ
ὅποιον ὁσημέραι θυμῶι ὁλόκληρος ὁ Εὐρωπαϊ-
κὸς κόσμος ;

Ἡ τάχα ἡ κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ
μερικὰς ἑκατοστίας χιλιάδων δραχμῶν πρὸς ἀ-
πόκτησιν μιᾶς σειρᾶς, ἐκτῶν ἀπωλήτων ἀκόμη;

Βέβαια δὲν εἴμεθα τόσον ἀπλοϊκοὶ διὰ τὸ νο-
μιζόμεν ὅτι παίζομεν μετὰ τὸν χρυσόν, διασκεδύ-
ζοντες, ἀλλὰ τάχα δὲν εἶνε δυνατόν να θεωρηθῇ
ζητημα δημοσίας ἀνάγκης, ἂν ὅχι τίποτε ἄλλο,
καὶ ἡ ἀγορά μερικῶν εἰκόνων τοῦ Γ' ὕψους;

Μόνον ἡ ἐξαγορὰ τῶν κτημάτων | Στεφάνου δικ
ἀποτελεῖ ζήτημα δημοσίας ἀνάγκης ;

Ὁμολογοῦμεν, ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ, ὅτι στενοχωρούμεθα εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γράψωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ κυβερνήσις, ἐπομένως τὸ Κράτος, δὲν θὰ εὔρῃ μίαν ἡμέραν κανένα λόγον διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν πρὸς ἓν τόσον ἐπιβαλλόμενον καθῆκον.

Προχθές ἀκόμη ὁ κ. Ἰακωβίδης πρὸς συντάκτην τοῦ «Ἀσπεως» ἔλεγεν ἐπὶ λέξει:

« Ἐχω πάντοτε ὡς ὄνειρον νὰ ἐγκαινιάσω τὸ
« Ἑλληνικὸν τιμῆμα τῆς Πινακοθήκης μὲ εἰκό-
« νας τοῦ Γύζη καὶ δὲν ἐγκατέλειψα ὡς τότε τὴν
« ἐλπίδα.

« Οἱ Ἕλληνες τοῦ Μονάχου ἀπέστειλαν ἀναφο-
 « ρὰν πρὸς τὴν κυβέρνησιν ζητοῦντες νὰ ἀγορα-
 « σθοῦν παρ' αὐτῆς δύο ἢ τρία ἔργα τοῦ Γύζη ».

Ἡ κυβερνησις βεβαίως θὰ ἔλαβε αὐτὴν τὴν ἀναφοράν.

Μήπως οὐκ ἔν ἡ δύο ἔργα τοῦ Γύζην δὲν ἔχει ἡ
Ἑλλάς ὀλίγα χρήματα νὰ διαθέσῃ; ἢ τάχα δὲν
τὰ θεωρεῖ ἄξια διὰ τὴν κλειστήν — ἀλλοίμονον!
— ἀκόμη Πινακοθήκην μας;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ τελευταία μεγάλη
Καλλιτεχνική ἐκθεσις τοῦ Μονάχου — διὰ να
ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀρθροῦ διὰ μας
καὶ να μὴ ματαιοπονωμέν, ἀνωθέως ἴδως, —
κατέστησε παγκόσμιον τὸν προῶρος ἀποθανόντα
Ἕλληνα ζωγράφον.

Ὁ φόβος δὲ ὁ ὁποῖος συνεῖχε τοὺς θαυμαστούς καὶ φίλους του, ὅτι ὀπλὰδὴ ἦτο ἐνδεχόμενον ἡ γειτνιασίς του μὲ τοὺς ἡμιθέους τῆς Τέχνης τὸν Λαίβλ καὶ τὸν Μπαϊκλιν, νὰ ἀμαυρώσῃ κάπως τὴν αἴγλην του, διεσκεδάσθη παντελῶς. Ἀκριβῶς κατ' αὐτὸν τὸν ἐνδοξον τρόπον ὁ Γύζης εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἰωνιότητα τῆς ἀθανάτου Τέχνης.

ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΑ Τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἐκ-
θέσεως τῶν χρυσανθέμων ἐ-
μείνα ἐπὶ ὥρας εἰς τὴν μεγάλων αἰθουσάν τοῦ
Παρθενοῦ, ἐν μέσῳ ὧν τὴν χρωμάτων καὶ
τῶν ἄλλων ἁγίων ἀνθρώπων.

Μοῦ ἐβλίβε τὴν ψυχὴν ἡ ἰδέα ὅτι τὴν ἐπαυ-
ριον δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον ὁ θεσσαυρὸς ἐκεῖνος
τῶν παραδόξων σχηματῶν, μὲ τὰς διαφορὰς καὶ
ἀνομοιότητας, τὰς ἐδῶ λεπτὰς καὶ ὁμοιώτους,
καὶ τὰς παρῆκεν καταφανεῖς καὶ καθαρωτάτας

Τὸ ἰδιότροπον Ἰαπωνικὸν ἄνθος παιδιοῦ πο-
νον ὑφ' ἑνὸς ἀπαλῶς καὶ ὑποχρύσου ἡμιφωτός,
ἐφαίνετο ἐκεῖ παραδοξότερον, πλέον παράδοξον
ἢ ὅτι πράγματι εἶνε.

Ἐνόμιζε κανεῖς ὅτι κάθε στιγμήν παύσεις
φῶς καὶ σχήματα, ἐδέχετο ἄλλας ἀνταυγείας καὶ
ἄλλας φωτοσκιάσεις, καὶ ἐθάμβωνε τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς καὶ ἐξήλπε τὰς αἰσθήσεις καὶ ἐνύσσε τὴν
καρδίαν μέγχοι πόνου.

Δὲν γνωρίζω διατί εἶνε τόσον μυστηριώδες καὶ τόσον ἀλλόκοτον μὲ τοὺς ἀραχνοειδεῖς του πλοκάμους, μὲ τοὺς δακτύλους του τοὺς εὐθεῖς καὶ ἀκάμπτους, μὲ τὰ, ὡς ψύλλα φανταστικῶν καὶ ἀνυπάρκτων ἀνθέων, πέταλά του, μὲ τὴν χιονώδη λευκότητά του; τὴν χρυσὴν του ἀνέησιν, τὴν ἀργυρᾶν του ἀκμὴν, τὴν ποικιλίαν του καὶ τὸν πολυσυνθετισμὸν του, τὸν ὅποιον ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ τις πλήρη καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἀκριβῶς.

Πιστεύει κανείς ότι έχουν ψυχήν τὰ ἄνθη αὐτά,
μίαν ψυχήν ψυχρὰν καὶ ἀδιάρροον καὶ ὅτι ζοῦν
ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου ζῶνι ἀπόκοσμον καὶ
ἐσωτέραν.

Ὁμοιάζουν κάπως με τὰς γυναῖκας, τὰ παρόδοξα αὐτὰ ἄνθη καὶ με τὰς ἀμφιδόλους φθινοπωρινὰς δύσεις, ἀλλὰ φαίνονται μυστηριωδέστερα ἐκείνων καὶ πλέον πλοῦσια εἰς ἐναλλαγὰς καὶ λεπτότητας τῶν χρωμάτων καὶ ἀποχρώσεων, τὰς ὁποίας ἐξατμίζει εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ κρυερὸν λυκόφωσ.

Καὶ τὰ ἐβλεπα ἐκεῖ ἐνδεδυμένα ὅλον τὸν ἀμύ-
θητον πλοῦτον τοῦ ἰσπίδος καὶ τοῦ σαπφείου
καὶ τοῦ σμαράγδου καὶ τοῦ τοπαζίου καὶ τοῦ
ἀμεθύστου, φωτιζόμενα ἀπὸ ἱριδας ἀδαμάντων
καὶ καθρεπτιζόμενα εἰς πελάγη ὀφθαλμῶν, ἀπα-
θῆ ὅμως καὶ ἀδιάφορα καὶ ξένα πρὸς ὅλην ἐκεῖ-
νην τὴν γύρω ἐκχειλίζουσαν ζωὴν, ἥτις τὰ πε-
ριέβαλε μὲ θωπείας καὶ μὲ φιλήματα καὶ μὲ
ἀγάπην.

Καὶ τὰ ἔθλεπα ἀκόμη νὰ ἀναπαύωνται ἀπα-
θῶς ἐντελῶς καὶ ἀταράχως ἐπὶ στηθῶν καὶ νὰ
κλίνουν ἐπὶ γονάτων καὶ νὰ φέρονται διὰ χει-
ρῶν, ὡς αὐτὰ ἄβρον καὶ λεπτοδακτύλων, καὶ νὰ
προσφέρωνται καὶ νὰ ἀνταλλάσσωνται ἀμάραντα
καὶ νωπά, ἀλλὰ καὶ ψυχρὰ πάντοτε.

Καὶ τὰ ἐδωλεπα ἐθρηγμένα εἰς τὸ ὁσπεδόν, πα-
τημένα εἰς τοὺς οὐδοὺς τῶν θυρῶν, ξεφυλλισμένα
καὶ ἀγνώριστα, συναποφερόμενα ὑπὸ τὰ ὑποδή-
ματα ὡς ῥάκη παραμορφωμένα καὶ οἰκτρά ἀπὸ
τῶν διαδρόμων εἰς τὴν κλίμακα καὶ ὕστερα εἰς
τὰς ὁδοὺς. . .

Καὶ ὥς ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ τὸ φῶς ἐγίνετο ἀμυδρότερον ἐντὸς τῆς αἰθούσης, τὰ ἐδίεπα γιγάντια, συγκεχυμένα, τερατώδη, τρομερά, μὲ κατὶ φύλλα ὡς δάκτυλα νεκρῶν, μὲ κλάδους ὡς σκελετούς, μὲ ἕνα μυστηριώδη τρομόν εἰς τὴν παγεράν τὴν ἀκίνησίαν, μὲ μίαν κρύαν στυλνότη-
τητα τῶν πετάλων τῶν, ὡσεὶ ὁσῶν ἀναγεγυμνω-
μένων. . . .

Και όταν αργότερα ευρέθην εις τὰς οδοὺς καὶ ἐβόδισα πρὸς τὰ ἔξω, εἶδα τὰ αὐτὰ χρυσάνθεμα τοῦ Παρθασοῦ, τὰ ἄθωα καὶ τὰ πολυχρώμα, γὰρ σκορπίζονται εἰς τὸν Σαρωνικὸν ἀπὸ μίαν δύσιν μοναδικὴν καὶ θαυμασίαν...

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΙΑ ΤΑ ΑΥΣΤΡΙΑΚΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ αναγγέλλει εις τους φίλους του ποιητού Ροβέρτου Χάμερλιγγ, του συγγραφέως της περιωνύμου "Ασπασίας" και τόσων άλλων ωραίων έργων, ότι εις το άρχετον του έν Βιέννη φιλολογικου φροντιστηρίου εύρίσκονται τρεις πραγματεΐαι του ποιητού, τας οποίας έγραψε τῷ 1852-53 ως μέλος του φροντιστηρίου ή μία πραγματευομένη περί της ποιητικής τέχνης του Ορατίου είνε λατινιστί γεγραμμένη, έκ των άλλων δύο αΐ οποΐαι εγράφησαν γερμανιστί ή μία πραγματεύεται περί των παρομοιώσεων της "Ιλιάδος" και ή άλλη "περί του πλατωνικου μύθου της περιφορας των θεών έν τῷ Φαίδρω".

Ο ΔΗΜΟΤΙΚΩΤΕΡΟΣ κωμικός ποιητής της Πολωνίας, ο Μιχαήλ Μπαλουκι ητοικτόνησε πρό των εβδομάδων εις έν δασύλλιον παρά την Κρακοβίαν. Ο Μπαλουκι υπήρξε γονιμώτατος συγγραφέως κωμωδιών και κωμικών σκηνών, τά δε θέματα των έργων του ήντλησεν από την πατρίδα του· τά ήθη της Πολωνίας και ιδίαι της Κρακοβίας διακωμωδεΐ, και τά κοινωνικά και πολιτικά ελαττώματα γελοιογραφεί επί το υπερβολικώτερον. Αΐ κωμωδΐαι του των οποίων τό άλας είνε κάπως χονδρόν εθεωρήθησαν ως κοινωνικαί sátυραι. Όλη ή Πολωνία εκάγχασεν επί 37 η με τους τύπους του τους κωμικούς και τας σκηνας του τας sátυρικας. Εις τό έργον του υπάρχει πολύ φαιδρότης και πολυ δλίγη πικρία. Ο Μπαλουκι ήσθάνετο την ανάγκην να γελάση και να κάμη και τους άλλους να γελάσουν ή δε δύναμις του συνίσταται εις την δράσιν και όχι εις τό ύφος. Η δημοτικότης του εξηκολούθησεν άμείωτος επί 40 έτη και τον συνάδενσε μέχρι του τάφου. Τινες θέλοντες να εξηγήσουν τον μυστηριώδη θάνατον του κωμωδιογράφου απέδωσαν αυτόν εις την επίθεσιν της κριτικής κατά του τελευταίου έργου του. Αλλά τούτο δεν είνε αληθές· ή κριτική εδείχθη ανέκαθεν μέχρι υπερβολής επιεικής προς αυτόν, τό δε κοινόν τον ήγάπα επίσης μέχρι υπερβολής· απόδειξις ότι εις τά διάφορα πολωνικά θέατρα παριστάνονται είκοσι τρία διάφορα έργα του.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΤΟΥ ΛΟΥΒΡΟΥ πλουτίζεται προσεχώς με μεγάλην συλλογήν αρχαιοτήτων, προερχομένων εκ των ανασκαφών των Σούσων έν Περσία. Ατμόπλοιοι του κράτους μεταφέρει τά πολύτιμα κειμήλια εις Γαλλίαν, ή οποία έχει τό αποκλειστικόν προνόμιον των ανασκαφών έν Περσία. Τό προνόμιον ήγοράσθη δι' εκατόν χιλ. φράγκων και ένός ταπητοφυγμήματος των Γοβελίνων.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΡΗΤΗ. Εις την "Εφημερίδα της "Ελληνικής σπουδής" έν Λονδίνο εδημοσίευσεν ο ένεργών τας έν Κρήτη αρχαιολογικάς ανασκαφάς διάσημος Άγγλος αρχαιολόγος Έβαν, πλήρη και λεπτομερή έκθεσιν των σπουδαιωτάτων διά την επιστήμην εργασιών του.

Έκ της εκθέσεως του σοφου αρχαιολόγου έρχονται εις φώς πράγματα έντελώς νέα περί της αναπτύξεως του Έλληνικου πολιτισμού.

Τά τεκμήρια τά οποΐα είδον τό φώς, αποδεικνύουν την ύπαρξιν παλαιωτάτου Έλληνικου πολιτισμού συγγενους προς την Αιγυπτιακήν τέχνην, ουδεμίαν έχοντος σχέσιν όμως έν τῷ ρυθμῷ και τῷ τύπῳ προς αυτήν, αναδεικνύοντος δε ιδίαν ατομικότητα και δύναμιν.

Ο Έβανς εξέχωσεν ήδη τό άνάκτορον της πόλεως Κνωσσου, έφερε δε εις φώς τον μυθικόν Λαβύρινθον, τουλάχιστον ως ούτος είναι γνωστός εκ των περιγήμεων περιγραφών της διαρρυθμίσσεως του της πολυπλόκου και μυστηριώδους. Η έσωτερική του διασκευή είνε παραδοξοτάτη και λίαν περίεργος. Βλέπει τις ένάλλάξ μεγάλας αίθουσας και μικρά δωμάτια συγκινονοούντα με μακρούς διαδρόμους.

Τά τεμάχια των διαφόρων ζωγραφημάτων είνε εκτάκτου ένδιαφέροντος. Είκονες με προσωπογραφίας φυσικού μεγέθους, τοποθεσίαι, διάφοροι συνθέσεις κινούν την κατάπληξιν και τον θαυμασμόν. Εκτός των εύρημάτων αυτών ανεκαλύφθησαν εις Κνωσσόν και έγγραφα άκόμη. Χιλιάδες μικρών πινάκων έξ άγύρου, άλλοι με χαρακτήρας γραμμικούς και άλλοι με τοιούτους ζωγραφικούς αποτελούν κατά τον Έβανς τους λογαριασμούς του Βασιλέως αλλά δεν ομοιάζουν αΐ γραμμαΐ των ούτε προς τά Άσσυριακά γράμματα, ούτε προς τά Αιγυπτιακά.

Παριστώσιν επομένως τά πρώτα ίχνη της Έλλην. γραφής. Οΐ ζωγραφικοί χαρακτήρες προσθέτως αποτελούν κάποιον ιδιωτισμόν γραφής Κριτικής. Έν δλίγοις τοιούτον είνε τό άνάκτορον του Μίνωος, ο περίφημος Λαβύρινθος, ο οποΐος φαίνεται ότι κατεστράφη διά πυρπολήσεως άφου πρώτον διηρπάγη υπό επιδρομών.

Έν πάση περιπτώσει αΐ υπό τον Έβανς ανασκαφαί της Κρήτης πρόκειται να παρήκωσι εις την αρχαιολογίαν σπουδαιότητας και αξιοσημειώτους υπηρεσίας.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ κ. Βλάχος υπέβαλε πρό ήμερών την παραίτησιν του, και έγινετο δεκτή. Άς ελπίσωμεν ότι ή διεύθυνσις θά δοθῇ εις άνδρα έννοούντα την πρόοδον έν τη τέχνη και μη περιορίζοντα αυτήν εις τά στενά όρια της ως εκ συστήματος διπισθοδρομικής αντίληψεως, παρέχοντα δε τας έγγνήσεις, τας οποΐας απαιτεί ή θέσις διευθυντού του Βασιλικου θεάτρου.

Η διεύθυνσις του Θεάτρου περιήλθε προσωρινώς, μετά την άποδοχήν της παραίτησεως του κ. Βλάχου, εις τον κ. Στεφάνου, γενικόν γραμματέα, εις τον όποιον άνετέθη και ή εΐσήγησις της Κριτικής Έπιτροπής, ήτις παραμένει ή ιδία.

Τό λοιπόν προσωπικόν δεν ήλλαξε συνεπληρώθη δε διά της προσλήψεως και νέων προσώπων.

Τό πρόγραμμα των εγκαινίων, εάν είνε ακριβές τό δημοσιευθέν και άν ενεκριθή υπό της Α. Μ. του Βασιλέως, είνε ποικίλον και κατηρητισμένον μετ' άρχετης προσοχής και επιμελείας.

Διαιρείται εις τρία μέρη, έναλλάσσονται δε εις μουσικά τεμάχια, εις απαγγελίας μονολόγων και εις πα-

ραστάσεις μονοπρακτους κωμωδιών και δραματιών. Η άρχήστρα της Μουσικής Έταιρίας θά εκτελέση τό ένόργανον μέρος του προγράμματος, εις τό όποιον μεταξύ άλλων αναγράφεται και ο "Χορός των Άνθέων" εκ της Φλώρας Μιράμπιλη του ήμετέρου Σαμάρα.

ΕΔΟΘΗ έσχάτως εις τό δημοτικόν θέατρον υπό του έξ έρασιτεχνών θιάσου της "Έταιρείας προς διδασκαλίαν των αρχαίων δραμάτων," ή "Ιριγένεια έν Ταύροις του Έδριπίδου.

Οΐ διδάξαντες τά κύρια πρόσωπα της τραγωδίας κ. Κυπαρίσσης και δεσποινίς Αποστόλου, άνεξαρήτως του άν όντως διεργήνευσαν τον χαρακτήρα της αρχαίας τραγωδίας, έφάνησαν μελετημένοι και είνε άξιοι συγχαρητηρίων διά την φιλοπονίαν των.

Η έρμηνεύσασα τό πρόσωπον της Άθηνάς, μόλις δεκατετραέτις κόρη (!) με την περιεφραλίαν που έφερε και τό δόρυ που έκράτει, έφάνητο μάλλον ένα μικρό άγγελουδάκι απαγγέλλον μίαν ήπλιαν προσευχήν.

Περί του δυνατού της μελοποιήσεως των χορικών της τραγωδίας, ο αναγνώστης εΐμπορεί να εύρη γενικάς ιδέας εις τό περί "Εθνικής μουσικής" άθρον τό περιεχόμενον εις τό τεύχος τούτο.

Η δε μελοποιήσις των χορικών της "Ιριγενείας υπό του κ. Παχτίκου, ένα πράγμα κυρίως μάς έφάνερωσε, την άκραν άνεκτικότητα του αθηναϊκου κοινου ένόπιον έργου τελείως λανθασμένου αισθητικώς, και ιδεολογικώς, οργανικώς δε μαρτυρούντος, παντελή άγνοιαν παντός τεχνικου νόμου, εύλογον άλλως τε άγνοιαν διά τον συνθέτην τον γνωρίζοντα μόνον δλίγην θεωρίαν μουσικής. Και ή άνεκτικότης του αθηναϊκου κοινου ίσως τρανώτερον έφανερώθη όταν, κατά την γενομένην έν τη "Αρχαιολογική Έταιρεία" διάλεξιν υπό του κ. Παχτίκου επί της μελοποιΐας των χορικών, επετροπή εις αυτόν να εΐπῃ, την 20ην Οκτωβρίου του πολιτισμένου έτους 1901 πρό κοινου μορφωμένου, την έξῃς φράσιν—"Η μουσική παρά τοΐς νεωτέροις ουδένα άλλον σκοπόν έχει ή αυτήν απλώς την αισθητικήν τέχνην".

Έκ της "Ιριγενείας έν Ταύροις

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η ΕΠΙΣΤΟΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΜΟΖΑΡΤ. Εις τό Μιλάνον ο Μότσαρτ είχε λάβῃ παραγγελίαν από τον έργολάβον Καστιλιών να συνθέσῃ έν μελόδραμα τό όποιον θά παριστάνετο περί τά τέλη του 1770. Τό μελόδραμα εις τρεις πράξεις θά έφερε τον τίτλον "Μιθριδάτης βασιλεύς του Πόντου". Οΐ στίχοι ήσαν του ποιητού Cigna Santi.

Ο Βολφγκάγκ έδόθη άμέσως με ζέσιν εις την σύνθεσιν του μελοδράματος, επιθυμών να συγκεντρώσῃ όλας τας δυνάμεις του εις αυτό τό μεγάλην σπουδαιότητα έργου και να αποδείξῃ ότι αΐ επί της ιδιοφυΐας του βασισθείσαι ελπίδες ήσαν προωρισμέναι θριαμβευτικώς να πραγματοποιηθούν.

Πρίν ή όλως διατεθῇ διά την σύνθεσιν των κυ-

ρίων τεμαχίων του μελοδράματος, ο δεκατετραετής συνθέτης έδεδῃσε να υποβληθῇ εις την κοπιαστικήν εργασίαν της μελοποιήσεως των άτελευταίων recitativi των τριών μακρών πράξεων. Καίτοι δε κατά τας τελευταίας ήμέρας της διαμονής του εις Βολωνίαν άφινε την πέναν έλευθέραν να τρέξῃ στο χαρτί, δεν κατόρθωσε να τελειώσῃ την μονότονον εργασίαν πρό της εποχής που ειχεν ορισθῇ διά την επιστροφήν του εις Μιλάνον.

Εις έν από τά συνήθη ύστερόγραφα από τό — "Μιλάνον 20 Οκτωβρίου προς την αγαπητήν του μητερούλα", λέγει — "Δεν εΐμπορά να γράφω πολύ, γιατί μου πονούν τά δάκτυλα από τό πολύ τό γράφημο των recitativi. Ίκετεύω την μητερούλα μου να εύχρηθῇ γιά μένα ώστε να πάῃ καλά τό μελόδραμά μου, γιά να ήμεθα ύστερα έντυχισμένοι όλοι μαζί".

Αφου έτελείωσε την όλην έργασίαν ο Μότσαρτ έδεδῃσε να υποβληθῇ εις άναγκαστικήν διακοπήν της εργασίας του, και να άναμεινῃ, πρίν ή συνθέσῃ τά κομμάτια του μελοδράματος, τους μέλ- λοντας έρμηνείς αυτού από τό Μιλάνον.

Όπως απαιτούσαν αΐ δλίγον ζηλευταί συνήθειαι της εποχής εκείνης, ο συνθέτης δεν εΐμπορούσε να αφήσῃ έλευθέραν πτήσιν της φαντασίας του εις τό έργον του. Έπρεπε άναγκαστικώς να συνεννοηθῇ με τους virtuosi έρμηνευτάς του έργου και να υποβληθῇ εις τας απαιτήσεις των, συχνά δε και εις τας ιδιοτροπίας των.

Με την τελειοποίησιν της φωνητικής τέχνης, αΐ απαιτήσεις των virtuosi ηϋξήθησαν εις υπερβολικόν βαθμόν. Τό νέον μελόδραμα έπρεπε να συντεθῇ αποκλειστικώς διά τους κυριωτέρους έκτελεστάς, εις τρόπον ώστε να υποβοηθῇ την άνάδειξιν των φωνητικων προσόντων των.

Αναλόγως του ρόλου εξητούντο ιδιαίτερα δικαιώματα, τά οποΐα ζηλοτύπως ήθελαν να είνε σεβαστά άέναντι των δικαιωμάτων των άλλων έρμηνευτών. Τοιουτοτρόπως, ο καθείς με την σειράν του, απαιτούσεν ένα κομμάτι δι' εαυτόν, μίαν ώρισμένην αγία, την όποιαν να εΐμπορῇ να ποικίλῃ κατ' ιδίαν άρέσκειάν του. Και όταν οΐ virtuosi και ο συνθέτης ειχαν επί τέλους συνεννοηθῇ, τό μελόδραμα, πολύ περισσότερο από μίαν θεατρικην δράσιν, από έν οργανικόν έργον, προέκυπτεν όπισιον με μίαν συναυλίαν, με μίαν σειράν από κομμάτια προσκολλημένα εις τον κορμόν της υποθέσεως καθώς τά μαργαρί- τάρια ενός περιδεραιου.

Ο Μιθριδάτης του Μότσαρτ, συντεθείς υπό την τυραννίαν αυτών των συνθηκών, έχει όλα τά ελαττώματα που ήσαν αναπόφευκτος συνέπεια της εποχής. Ούτε βέβαια, θά ήτο δυνατόν, δεκατετραετής συνθέτης να εξανίστατο έναντίον αυτών των σφαλμάτων, καθότι, και αν παραδεχθῇ κανείς ότι ή πρόωρος μεγαλοφυΐα του θά τον έκαμνε να αισθανθῇ και έννοήσῃ την ανάγκην μερικων αναμορφώσεων εις την τέχνην, δεν θά είχε τό κύρος και τό θάρρος να τας επιδιώξῃ και επιβάλῃ.

Κατά τον Νοέμβριον και Δεκέμβριον ο Μότσαρτ ήτον όλος άφοσιωμένος εις τό να τελειώσῃ τό έργον του. Εις τό διάστημα αυτό ή επιστολογραφία του περιορίσθη εις δύο ύστερόγραφα κάτω από τας επιστολάς του πατρός του. Τό ένα λέγει:

Αδέρφη, την στιγμήν έγω να εργασθῶ πολύ γιά τό μελόδραμά μου. Ελπίζω ότι με την βοήθειαν του Θεου θά πάῃ όλα καλά".

Και τό άλλο:

"Χαίρε. Παρακάλεϊ τον Θεόν να επιτύχῃ τό μελόδραμα. Ο αδελφός σου Β. ΜΟΖΑΡΤ

με τά δάκτυλα πονεμένα από τό πολύ τό γράφημο".

Η ΜΑΓΙΣΣΑ τοῦ κ. Λαυράγκα, ἡ ὁποία τελευταίως παρεστάθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ μελοδραματικοῦ θιάσου καὶ τῆς ὁποίας τόσον ἤρρεσεν ἡ νεοτεριστικὴ μουσικὴ, ἀποτελεῖ τὴν τελευταίαν πράξιν μεγάλου μελοδράματος τοῦ Ἑλληνος μουσουργοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἀτέλες τῆς δοχίστρας, τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ἐν γένει ἀπὸ σκηνῆς παραστάσεως μὲ τὸν ὑπάρχοντα θίασον ἠνάγκασαν τὸν κ. Λαυράγκα νὰ δώσῃ τὴν τελευταίαν μόνον πράξιν. Ἐκ τούτου ἡ ἐντύπωσις ἔργου ἡμιτελοῦς, τὴν ὁποίαν ἀπεκόμισαν οἱ θεαταί.

ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ παρεστάθη τελευταίως μελόδραμα, ἐμπνευσθὲν ἐκ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ, «*ἡ Σκιά τοῦ Χοροῦ*». Τὴν μουσικὴν ἔχει συνθέσει ὁ κ. Ναπολέων Λαμπέλ. Τὰ ἀγγλικά φύλλα ἀναφέρουν εὐφώνως τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνος συνθέτου.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΚΗΔΕΙΑ. Ἡ εἰκὼν αὐτῆ τοῦ ἁγγλοῦ ζωγράφου M. G. Sherwood Hunter, μὲ αἰσθητικὴν συγχοινίαν τὰ μύρια τῆς ψυχῆς, εἶναι ἐν τῶν ἀρίστων, τῶν ὑπερόχων ἔργων τῆς νεωτέρας ζωγραφικῆς. Ἡ θλίψις, χωρὶς στολίσματα, μεγάλη καὶ ἀνεπίδεικτος, συνοδεύει, αὐτὴ μόνη, μὲ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ ἀδελφία του, τὴν κηδεῖαν τοῦ μικροῦ, ἐν ᾧ εἰς μίαν ἄκρην τῆς ὁδοῦ προβάλλει συμπονοῦσα, μητέρα καὶ αὐτὴ, μία ξένη. Κρατεῖ ὁ ἴδιος ὁ πατέρας, πτωχὸς ἀλιεύς, τὸ μικρὸν φέρετρον. Καὶ ἀναδίδεται ὁλόγυρα βουβόν, πρὸς τὸν Αἰώνιον τὸ θυμιάμα τοῦ πόνου.

Ο ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ τοῦ ὁποίου μετὰ χαρᾶς ἐξαίρομεν τὴν ἀποστολὴν, προκηρύσσει τὴν Β'. Καλλιτεχνικὴν Ἐκθεσιν διὰ τὸ ἔτος 1902, γενησομένην ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου, ἡ ὁποία συνδυάζει πάντας τοὺς ὁροὺς φωτισμοῦ καὶ ἀνέτου τοποθετήσεως τῶν ἔργων.

Ἡ Ἐκθεσις θὰ περιλαμβάνῃ ἐκτὸς τῶν κυριωτέρων αὐτῆς τμημάτων ἥτοι ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐν τῷ κανονισμῷ ἀναφερόμενα ὡς φωτογραφίας, ταυτογραφίας, χαλκογραφίας, ξυλογραφίας, πυρογραφίας, ἀργεοπλαστικῆς καὶ ἰχθυογραφικὰ ἔργα.

Τὰ ἐξ ἀντιγραφῶν ἔργα ζωγραφικῆς εἶναι ἀπαράδεκτα.

Χρόνος πρὸς ἀποστολὴν τῶν ἔργων ὁρίζεται ὁ μέχρι τῆς 23 Μαρτίου 1902, ἡμέρα δὲ τῆς ἐναρξέως ἢ 31 Μαρτίου καὶ διάρκεια αὐτῆς τεσσαρακονθήμερος.

Θερμῶς συνιστῶμεν εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀπανταχοῦ Ἕλληνας καλλιτέχνας τὸ ἄξιον παντὸς ἐπαίνου σωματεῖον τοῦτο, εὐγενὴ σκοπὸν ἔχον τὴν διάδοσιν τοῦ καλοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ μεταξὺ Κόγγου καὶ Οὐγγάνδα, ἀνεκαλύφθη μέγα μαστοφόρον, τὸ ὁποῖον οἱ ἰθαγενεῖς ὀνομάζουν *Οκάπι*, καὶ τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πρὸς ἀντιλόπην ἢ δορκάδα. Κατὰ τὸν Τζόνστον τὸν διοικητὴν τῆς Ἀγγλικῆς Οὐγγάνδα, ὅστις ἐδήρυνε τὸ ζῶον καὶ ἔλαβε τὸ σῶμά του, τὸ *Οκάπι* εἶνε ἐπιζῶν ἀντιπρόσωπος γένους μη-θροαστικῶν ἐξαφανισθέντος, τοῦ ἐλλαδοθηρίου, τοῦ ὁποίου σκελετοὶ ἀνευρέθησαν εἰς τὸ Πικέρμι, παρὰ τὰς Ἀθήνας. Ἡ παρισινὴ Φύσις δημοσιεύει ὡραίαν εἰκόνα τοῦ *Οκάπι*.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐξεδόθησαν

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου τόμος γ'. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ τευχ. 146—49) ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1901. σ. 80ν σελ. 688 δραχ. 8.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ παρὰ Ρωμαίους καὶ ταῖς νεωτέρας νομοθεσίας (μέρος πρῶτον) ὑπὸ Κωνσταντίνου Β. Δεμερτζή. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1901 σ. 80ν σελ. 144 δραχ. 3.

PLISSEMENTS ET DISLOCATIONS de l'écorce terrestre en Grèce. Leurs rapports avec les phénomènes glaciaires et les effondrements dans l'Océan Atlantique. Par Ph. Negris Athènes, Impr. P. D. Sakellarios, 1901. Prix fr. 6.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ Μακώλεϋ. Κατὰ μετάφρασιν Ἑμμ. Ροῖδου τόμος Α'. τευχ. γ'. (Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ τευχ. 150). Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, 1901 σ. 80ν σελ. 178 δραχ. 150.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΝ ΑΛΜΥΡΩ ΦΙΛΑΡΧΑΙΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ τευχ. τέταρτον περιέχον τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸ Β' ἔτος τῆς δευτέρας τριετοῦς περιόδου καὶ τὰς ἀνευρεθείσας ἐπιγραφὰς καὶ ἱστορικὰς πραγματείας (Ἀθήνησιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1901 σ. 80ν σελ. 40 δραχ. 1).

ΕΛΛΗΝΕΣ Ἡ ΡΩΜΙΟΙ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου (ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου 1901).

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΑΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ, ὑπὸ Δ. Καρούσου. Ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον Ἑστία Κ. Μάισερ καὶ Ν. Καργαδούρη 1901.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ Ἡλία Δ. Δ. Ἀγγέλη, Ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον Ἑστία Κ. Μάισερ καὶ Ν. Καργαδούρη 1901.

ΚΛΙΝΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ἐσωτερικῶν νοσημάτων ἐπὶ τῇ βάσει φυσικῆς ἐξετάσεως, χημικῆς ἀναλύσεως, μικροσκοπικῆς καὶ μικροβιολογικῆς ἐρευνῆς. Ἐν Ἀθήναις ἐκδοτικὸν βιβλιοπωλεῖον Τζάκα καὶ Πετρόπουλου. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἑστία» Μάισερ καὶ Καργαδούρη. 1902.

ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΑΡΑΒΕΒΡΑΒΕΥΜΕΝΟΥ ΚΡΙΜΑΤΟΣ ὑπὸ Δημητρίου Παπαγεωργίου. Ἡ μόνη ἐγκριθεῖσα τοῦ κ. Δ. Μοσχίδου Γραμματικὴ πλέον ἢ τρισμύρια ἁμαρτήματα μᾶλλον δ' οὐδὲν ὄντως περιέχουσα. Ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάισερ καὶ Ν. Καργαδούρη 1902.

ΟΔΗΓΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ, μεταφρασθεὶς ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ τῆς Κας Ε. Α. (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. — Ἀθήναι 1901 τυπογραφεῖον Κ. Μάισερ καὶ Ν. Καργαδούρη σ. 160ν λεπ. 40).

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ τῶν ἑλληνικῶν καὶ γυμναστικῶν σωματείων (Ἀθήνησι 1901 τυπογραφεῖον Κτενᾶ).

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΣΜΥΡΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ ΠΙΠΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ὑπὸ Ν. Α. Κορδέλλα ἀνθυπάρχου (Ἀθήναι 1901 τυπογραφεῖον Ἑστία Κ. Μάισερ καὶ Ν. Καργαδούρη σ. 16 σελ. 108 δρ. 2).

Ἀγγέλλονται

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ὑπὸ Σ. Π. Λοβέρδου (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων).

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Παιδιά εικόνων

Ἀδελφοὶ Ρόδιοι, ὁδὸς Βουλῆς, 8.

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κοιμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Ἐδωδιμπολῆα

Ι. Κ. Ἀσπιώτης, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, ἐναντι Βουλῆς, 3.

Ἀποκλειστικὴ ἀποθήκη τῶν φημισμένων ἐγγυαρίων κονσερβῶν: χορταριά, ὀπώραι, τουρσιά κλπ.

Αποικιακὰ

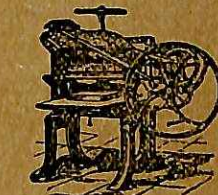
Δημήτριος Ἀγγλος, ὁδὸς Ἀγίου Μάρκου, 14.

Modes

Maison Desseigné 4, Ba de l'Université.

Hautes Nouveautés, Modes, Robes.

Ἐρμεῖον, Γαλλίδες ράπτρια, ράπτει, τὰ καλλίτερα φορέματα, ὅλοι οἱ νεωτερισμοί.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ & ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΣΠΥΡ. ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΛΟΥ

Ἀθήναι, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, 7.

Ἑργασία καλλιτεχνική. — Ὑλικά α' τάξεως. — Τιμαὶ συγκαταβατικά.

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ & ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. ΛΟΥΡΟΥ — ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ὅλος εὐρωπαϊκὸς καταρτισμένος, ἐνήμερον δι' ὅλας τὰς νεωτέρας ἱατρικὰς ἀπαιτήσεις, πλουσιωτάτον εἰς φάρμακα ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς προελεύσεως. — Πληρεὶς οὐροχημείων καὶ μικροβιολογικῶν ἐργαστηρίων.

ΜΑΡΜΑΡΟΓΛΥΦΕΙΟΝ

„Η ΕΡΓΑΝΗ ΑΘΗΝΑ“

ΑΔΕΛΦΩΝ Ι. & Α. ΚΟΤΖΑΜΑΝΗ

Μεγάλῃ συλλογῇ θερμοστρωτῶν ἐκ λευκῶν καὶ χρωματιστῶν μαρμάρων. — Αποθήκη σχιστῶν μαρμάρων δι' ἐπιπλα, πλακοστρώσεις κλπ., τοῦ ἀτμοκινήτου ἐργοστασίου των. — Ἐκτελεῖται πᾶσα μαρμαρικὴ ἐργασία.

Ἀθήναι, ὁδὸς Γ' Σεπτεμβρίου, 28.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΩΝ & Σ'

ΟΙΝΟΙ, ΗΛΥΠΟΤΑ, ΚΟΝΙΑΚ, ΒΕΡΜΟΥΘ κλπ.

Ἀνάτα βραβεῖα καὶ διπλώματα τιμῆς εἰς τὰς διαφόρους Ἐκθέσεις οἱ μόνοι δὲ εἰς τὴν τελευταίαν Ἐκθεσιν τοῦ 1900 τῶν Παρισίων (λαβόντες δύο Μεγὰ Βραβεῖα (Grand prix)).

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ

ΣΥΝΤΑΞΟΜΕΝΗ ΥΠΟ ΚΥΡΙΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΑ: ΚΑΛΛΙΡΟΗ ΠΑΡΡΕΝ

Συνδρομὴ ἔτησίᾳ προπληρ. } Ἐσωτερικοῦ δρ. 8
} Ἐξωτερικοῦ φο. χρ. 8
Ἀθῆναι, ὁδὸς Πανεπιστημίου, 27.

ΣΑΠΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ

ΧΑΡΙΛΑΟΥ & ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΙΟΤΗΣ ΑΡΙΣΤΗ - ΗΓΓΥΗΜΕΝΗ, ΑΝΘΕΥΤΟΣ

Ἀποθήκαι: Ἐν Ἀθήναις } Ὀδὸς Κολοκοτρώνη.
} Εὐδοκίμου, 24.
Ἐν Πειραιεῖ: Διαστ. ὁδ. Βουβουλίνης — Ἀγ. Σπυρίδωνος.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασταύρωσις ὁδῶν Νίκης καὶ Ἑρμοῦ.

Φωτογραφίαι παντὸς εἶδους
Μεγεθυνοῦνται χρωματίζονται μὲ παστέλ.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ — ΑΘΗΝΑΙ

Πλούτος γραφικῆς ὕλης. — Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά. — Ἐργοστάσιον φακέλλων τέλειον. — Χάρτης τυγραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντὸς εἶδους καὶ ποιότητος.

Ἐφθονία, Ταχύτης, Ἀκρίβεια

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΣΙΔΝΕΥ ΝΟΕΛ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΙΔΗ

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΑ ΣΚΕΥΗ ΕΠΗΡΓΥΡΩΜΕΝΑ

ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΣ

10 — Ὀδὸς Προαστίου — 10

Τὸ ἄκρον ἄωτον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ ξένῃ ὑποδηματοποιᾷ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπο Α. Α. Σακελλαρίου Τόμοι 3	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ε. Δ. Τσακαλώτου	» 780	» 10
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ε. Δ. Τσακαλώτου	» 872	» 12
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Δ. Ι. Ὀλυμπίου	» 360	» 9
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ν. Κοντοπούλου	» 1087	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ν. Κοντοπούλου	» 1100	» 10
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ι. Πεοβάνογλου	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ι. Πεοβάνογλου	» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Α. Ν. Γιάνναρη	» 1146	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπο Ρ. Ρουσσοπούλου	» 1080	» 12

Ευρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ
Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσεις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.
— Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ,
ξένων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων
ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων. Λογαριασμοὶ τρε-
χοῦμενοι.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ :

3 1/2	ἔτησίως,	ἀπόδοσις εἰς πρώτην ἀναζήτησιν.
4	»	» μετὰ ἓνα μῆνα.
4 1/2	»	» » τρεῖς μῆνας.
5	»	» » ἑξ μῆνας.
5 1/2	»	» » ἐν ἔτος καὶ πλέον.

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Πώλησις πάσης λαχισιοφόρου ὁμολογίας εἰς μηνιαίας δό-
σεις, μετὰ τὴν τύχην ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπὸ τῆς καταβολῆς
τῆς πρώτης δόσεως.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ
ἐπὶ ἀπλῇ μεσίτει.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΑΝΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ. Μρομήθεια παντὸς εἶδους
ἐμπορευμάτων, μηχανῶν κλπ. ὑπὸ συμφέροντας ὅρους, με-
τρητοῖς καὶ ἐπὶ προθεσίᾳ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ.

ΠΟΘΗΚΑΙ. Ἐμπορεύματα ἐν παρακαταθήκῃ.
Δειγματολόγιον.

ΔΕΡΜΑΤΑ Βυρσοδεψίου Μοσχάτου.

ΚΑ ΛΕΟΝΙΕ DE LÈRE

ΓΡΑΦΟΛΟΓΟΣ

Οἱ ἐπιθυμῶντες νὰ γνωρίζουν τὸν χαρακτήρα τῶν ἐκ τῆς
γραφῆς τῶν ἀς ἀποστέλλουν 10 γραμμὰς τῆς συνήθους τῶν
γραφῆς μετὰ 3 δραχμῶν καὶ τῆς διευθύνσεώς τῶν.

Αἱ ἐπιστολαὶ ἀπευθύνονται πρὸς τὰ «Παναθήναια».

ΜΕΘΟΔΙΚΗ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

ΑΝΕΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Τὸ γυμναστικὸν ὄργανον τοῦ περιωνύμου Ἀγγλου
ἀθλητοῦ Sandon,

Διὰ παιδας, νέας, νέους, κυρίας, κυρίους
καὶ ἀθλητάς.

Ὁλόκληρον Γυμναστήριον σὺν σπίτι σας.

Φωτοτυπικοὶ πίνακες δεικνύουσι τὴν ἀκριβῆ
τῶν ἀσκήσεων ἐκτέλεσιν.

Τὸ ἀπλούστερον, φυσικώτερον καὶ ἀποτελεσματι-
κώτερον μέσον διὰ νὰ ἔχετε πάντα ὑγίαν λαμ-
πρὰν καὶ σῶμα εὐμελές, κανονικόν, εὐστάλές
καὶ ῥωμαλέον.

Τὸ γνωστόν, τῶν κυνηγετικῶν καὶ πολεμικῶν
εἰδῶν, κατάστημα Ρότσιλδ πωλεῖ ἀντὶ δρ. 40 ἑκα-
στον καὶ ἀποδέλλει παντοῦ ταῦτα ἐλεύθερα
ταχυδρομικῶν τελῶν.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΖΩΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

ΤΙΜΗΘΕΙΣ ΔΙ' ΟΚΤΩ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 60